KOMISJA DO ZBADANIA GOSPODARKI PRZEDSIĘBIORSTW PAŃSTWOWYCH

TAJNE

Niniejszy egzemplarz sprawozdania wręczono JW Panu Min. Inż. Cz. Klarnerowi

570
9

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA SPRAWOZDANIA

2. GRUPA METALOWA

TOM III a

I. Wstęp

II. Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki S. A.

III. Towarzystwo Starachowickich Zakładów Górniczych S. A.

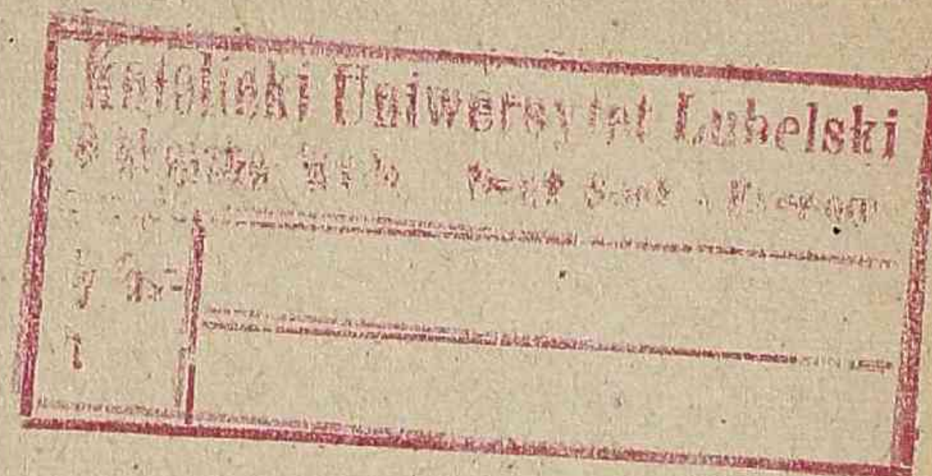
IV. „Huta Pokój" Śląskie Zakłady Górniczo-Hutnicze S. A.

Hutnictwo

1937

Warszawa.

WSTĘP

1. Warunki rozwoju przemysłu metalowego w Polsce.

2. Udział Państwa w przemyśle metalowym.

3. Przedsiębiorstwa badane przez Komisję.

I.

Przemysł metalowy w Polsce posiada od chwili powstania Państwa bardzo trudne warunki rozwoju.Przyczyniło się do tego dewastacyjne działanie władz okupacyjnych,które przeprowadzeniem rekwizycyj części maszyn,pasów,i t.d. zrujnowały techniczne podstawy działalności zakładów przemysłowych, dopełniając zniszczenia zapoczątkowanego przez ewakuację i uszkodzenia dokonane przez wycofujących się Rosjan.Przemysł metalowy w zaborach niemieckim i austriackim nie uległ wprawdzie w tym stopniu zniszczeniu,co w zaborze rosyjskim,był jednak na ogół słabo rozwinięty.

Odbudowę przemysłu metalowego w Polsce w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości utrudniał przede wszystkim brak kapitałów,surowców,wyniszczenie techniczne fabryk wreszcie trudności komunikacyjne.

Należy również zaznaczyć,iż przemysł prywatny w Polsce, w przeciwieństwie do przemysłu wszystkich krajów biorących udział w wojnie światowej,po stronie koalicji poza Rosją, nie otrzymał żadnych odszkodowań z tytułu poniesionych strat wojennych.Co więcej,przemysł nie otrzymał nawet tych odszkodowań państw centralnych,które przypadły mu w udziale na mocy Traktatu Wersalskiego.Rząd Polski zawarł bowiem szereg umów z rządem niemieckim,na mocy których zamiast zwrotu zrabowanego mienia w naturze fabrykom prywatnym,rząd niemiec zwracał zastępczo maszyny i instalacje,które kierowano do instytucyj i zakładów rządowych,a nie do przedsiębiorstw prywatnych.

Z drugiej strony jednak działały sprzyjające okoliczności zewnętrzne,a mianowicie łatwość nabywania maszyn potrzebnych

do stworzenia podstaw rozwoju przemysłu metalowego. Państwa centralne bowiem w wyniku przegranej wojny i Traktatu Wersalskiego zmuszone były do likwidowania przemysłu wojennego. Wielka ilość obrabiarek i różnych maszyn specjalnych sprzedawana była za granicą po cenach wyjątkowo niskich i na dogodnych warunkach kredytowych.

Dzięki tym okolicznościom już w pierwszych latach niepodległości powstały nowe przedsiębiorstwa np."Pocisk", który zakupił urządzenia od likwidującej się w obawie przed przymusowym zniszczeniem, fabryki austriackiej Maschinenfabrik Ensenfeld A.G.i Hirtemberg A.G. /1920r./. Podobnie powstała później Fabryka Karabinów na Woli, otrzymując maszyny z dawnej fabryki karabinów w Gdańsku, wreszcie inne zakładane przez Państwo fabryki zbrojeniowe, które otrzymały maszyny ze stoków francuskich w Romaurantin.

Sprzyjających okoliczności nie mógł wyzyskać w pełnej mierze przemysł metalowy, produkujący na rynek prywatny, gdyż wyniszczenie kapitałowe nie pozwalało na czynienie inwestycyj. Głównie więc zaopatrywały się w maszyny zagraniczne przedsiębiorstwa państwowe, oraz nieliczne prywatne, jak "Pocisk", produkujące dla wojska i uzyskujące z tego tytułu zaliczki.

Inflacja marki polskiej podcięła w znacznym stopniu rozwój przemysłu metalowego; wprowadzona w roku 1924 waluta złotowa ujawniła ogrom zniszczenia kapitałów obrotowych.

Do roku 1926 trwał kryzys w przemyśle metalowym, powoli jednak mijał w miarę odbudowy zniszczonych kapitałów obrotowych, opartych na ustabilizowanej walucie.

Jednocześnie na pewną poprawę sytuacji w przemyśle metalowym wpłynął wybuch wojny celnej z Niemcami. Bardzo znaczne podniesienie ceł sprawiło, że zdolność konkurencyjna polskiego przemysłu metalowego zwiększyła się, a nawet powstały nowe dziedziny dotąd nie istniejące; rozwinął się zwłaszcza przemysł elektrotechniczny, teletechniczny, radiotechniczny i t.p.

Nadwyżki budżetowe w latach 1927-1928 sprawiły, że Państwo, rozporządzając znacznymi środkami, przeznaczało poważne sumy na inwestowanie we własnych przedsiębiorstwach metalowych oraz na kredytowanie przedsiębiorstw prywatnych za pośrednictwem rozwijających działalność w tym czasie banków państwowych.

Do roku 1930 trwała względna koniunktura w przemyśle metalowym. Mimo istniejącego w dalszym ciągu braku kapitału, przemysł ten wzrastał, obejmując nowe dziedziny wytwórczości i konkurując z przemysłem zagranicznym.

Okres kryzysu odbił się niekorzystnie również na przemyśle metalowym, a zwłaszcza na tych zakładach, które w latach dobrej koniunktury podjęły inwestycje obciążając się znacznymi pożyczkami bankowymi. Wzrost przemysłu mechanicznego został w znacznym stopniu zahamowany, dotyczy to jednak głównie przemysłu prywatnego, gdyż przedsiębiorstwa państwowe korzystając z zasobów Skarbu, rozwijały się nadal, a nawet wykazały znaczny wzrost produkcji. Również niektóre dziedziny przemysłu mechanicznego prywatnego nie przestały się rozwijać mimo trwającego kryzysu. W tym okresie daje się zaobserwować dalszy rozwój przemysłu rowerowego, narzędziowego, elektrycznego i t.d.

Obok okoliczności ściśle koniunkturalnych na rozwój przemysłu mechanicznego oddziaływuje stale problem rozbudowy przemysłu wojennego, dzięki czemu istnieje tendencja do silnego rozwoju przemysłu metalowego w zakresie zbrojeniowym.

II.

Niżej podana tablica przedstawia wkład Skarbu Państwa w przedsiębiorstwa grupy metalowej :

Nazwa przedsiębiorstwa	I Wkład bezpośredni Skarbu Państwa w przedsiębiorstwo/rzeczowy lub pieniężny /.	II Wkład Skarbu Państwa dokonany za pośrednictwem innych przedsięb.państw
Państwowe Wytwórnie Uzbrojenia	139.604.000	
" Zakłady Lotnicze	23.206.400	
" Zakłady Inżynierii	67.709.000	
Zakłady Mechaniczne Ursus		39.055.000
Huta Ołowiu i Srebra w Strzybnicy	9.249.700	
Spółka dzierż.Tarnoferme	4.488.500	134.000
Państwowa Huta Blachownia	1.140.000	
Zakłady Tele i Radiotechniczne		16.203.000
Lubelska Wytw.Samolotów	52.000	
Podlaska Wytwórnia Samolotów	840.000	
Starachowickie Zakłady Górnicze	28.272.000	23.605.000
Stowarzyszenie Mechaników Polsk. z Ameryki		25.169.000
Huta Pokój	30.393.000	20.573.000
" "Ferrum "		6.642.000
" "Ludwików"		6.035.000
Zieleniewski-Fitzner-Gamper S.A.		10.850.000
Fitznerowska Fabryka Srub		500.000
Zakłady Przemysłowe "Nieżychowo"	17.500	
	304.972.100	148.766.000

Jak wynika z powyżej podanej tablicy bezpośredni wkład Skarbu Państwa w przedsiębiorstwa grupy metalowej wyniósł - 304.972.100. Za pośrednictwem banków, innych przedsiębiorstw państwowych i półpaństwowych dokonał Skarb Państwa wkłady w wysokości 148.766.000. Oczywiście nie można sumować wkładów bezpośrednich i pośrednich, gdyż w ten sposób popełniło by się błąd podwójnego liczenia niektórych wkładów. Część jednak wkładów pośrednich, w jakiej wysokości trudno dokładnie ustalić powinna być dodana do wkładów bezpośrednich, są to bowiem dotacje skarbowe na akcje zlecone, wypłacane za pośrednictwem banków państwowych. Dotacje te nie zostały wliczone do wkładów bez-

pośrednich Skarbu Państwa, a jednak część ich dostała się do przedsiębiorstw państwowych i podwyższyła sumę wkładu majątkowego.

III.

Na mocy uchwały Rady Ministrów z dnia 17 stycznia i 24 listopada 1936 r. Komisja zbadała następujące przedsiębiorstwa zaliczone do grupy metalowej :

1. Państwowe Wytwórnie Uzbrojenia,
2. Państwowe Zakłady Inżynierii,
3. Państwowe Zakłady Tele - i Radiotechniczne,
4. "Starachowice ",
5. "Huta Pokój ",
6. Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki S.A.

Pierwsze trzy przedsiębiorstwa t.j. Państwowe Wytwórnie Uzbrojenia, Państwowe Zakłady Inżynierii oraz Państwowe Zakłady Tele - i Radiotechniczne stworzone zostały dzięki inicjatywie państwowej i należą całkowicie do Skarbu Państwa. Pozostałe trzy t.j. "Starachowice" "Huta Pokój" oraz Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki S.A. uruchomione zostały przez inicjatywę prywatną, Państwo zaś uzyskało nad nimi gestię w okresie później ejszym dzięki wykupieniu większości akcyj.

Do najwcześniej stworzonych przez inicjatywę państwową zakładów należą fabryki wchodzące obecnie w skład Państwowych Wytwórni Uzbrojenia; Fabryka Karabinów rozpoczęła produkcję już w połowie 1922 roku. W roku 1923-1924 uruchomiono produkcję pierwszych polskich samochodów C.W.S. w Centralnych Warsztatach Samochodowych, będących częścią później rozbudowanych Państwowych Zakładów Inżynierii. W połowie 1925 r. rozpoczęto produkcję broni i amunicji w dwóch fabrykach wchodzących w skład obecnych Państwowych Wy-

twórni Uzbrojenia, a mianowicie w Fabryce Broni w Radomiu oraz w Fabryce Amunicji w Skarżysku. Wreszcie w połowie 1926 r. podjęła produkcję Fabryka Sprawdzianów / wchodząca obecnie również w skład Państwowych Wytwórni Uzbrojenia /. Trzecie przedsiębiorstwo z pośród badanych przez Komisję powstałe dzięki inicjatywie państwowej, a mianowicie Państwowe Zakłady Tele- i Radiotechniczne istniały i produkowały uprzednio jako "Państwowe Wytwórnie Łączności ", momentem jednak przełomowym w ich produkcji jest rok 1928, kiedy zakłady te otrzymały 5 milionów z funduszu "F", przystępując do budowy budynków fabrycznych; między 1930 a 1932 r. rozszerzają produkcję, oraz zostają przekształcone przyjmując obecną nazwę Państwowych Zakładów Tele- i Radiotechnicznych.

W roku 1934 Państwowe Zakłady Inżynierii przystąpiły do produkcji krajowej samochodów osobowych i ciężarowych, opartej na włoskiej licencji Fiata. Jest to właściwie okres rozpoczęcia krajowej produkcji samochodów, gdyż uprzednio podejmowana produkcja samochodów C.W.S. nie dała poważniejszych wyników.

Pozostałe trzy przedsiębiorstwa badane przez Komisję a mianowicie :"Starachowice ", "Huta Pokój" oraz Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki są przedsiębiorstwami, nad którymi, jak powiedzieliśmy ma gestię Państwo, dzięki przejęciu bądź też wykupieniu większości akcyj.

Zaangażowanie Skarbu w tych przedsiębiorstwach odbywało się poprzez Bank Gospodarstwa Krajowego, który w roku 1925 przejmuje z tytułu swych wierzytelności 50% akcyj "Starachowic", skupując również nadto 5% akcyj tego przedsiębiorstwa na wolnym rynku; w kilka lat później przejmuje Bank Gospodarstwa Krajowego portfel akcyj Stowarzyszenia Mechaników Polskich z Ameryki. W 1934 r. Skarb

Państwa wykorzystuje oferowaną mu już w 1932 r. przez "Hutę Pokój" opcję wżamian za udzieloną przedsiębiorstwu gwarancję. Opcja ta opiewała na 52% akcyj, które jak powiedzieliśmy przejął Skarb Państwa za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego w roku 1934.

KOMISJA DO ZBADANIA GOSPODARKI PRZEDSIĘBIORSTW PAŃSTWOWYCH

S P R A W O Z D A N I E

za zbadania przedsiębiorstwa

STOWARZYSZENIE MECHANIKÓW POLSKICH Z AMERYKI S.A.

część jawna

Sprawy dotyczące produkcji dla M.S.Wojsk. zostały oświetlone w poufnej części sprawozdania.

SPIS RZECZY:

Źródła

Treść:

ŹRÓDŁA

1. Odpowiedzi przedsiębiorstwa na kwestionariusz Komisji,
2. Statut przedsiębiorstwa,
3. Sprawozdania Stowarzyszenia Mechaników Polskich z Ameryki za lata 1928 do 1936 włącznie,
4. Zwiedzanie zakładów Stowarzysenia przez Prezydium Komisji oraz rzeczoznawców,
5. Szereg konferencyj Prezydium Komisji z Dyrekcją Stowarzyszenia.

WSTĘP:

ZNACZENIE PRZEMYSŁU OBRABIARKOWEGO.

Rozwój przemysłu w ogóle, a zwłaszcza przemysłu mechanicznego jest ściśle związany z rozwojem konstrukcji i wyrobu obrabiarek. Nie jest do pomyślenia postęp a nawet istnienie współczesnej fabryki wytwarzającej za pomocą obróbki mechanicznej przedmioty metalowe lub drewniane, któraby nie posiadała obrabiarek lub też była wyposażona w obrabiarki przestarzałego typu.

Charakter zakładów wyrabiających obrabiarki jest całkowicie odmienny od innych zakładów mechanicznych, wszechstronne ich bowiem zastosowanie wywołuje zapotrzebowanie na znaczną ilość typów obrabiarek, podczas gdy poszczególne typy rozchodzą się w małych ilościach.

Ustawiczny postęp w konstrukcji obrabiarek i wypływający z niego postulat utrzymania fabryki obrabiarek na świa-

towym poziomie technicznym, co w konsekwencji nakłada na fabrykę obowiązek posiadania kosztownego aparatu konstruktorskiego, stwarza trudne warunki dla prowadzenia fabryki i obniża jej rentowność.

U schyłku XIX wieku istniało jednak podatne podłoże do powstania krajowej fabryki obrabiarek, wytworzone przez rosnące uprzemysłowienie przedwojennej Polski we wszystkich zaborach. W r.1899 powstała też w Warszawie fabryka Gerlach i Puls, której produkcja zaspokoiła zapotrzebowanie rynku krajowego, wypierając produkty fabryk państw zaborczych.

Wojna światowa, która rozegrała się częściowo na obszarze Polski, zniszczyła w dużej mierze jej przemysł mechaniczny. Wyposażenie fabryk oraz prawie wszystkie obrabiarki z terenu b.Kongresówki zostały wywiezione przez zaborców; nawet źródło obrabiarek - Fabryka Gerlach i Puls została ewakuowana do Rosji.

Przemysł mechaniczny Polski odrodzonej znalazł się po wojnie wobec katastrofalnego braku obrabiarek na rynku krajowym i braku odpowiedniej wytwórni.

O ile w Polsce przedwojennej powstanie fabryki obrabiarek było wskazane ze względów ekonomicznych, o tyle w Polsce niepodległej było to konieczne głównie z uwagi na obronę Państwa.

Oparcie bowiem zaopatrzenia przemysłu krajowego na sprowadzaniu obrabiarek z zagranicy było niebezpieczne z punktu widzenia obrony kraju, gdyż uzależniało import maszyn od polityki państw ościennych.

Sprawa produkowania w kraju obrabiarek wszelkiego

rodzaju została skierowana na właściwą drogę dopiero w r. 1923, gdy powstała spółka akcyjna pod nazwą "Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki". Spółka ta uruchomiła 2 fabryki: jedną w Pruszkowie pod Warszawą, drugą w Porębie k. Zawiercia. W obu fabrykach produkowane są obrabiarki, narzędzia oraz odlewy żelazne, przy czym fabryka Pruszkowska posiada działy obrabiarek i narzędzi, zaś fabryka w Porębie - dział obrabiarek i dział odlewniczy.

Należy tu zaznaczyć, że istniały wprawdzie w kraju inne wytwórnie obrabiarek, skutkiem jednak braku odpowiednich biur konstrukcyjnych i doświadczonych konstruktorów, nie były one zdolne do produkowania różnych typów obrabiarek.

Obecnie, obok Stowarzyszenia Mechaników jedynie fabryka " Pionier" traktuje produkcję obrabiarek jako swój główny cel. Poza tym występuje ona tylko jako pewien dział przy fabrykach przemysłu metalowego.

1. GENEZA I ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORSTWA.

Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki, powstało 1 lipca 1923 roku i przejęło majątek amerykańskiego T-wa The Polish Mechaniks Co, którego wartość według bilansu otwarcia na rok 1924 wynosi:

kapitał	zakładowy	zł.	3.500.000,00
"	rezerwowy	"	150.135,05
"	amortyzacyjny	"	444.969,45
Razem:		zł.	4.095.104,50= $ 990.560

Kapitał ten przedstawiał wartość majątku przejętego po cenie kosztów nabycia,który składał się z wytwórni w Pruszkowie, 52 % akcyj Spółki "Poręba" oraz części remanentów pozostałych po nieudanych i zlikwidowanych przedsiębiorstwach wymienionego towarzystwa amerykańskiego.

W chwili założenia Spółki Stowarzyszenia Mechaników Polskich z Ameryki zakłady stanowiące własność Spółki przedstawiały się następująco:

A. Poręba.

Zakłady w Porębie składały się zasadniczo z odlewni,warsztatów mechanicznych,emalierni,cegielni,kopalni węgla, gospodarki rolnej oraz warsztatów pomocniczych /kuźnia,modelarnia,elektrownia i t.p./. Produkcja tych warsztatów oraz ich stan były następujące:

1. Odlewnia: Odlewnia produkowała:

a/ Odlewy maszynowe dla dalszej przeróbki w warsztacie mechanicznym. Odlewy te nie były przeznaczane dla obrabiarek metali,lecz do maszyn rolniczych,kół dużych do maszyn parowych,i transmisji i t.p. Poza tym wykonywano prostsze odlewy żeliwne na rynek.

b/ Rury wodociągowe żeliwne i rury kanalizacyjne,

c/ Garnki i sanitaria,odlewy piecowe /drzwiczki, ruszta,płyty kuchenne/ oraz buksy do wozów.Odlewnia posiadała wtedy 2 żeliwiaki i 3 dźwigi elektryczne - w odlewni maszynowej oraz 4 żeliwiaki - w odlewni rur.

Odlewnia,pod względem wyposażenia technicznego,nie stała na wysokim poziomie,ze względu jednak na więcej,niż półwiekową tradycję posiadała pierwszorzędny personel fachowy w postaci majstrów,fornierzy,modelarzy i odlewników.

2. Warsztaty mechaniczne produkowały pędnie,traki, oraz inne maszyny do obróbki drzewa. Obrabiarek do metali nie produkowano. Wyposażenie warsztatów składało się z niewielkiej,w porównaniu ze stanem obecnym,ilości maszyn. Rozporządzały one jednym dźwigiem 40 tonowym. Narzędziownia posiadała najprymitywniejsze tylko narzędzia pracy i narzędzia pomiarowe.

Warsz aty mechaniczne narzędzi rolniczych mieściły się w b.warsztacie gwoździarni,produkowały kieraty i sieczkarnie i były wyposażone w 8 bardzo starych obrabiarek.

3. Emaliernia posiadała 3 piece muflowe z przed 40 lat.

4. Kopalnie węgla dostarczały węgla brunatnego przeważnie na odkrywkach. Zakłady posiadały 3 kopalnie.

5. Cegielnia posiadała urządzenia maszynowe, jednak z powodu złego surowca jakość cegły oraz jej cena były niskie.

6. Gospodarka rolna rozporządzała obszarem około 180 hektarów.

7. Elektrownia była wyposażona w 5 kotłów kornwalijskich o powierzchni ogrzewania ok. 270 m^2,3 maszyny parowe o sile ok. 450 KM.oraz generatory prądu stałego około 300 KW.

8. Modelarnia była wyposażona należycie i jedyna ze wszystkich działów pozostała do obecnych czasów prawie bez zmian.

9. Kuźnia i kotlarnia z młotem parowym i zwykłymi piecami produkowała odkówki dla warsztatu mechanicznego oraz gazogeneratory syst.Kerpely.

Poza tym zakłady w Porębie posiadały własną kolejkę pomiędzy Porębą a Zawierciem z dojazdem do kopalni i cegielni. Ze względu na brak kolei normalnotorowej przechodzącej przez Porębę,posiadanie własnej kolejki łączącej zakłady z dużą węzłową stacją,jaką jest Zawiercie,miało dla rozwoju zakładów olbrzymie znaczenie.

W momencie objęcia zakładów w Porębie przez Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki,nie produkowały one obrabiarek dla metali.

B. Pruszków.

Zakłady w Pruszkowie powstały przez przepudowanie dawnej fabryki pomp Trecera i przystosowanie jej do potrzeb wytwórni obrabiarek. Były one wyposażone w pewną ilość maszyn, z których tylko około połowy było nowych,reszta zaś - używane. W chwili objęcia zakładów przez Stowarzyszenie,produkcja obrabiarek była właściwie tylko zapoczątkowana.

Po objęciu zakładów w Porębie i Pruszkowie Stowarzyszenie rozpoczęło daleko idącą przebudowę zakładów. Trwała ona 12 lat,nie można jednak odnaleść żadnego z góry wytyczonego planu,lub choćby celu,według którego była przeprowadzana.

Odnosi się wrażenie,że budowa obrabiarek,jako główny cel Stowarzyszenia,wykrystalizowała się dopiero w ostatnich

latach. Poprzednio rozbudowywano i uruchamiano, a następnie likwidowano działy nie mające z produkcją obrabiarek nic wspólnego. W ten sposób zamiast warsztatu mechanicznego produkującego maszyny rolnicze rozbudowano i uruchomiono fabrykę gwoździ, którą następnie zlikwidowano.

Poza tym przeprowadzono szereg inwestycyj, które następnie zarzucone spowodowały jednak zaangażowanie dużych kapitałów i w konsekwencji doprowadziły Stowarzyszenie niemal do upadku. Najbardziej charakterystyczne są następujące z nich:

1. Hala traktorów. Mając zamiar uruchomić produkcję traktorów Stowarzyszenie wybudowało w odległości ok. 1 km. od zakładów w Porębie halę żelazobetonową o powierzchni ok. 5.000 m^2, a nadto fundamenty mogące służyć do rozbudowy hali o 50 %. W pobliżu hali wybudowano kilka domów mieszkalnych. Z powodu nieodpowiedniej konstrukcji traktorów, - jak to zaznaczają władze Stowarzyszenia - sprawa produkcji traktorów upadła. Wybudowana hala stoi dotychczas nie wyzyskana.

2. Kopalnie węgla. Kopalnia "Zygmunt" została zmechanizowana co spowodowało duże wydatki. Po tych inwestycjach kopalnia została unieruchomiona.

3. Gospodarstwo rolne zostało wyposażone w nowe maszyny, a następnie zlikwidowane.

Powyższe inwestycje wymagały dużych kapitałów i spowodowały zadłużenie przedsiębiorstwa w kraju i za granicą. Wzrastające z tego tytułu zobowiązania, które w roku 1927 dosięgły ok. 7.000.000.- zł. i groziły upadłością spółki, zostały przejęte przez Bank Gospodarstwa Krajowego.

Aby umożliwić tę operację zarząd Spółki nabył od rodziny Windmannów pozostałe 48 % akcyj "Poręby" i przeprowadził fuzję,konsolidując w ten sposób majątek,uporządkowując hipotekę i odstępując akcję "Poręby" Bankowi Gospodarstwa.Krajowego.

Następne inwestycje nie były jednakże szczęśliwsze. Rozbudowano emaliernię,instalując 2 nowoczesne piece do wypalania emalii i przyrządy pneumatyczne do emalii pudrowej, oraz unowocześniając suszarnię. Następnie emaliernię unieruchomiono.

Po przeprowadzeniu remontu w elektrowni zaczęto korzystać z prądu nabywanego od obcych. Według oświadczenia Dyrekcji osiągnięto przez to około 40% oszczędności na kosztach za energii.

Ostatnią dużą inwestycją było wybudowanie kolei normalnotorowej do Zawiercia. Wydatki na ten cel,finansowane przez Bank Gospodarstwa Krajowego,zmusiły Stowarzyszenie do wypuszczenia nowej emisji akcyj na sumę 4.375.000 zł,którą pokrył B.G.K. Takie powiększenie udziału zapewniło Bankowi dominujący wpływ na przedsiębiorstwo.

Przytoczone przykłady świadczą o tym,że polityka,którą prowadził zarząd przedsiębiorstwa w odniesieniu do jego rozbudowy była chwiejna i nie posiadała wyraźnie wytycznego planu.

Równolegle z powyższymi inwestycjami przeprowadzono rozbudowę fabryk obrabiarek w Pruszkowie i w Porębie,zaopatrując je w potrzebne maszyny. Rozbudowano również i unowocześniono odlewnię. W szczególności wykończono następujące roboty:

W Pruszkowie: Budowa nowych warsztatów /hartownia, magazyn, warsztaty szkolne, montażownia, biuro konstrukcyjne/ - łącznie około 2.250 m^2 powierzchni.

Nabycie i ustawienie kilkunastu nowych obrabiarek wraz z transmisją i silnikami. Nabycie i wykonanie szeregu urządzeń technicznych i narzędzi.

W Porębie: Nabycie, budowa i zestawienie kilkudziesięciu nowych obrabiarek. Dobudowa 600 m^2 warsztatu mechanicznego i urządzenie montażowni obrabiarek w dawnym budynku kotlarni. Nabycie i wykonanie szeregu urządzeń technicznych i narzędzi dla budowy obrabiarek.

Powiększenie budynku odlewni maszynowej o 30%. Nabycie i ustawienie maszyn i urządzeń dla fabrykacji radiatorów oraz budowa warsztatów i suszarni dla tej produkcji. Budowa pomocniczych urządzeń w odlewni rur i jej przebudowa dla osiągnięcia rur najpierw do 4 m., a następnie do 5 m. Zainstalowanie kompresora i sieci sciśnionego powietrza dla odlewni, Nabycie szeregu maszyn i urządzeń dla przeróbki ziemi, oraz urządzeń transportowych w odlewniach i na podwórzach.

Elektryfikacja całych zakładów "Poręba" / r.1935/. Zainstalowanie wag wagonowych i wozowych. Wykończenie 10 domów mieszkalnych dla kolonii urzędniczej, oraz budowa piętrowej portierni.

Omawiane inwestycje oraz inne przyczyny, które są podane poniżej wpłynęły na zadłużenie Spółki w Banku Gospodarstwa Krajowego i doprowadziły do całkowitego uzależnienia przedsiębiorstwa od tego Banku który ulokował w Spółce do

dnia 31.XII.1935 r. następujące kapitały:

w postaci kapitału zakładowego...zł.	4.347.000.-
w postaci pożyczek ...."	12.646.000.-
Razem: Zł.	16.993.000.-

2. PODSTAWY PRAWNE I ORGANIZACJA PRZEDSIĘBIORSTWA.

Przedsiębiorstwo istnieje, jako spółka akcyjna, na mocy statutu zatwierdzonego przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu oraz Skarbu postanowieniem z dnia 22.II.1930 r.

Szemat organizacyjny Spółki jest następujący:

Walne zebranie

Komisja Rewizyjna — Rada Nadzorcza

Zarząd

Zakłady w Porębie — Wytwórnia w Pruszkowie — Biuro Sprzedaży w Warszawie

Organizacja władz naczelnych odpowiada wymogom prawa handlowego. Jej skład personalny jest następujący:

	Nazwisko i imię	Stanowisko w Spółce	Stanowisko zawodowe
Zarząd	Rytel Zygmunt	Prezes Zarządu	inż.technolog
	Piotrowski Jan	Dyrektor Techn.	" "
	Kozłowski Władysław	Dyrektor Wytwórni	" mechanik
Rada Nadzorcza	Starzyński Stefan	Prezes Rady Nadz.	Tymcz.Prez.m.St.Wwy
	Inż.płk.Witkowski Stanisław	Wice-Prezes Rady Nadzorczej	Kierownik Instytutu. Techn. Uzbrojenia
	Gen.st.sp.inż. Moniuszko Kazimierz	Członek Rady Nacz.	Prezes Zarz.Zakł. Dr.Chem."Grodzisk"
	Dr.Weloński Jan	" " "	Z-ca Nacz.Wydz.Prokuratorji Generalnej

	Morawski Zygmunt	Członek Rady Nadz.	Radca Dep. Przem. Min. Przem. i Handlu
	Orzechowski Zdzisław	" " "	B.G.K.
	Zakrzewski Marian	" " "	Nacz. Wydz. Min. Skarbu
rof. Inż.	Zwierzchowski Stanisław	" " "	Inż. Prof. Politechniki
	Romański Mieczysław	" " "	Inspektor B.G.K.
Komisja Rewiz.	Badowski Jan	Członek Komisji Rew.	B.G.K.
	Jekiel Roman	" " "	B.G.K.
Mjr.	Lisowski Henryk	" " "	M.S.Wojsk.
	Slipski Adam	" " "	Min. Komunik.
	Scholz Gustaw	" " "	B.G.K.

Jak widać z powyższego Rada Nadzorcza i Komisja Rewizyjna składa się całkowicie z urzędników państwowych.

Stowarzyszenie Mechaników poza zakładami w Pruszkowie i Porębie, posiada centralę sprzedaży w Warszawie oraz szereg przedstawicielstw /Lwów, Katowice, Bydgoszcz, Łódź i in/. Posiada ono również umowę z firmą "Skoda" w Czechosłowacji o przedstawicielstwo sprzedaży narzędzi, które zapewnia techniczną pomoc "Skody" w tym dziale.

W innych przedsiębiorstwach Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki udziału nie bierze.

Przedsiębiorstwo należy do Syndykatu Odlewni Radiatorów, do Polskiego Związku Przemysłu Metalowego, oraz Stowarzyszenia Producentów Obrabiarek.

Złom stalowy Spółka sprowadza z zagranicy za pośrednictwem Centrali Zakupu Złomu Polskich Hut Zelaznych.

3. PRODUKCJA.

Zasadnicze działy produkcji.

W chwili obecnej przedsiębiorstwo składa się z następujących głównych działów produkcyjnych.

Pruszków:

Wytwórnia obrabiarek małych i średnich.

Warsztaty mechaniczne.

Narzędziownia.

P o r ę b a:

Wytwórnia obrabiarek dużych.

Odlewnia maszynowa.

Odlewnia rur.

Odlewnia radiatorów.

Położenie pruszkowskiej fabryki w pobliżu Warszawy daje możność otrzymania fachowego personelu o wysokich kwalifikacjach, co jest niezbędnym przy produkcji precyzyjnej.

Położenie fabryki w Porębie w pobliżu Górnego Śląska daje możność tańszego otrzymania surowców. Również niższe ceny robocizny w porównaniu z okręgiem warszawskim obniżają stosunkowo koszty produkcji.

Zakłady w Pruszkowie wyrabiają obrabiarki średnie i małe. Części lane do nich dostarcza odlewnia w Porębie. Ze względu na lokalne warunki, wytwórnia w Pruszkowie wykonywuje obrabiarki wysokowartościowe - precyzyjne, przedewszystkim: frezarki w różnych odmianach i wielkościach /pionowe, poziome, uniwersalne/ wolnobieżne i szybkobieżne, tokarki precyzyjne narzędziowe szybkobieżne, szlifierki narzędziowe, szlifierki do okrągłego szlifowania, strugarki poprzeczne do 250 mm. skoku oraz dłutownice do 160 mm. skoku.

Projektowane zmiany w programie produkcji obrabiarek idą w kierunku budowy nowych typów maszyn ze zwiększoną szyb-

kością obrotów i precyzją wykonania. Na r.1937 przewiduje się narazie wykończenie 14 nowych typów.

Warsztaty mechaniczne są obecnie zajęte wykonaniem zamówienia Min.Spraw Wojskowych.

Narzędziownia wyrabia narzędzia do obróbki metali jak rozwiertarki, frezy, gwintowniki itp.

Zakłady w Porębie produkują: w dziale obrabiarek - obrabiarki ciężkiego typu dla kolejnictwa i hutnictwa, a mianowicie: tokarki zwykłe, tokarki do walców, tokarki do zestawów kołowych, karuzelówki, tokarki tarczowe i tp.

W dziale odlewniczym poza odlewami maszynowymi produkują rury wodociągowe z kształtkami, wlewnice, radiatory gładkie i żebrowane, odlewy przemysłowe.

Stosunek produkcji obrabiarek do produkcji odlewów w okresie od r.1923 do 1935 włącznie był następujący:

Faktura za obrabiarki	ok. 35.000.000 zł.
Faktura za odlewy	" 48.000.000 "
R a z e m . . .	ok. 83.000.000 zł.

Czyli, że pomimo głównego nastawienia przedsiębiorstwa na produkcję obrabiarek, wartość jej stanowi tylko ok. 42% wartości całej produkcji Spółki.

Stosunek ten w ostatnich latach /1936 i 1937/ prawdopodobnie nie uległ poprawie ze względu na ostatnie zamówienie Ministerstwa Spraw Wojskowych nie mające z obrabiarkami nic wspólnego.

W stosunku do produkcji ogólnopolskiej produkcja Stowarzyszenia wynosiła w r.1935:

w obrabiarkach 53%

w odlewach 3%

W stosunku do importu obrabiarek produkcja Stowarzyszenia stanowiła ok. 60%.

Za okres 1928-1935 włącznie, Stowarzyszenie wykończyło rysunki, modele i narzędzia dla 121 nowych typów obrabiarek, a mianowicie:

48 typów	obrabiarek	uniwersalnych		
51 "	"	specjalnych wojskowych		
9 "	"	"	dla	przemysłu samochod.
10 "	"	"	"	kolejnictwa
2 typy	"	"	"	hutnictwa
1 typ	maszyn	"	"	Monopolu Tytoniowego

Biorąc pod uwagę małą pojemność rynku krajowego oraz sprzedaż obrabiarek po cenach konkurencyjnych, produkowanie tak wielkiej ilości typów musiało się przyczynić do finansowego załamania się przedsiębiorstwa.

Uniknięcie tego nie leżało jednak całkowicie w granicach możliwości władz Spółki, gdyż zbyt wielka ilość typów obrabiarek była wykonywana na zlecenie M.S.Wojsk., które dając rysunki zagranicznych obrabiarek wydawało polecenia przekonstruowania ich, a następnie wykonania w kilku /2,3/ egzemplarzach.

Będąc głównym odbiorcą obrabiarek, M.S.Wojsk. dyktowało Spółce swoje żądania oraz ceny ustalone na podstawie

cen zagranicznych. Nie brano przy tym dostatecznie pod uwagę, że Spółka, produkuje małą ilość obrabiarek poszczególnych typów, przez co musi kalkulować drożej niż firmy zagraniczne wyrabiające jeden typ obrabiarek w setkach a nawet w tysiącach sztuk.

Można przy tym skonstatować zbyt małą energię, którą przejawiły władze spółki, broniąc swoich interesów. Na ich ustępliwość w tym względzie musiał oczywiście wpłynąć ówczesny kryzys i troska o zatrudnienie warsztatów.

Z drugiej strony produkowanie wielkiej ilości typów obrabiarek miało i swoje dodatnie strony, gdyż postawiło zakłady na wysokim poziomie, stwarzając przemysłową placówkę należycie wyposażoną w maszyny, modele i budynki warsztatowe oraz posiadającą zastęp pierwszorzędnych i doświadczonych konstruktorów i rzemieślników o wysokich kwalifikacjach.

Niestety, rezultaty te osiągnięto kosztem olbrzymich wydatków pieniężnych, które pochłonęły kapitał zakładowy Spółki i spowodowały zadłużenie w Banku Gospodarstwa Krajowego wynoszące ponad 11.720.000 złotych, czyli przekraczające kapitałem zakładowym o ok.37 %.

W okresie 1928 - 1932 r. wartość produkcji i wysokość obrotów firmy wyraża się stosunkiem 1,5 : 1, co wskazuje na produkcję na magazyn. Nie jest wykluczone, iż na powiększenie zapasów magazynu wpłynął brak odbiorców wskutek niewysokiej jakości obrabiarek produkowanych w tym okresie. Dopiero silny spadek obrotów zaznaczający się od roku 1933 i dochodzący do 57% w stosunku do obrotów lat poprzednich spo-

wodował zmniejszenie produkcji do sumy niższej od obrotów rocznych. Świadczy to o nieliczeniu się z koniunkturą na rynku, które spowodowało produkcję na magazyn i zamrożenie kapitału obrotowego.

Jeżeli przyjmiemy produkcję wszystkich głównych działów Spółki razem za 100%, to produkcja poszczególnych działów w ciągu trzechlecia 1933-1935 przedstawi się w procentach jak poniżej.

Lata	Poręba		Pruszków		RAZEM
	odlewy	obrabiarki	narzędzia	obrabiarki	
1933	34%	28%	0,8%	37,2%	100
1934	35,9%	33,6%	1,4%	29,1%	100
1935	34,7%	35,7%	1,2%	28,4%	100

Spadek produkcji obrabiarek w Pruszkowie w roku 1935 jest tylko pozorny, gdyż podane wyżej wyniki obejmują tylko 10 miesięcy. Przez dwa miesiące fabryka pruszkowska była nieczynna z powodu strajku. Biorąc to pod uwagę dochodzimy do wniosku, że w roku 1935 produkcja obrabiarek wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim.

4. KALKULACJA.

Posiadając poważnie rozwinięte Biuro Techniczne i Konstrukcyjne oraz budując dużą ilość różnych typów obrabiarek, Stowarzyszenie powinno było mieć duże doświadczenie w dziedzinie kalkulacji.

Porównanie jednak kosztów preliminowanych z kosztami rzeczywistymi wskazuje, iż różnią się one od siebie dość znacznie.

Badania kalkulacji zostały przeprowadzone na podstawie danych dostarczonych przez Spółkę i zawierających 102 pozycje kalkulacyjne.- Badania te wykazały co następuje:

We wszystkich wypadkach kalkulacja nie zgadza się z kosztami rzeczywistymi,przyczym w 80 % jest ona niższa od rzeczywistych,czyli daje straty,a w 20% jest ona wyższa od kosztów rzeczywistych.

Szczególnie rzucającą się w oczy jest strata zł 13.226 na 2 automatach 2 DWZ,które budowały się 4 lata i były kalkulowane w roku 1931,gdy ceny były wysokie a wykończone w roku 1935,gdy robocizna oraz ceny materiałów uległy znacznym obniżkom.

Na ogólną sumę kosztów preliminowanych w wysokości zł. 183.190.50 było odchyleń w obydwie strony na sumę zł. 63.538,40 co wskazuje,iż błąd w kalkulacji wynosił średnio ok. 35%. W poszczególnych,najbardziej jaskrawych,przypadkach błąd kalkulacji wynosił:

Przedmioty	koszta skalkulowane	koszta rzeczywiste	strata	błąd w kalkul. w %%-ch.
5 głownic nast. do szlif. 3 L	929,50	2,122,49	1.192,99	128
5 główn. nast do szlif. 3 L	929,50	2,120,94	1.191,94	128
2 szlifierki 2 SH	3.265,44	5.000	1.794,56	56
2 trzpienia do umoc. frezów	33	88,21	55,21	167

6 kompl.roz-wiertaków cyl.N.1	71,56	171,05	99,49	140
9 kompl.roz-wiertaków cyl.N.3	123,75	241,30	117,55	93

Widać więc że w najgorszym wypadku błąd w kalkulacji wynosił aż 167 %.

5. SPRZEDAŻ.

Stowarzyszenie,jak to zaznaczone wyżej,posiada centralę sprzedaży która prowadzi sprzedaż wyrobów w kraju i za granicą. Poza tym w szeregu miast istnieją przedstawicielstwa.

W stosunku do całego przedsiębiorstwa centrala sprzedaży jest za szeroko rozbudowana,wobec czego,pochłania duże sumy.W roku 1934 koszta centrali wynosiły 1.500.000 zł.,co przewyższa o 165.000 zł.największy możliwy zysk brutto na obrabiarkach,obliczony przy pełnej produkcji obydwóch fabryk.

W roku 1933 koszta centrali wyniosły 1.208.274 zł. czyli stanowiły aż 22,4% faktury przedsiębiorstwa.

Świadczy to o fałszywym założeniu przy tworzeniu centrali.

Obroty Spółki w poszczególnych latach były następujące /w tysiącach złotych/:

1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	Razem:
9.975	7.150	5.670	4.430	5.930	4.905	5.415	43.395

Stowarzyszenie w okresie 1930-34 eksportowało do Z.S.R.R. obrabiarki do metali. Ogólna suma eksportu wynosiła

5.661.500 zł. Należy podkreślić przytym,iż otrzymanie i wykonanie powyższego zamówienia zagranicznego było szczególnie ważne dla przedsiębiorstwa,gdyż miało miejsce w czasie ogólnoświatowego kryzysu.

6. ZAGADNIENIE PRACY.

Do dnia 30 września 1934 r. obowiązywała wytwórnię w Pruszkowie umowa zbiorowa,zawarta 18 października 1928 r., Poręba zaś posiadała umowę z dnia 14.II.1928 r.

W fabryce w Pruszkowie od roku 1922 do r.1935 stosowany był system premiowy Halsey'a o współczynniku ½ przy czym robotnicy nie pracujący na premię otrzymywali t.zw.premię ogólną,obliczaną w ten sposób,że godziny zaoszczędzone w stosunku procentowym do godzin pracy,dolicza się do zarobków. W roku 1925 skasowano t.zw.premię ogólną i na miejscu premii Halsey'a wprowadzono system premiowy Emmerson'a,a ten ostatni zastąpiono w roku 1936 systemem akordowym z gwarantowanym lonem według stawek godzinowych. Natomiast w Zakładach Poręba przez cały czas stosuje się system Halsey'a.

Do dnia 30.IX.1934 r. stosowane były minimalne stawki według umowy zbiorowej. Od chwili wygaśnięcia umowy stosuje się nadal wymienione stawki minimalne dla rzemieślników wykwalifikowanych i uczni I,II,III roku. Stawki pomocy zostały ustalone w sposób następujący:

dla pomocy	fachowej	w Pruszkowie	od	zł.	0,50	do	1 zł.n/g
"	"	w Porębie	"	"	0,44	"	0,46
"	" podwórzow.	w Pruszkowie	"	"	0,50	"	0,80
"	"	w Porębie	"	"	0,42	"	0,46

Średnią wysokość płac za godzinę pracy rzemieślnika wykwalifikowanego, w poszczególnych latach ilustruje następująca tabela:

Lata	w Pruszkowie	w Porębie
1930	2,11 zł.	0,77 zł.
1931	2,14 "	0,77 "
1932	1,80 "	0,94 "
1933	1,68 "	0,77 "
1934	1,59 "	0,76 "
1935	1,28 "	0,79 "
1936	1,50 "	0,79 "

Średnie zarobki w ostatnich latach wynosiły:

	w Pruszkowie	w Porębie
1933	1,42 zł.	0,54 zł.
1934	1,31 "	0,62 "
1935	1,14 "	0,62 "
obecnie	1,22 "	0,68 "

Maksymalne wynagrodzenie wybitnych rzemieślników za jedną godzinę wynosi w roku 1936 w Pruszkowie zł. 2,30, w Porębie - zł. 1,50.

Stan zatrudnienia w obydwóch fabrykach Spółki w poszczególnych latach oraz ilość robotniko-godzin podaje poniższe zestawienie:

LATA	Przeciętna ilość robotników			Ilość robotniko-godzin	
	w Pruszkowie	w Porębie	RAZEM	w Pruszkowie	w Porębie
1930	229	1.177	1.406	408.411.25	1.024.659
1931	200	1.012	1.212	431.945.25	1.732.858
1932	206	1.040	1.240	389.682.30	1.788.582
1933	200	801	1.061	387.803.25	1.634.319,5
1934	216	862	1.078	423.998.25	1.692,758
1935	205	690	895	395.573.13	1.325.123
1936	510	715	1.225		

7. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GOSPODARKI.

Gospodarka którą prowadziło Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki w okresie 1928 - 1936 i która została scharakteryzowana w poprzednich rozdziałach doprowadziła przedsiębiorstwo niemal do upadku i całkowitej zależności od Banku Gospodarstwa Krajowego.

Złożyły się na to przyczyny następujące:

1. Brak jasno wytyczonego i na szereg lat rozłożonego planu rozbudowy przedsiębiorstwa. Spowodowało to otwieranie coraz nowych działów nie tylko nie mających nic wspólnego z głównym celem Stowarzyszenia, jako producenta obrabiarek, lecz przynoszących Spółce straty i wymagających następnie likwidacji.

Tego rodzaju inwestycje pochłonęły około zł. 2.000.000.-

2. Opracowanie projektów oraz budowa zbyt dużej ilości nowych typów obrabiarek, pochłonęło duże kapitały.
3. Budowa zbyt małej ilości obrabiarek każdego poszczególnego typu.
4. Niewysoka wartość obrabiarek pochodzących z pierwszej produkcji.
5. Nadmierne obniżanie cen ze strony instytucyj państwowych, które zamawiały obrabiarki.

6. Narzucanie ze strony instytucyj coraz nowych typów obrabiarek bez gwarancji zakupu takiej ilości, któraby dała możność zamortyzować wydatki na zaprojektowanie i skonstruowanie pierwowzoru.
7 Duże koszta cemtrali sprzedaży zakrojonej zbyt szeroko w stosunku do możliwości produkcyjnych i obrotów przedsiębiorstwa.

Jednak w ciągu badanego okresu przedsiębiorstwo zdobyło duże doświadczenie w dziedzinie projektowania i budowy obrabiarek, zaopatrzyło się w tabor niezbędnych maszyn, wyrobiło sobie zastęp pracowników o wysokiej kwalifikacji i stworzyło placówkę mającą doniosłe znaczenie nie tylko dla przemysłu krajowego, lecz i dla obrony Państwa.

W chwili obecnej zakłady stowarzyszenia są producentami różnego rodzaju obrabiarek, do b. precyzyjnych i szybkobieżnych włącznie, o wysokiej wartości technicznej. Poza tym za-

kłady produkują różnego rodzaju rury, grzejniki i inne odlewy handlowe. W ostatnich latach zakłady zrobiły duże postępy i jakość wyrobów stoi obecnie na dość wysokim poziomie.

Oprócz tego zakłady produkują w ostatnich latach pewne wyroby wykonywane na specjalne zamówienie M.S.Wojsk. Należy zaznaczyć iż przedsiębiorstwo w krótkim czasie przystosowało się do produkcji na zamówienie M.S.Wojsk. i obecnie produkuje wyroby stojące na odpowiednim poziomie. Należy podkreślić iż charakter przedmiotów wykonywanych na powyższe zamówienie M.S.Wojsk.znacznie odbiega od charakteru pracy Stowarzyszenia jako producenta obrabiarek.

Gospodarka Zakładów w ciągu ostatnich lat uległa pewnym reorganizacjom,które wpłynęły dodatnio na jej usprawnienie.

8. ANALIZA BILANSOWA.

za lata 1928 - 1936.

Analiza niniejsza, oparta na przesłankach szczegółowo omówionych w rozdziale VII części ogólnej sprawozdania, została opracowana w tysiącach złotych, na podstawie bilansów Stowarzyszenia Mechaników Polskich z Ameryki S.A. i specjalnej tablicy statystycznej wypełnionej przez Przedsiębiorstwo.

Projekt analizy był przesłany Przedsiębiorstwu i nie spotkał się z zasadniczymi obiekcjami.

Tablica I.

Fundusz Amortyzacyjny.

Rozwój Amortyzacji.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	Razem
Amortyzacja normalna	560	580	600	620	630	650	660	660	667	5627
Amortyzacja bilansowa	x/ 435	x/ 435	493	405	418	-	538	139	405	3088
Wysokość niedostatecznej amortyzacji	125	145	107	215	212	650	302	521	262	2539

Rozwój Funduszu Amortyzacyjnego.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	Razem
Pozostawało na Ultimo roku poprzedniego	467	467	1337	1830	2235	2653	2563	2921	3060	467
Przybyło	-	x/ 870	493	405	418	-	358	139	405	3088
R a z e m	467	1337	1830	2235	2653	2653	2921	3060	3465	3555
Ubyło z tyt. odpisu na całkowite zużycie	-	-	-	-	-	90	-	-	-	90
Pozostaje w bilansach	467	1337	1830	2235	2653	2563	2921	3060	3465	3465

x/ zł. 870 tys. odpisano razem w 1929 r.

Tablica II.

Majątek Stały.

Rozwój Majątku Stałego.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	Razem
Pozostawało na Ultimo roku poprzedniego	8789	8789	9183	9585	9756	9995	10412	10509	10653	
Przybyło w roku sprawozdawczym	-	394	402	171	239	417	97	144	1103	+ 2967
Pozostaje p/g bilan.analit.	8789	9183	9585	9756	9995	10412	10509	10653	11756	
Mniej Fundusz Amortyzacyjny	467	1337	1830	2235	2653	2563	2921	3060	3465	- 2998
Majątek Stały Netto	8322	7846	7755	7521	7342	7849	7588	7593	8291	- 31

Z zestawienia tego wynika, że Majątek Stały po potrąceniu bilansowej amortyzacji zmniejszył się o 31 tys. zł. Zaznaczyć należy, że wartość bilansowa Majątku Stałego daleko odbiega od wartości realnej. Nie wgłębiając się w sposoby ustalenia samej wartości bilansowej tego majątku przy dwukrotnej waloryzacji /1925--1928/, które musiały wywrzeć decydujący wpływ na tę wartość, stwierdzić należy, że Spółka, uzależniając odpisy amortyzacyjne od wyników działalności, odpisała na straty tylko część normalnej amortyzacji. Jak wynika z tablicy rozwoju amortyzacji, niedostateczna amortyzacja wynosi zł. 2.539 tys.

Tablica III.

Majątek Płynny.

Rozwój Majątku Płynnego.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	RÓŻNICA ÷ -
1. Kasa, Banki, weksle, papiery i akcje	140	277	86	191	480	547	328	1614	1450	÷ 1310
2. Zapasy, fabr., półfabrykaty i surowce	5037	6164	5727	6307	6562	5284	5929	4735	5625	÷ 588
3. Dłużnicy:										
Różni	1602	1621	1113	1410	1390	1532	1811	1520	1556	- 46
Udziały	4	-	25	60	74	88	101	19	-	- 4
4. Sumy Przechodnie	8	528	220	23	92	89	149	84	-	- 8
Wartość Majątku Płynnego	6791	8590	7171	7991	8598	7540	8318	7972	8631	÷ 1840

Stan majątku płynnego.

Majątek płynny na przestrzeni rozpatrywanych lat wykazuje wzrost podnosząc się z sumy zł. 6.791 tys. do 8.631 tys. zł. Ogólna wartość majątku płynnego jest mniej więcej w całym okresie równa wartości majątku obrotowego. W majątku płynnym zasadniczą część stanowią remanenty materiałów, półfabrykatów i wyrobów gotowych. Wynoszą one od 60 - 85 % ogółu majątku płynnego. Jasnym jest zatem, że wycena tych części aktywów ma dominujące znaczenie dla bilansu i r-ku strat i zysków.

Rozwój Kapitałów Własnych.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	RÓŻNICA ÷ -
Kapitały Własne:										
a/ Skarbu Państwa B.G.K.	2075	4347	4347	4347	4347	4347	4347	4347	4347	÷ 2272
b/ Różni Akcjonariusze	3525	3528	3528	3528	3528	3528	3528	3528	3528	÷ 3
R a z e m	5600	7875	7875	7875	7875	7875	7875	7875	7875	÷ 2275
c/ Różne rezerwy	786	-	110	327	330	373	498	400	-	- 786
R a z e m	6386	7875	7985	8202	8205	8248	8373	8275	7875	÷ 1489
Mniej straty operac.z lat ubiegł.	-	-	1734	5265	6023	7542	7625	7690	7690	- 7690
" " " z roku sprawozd.	-	1734	3531	758	1519	83	65	-	-	
P o z o s t a j e	6386	6141	2720	2179	663	623	683	585	185	- 6201

Kapitały własne przedsiębiorstwa zostały w całości niemal pochłonięte przez straty wykazane w bilansach Stowarzyszenia. Straty niepokryte w okresie od 1928 - 1936 wyniosły zł. 7.690 tys. Wobec tych strat bilansowych wysokość kapitałów własnych zmalała do zł. 185 tys.,stanowiąc zaledwie 1% kapitałów zaangażowanych w przedsiębiorstwie.

Zwraca się uwagę na niedostateczne oprocentowanie zadłużenia S-ki,bowiem odsetki figurujące w r-kach strat i zysków są tylko częścią odsetek,które przypadłyby wierzycielom w normalnych warunkach prowadzenia przedsię-
stanu finan
biorstwa. Uwzględnienie wszystkich tych poprawek zmieniłoby kardynalnie obraz kapitałów własnych S-ki i jej stanu finansowego.

Tablica V.

Kapitały Obce.

Rozwój Kapitałów Obcych.	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	RÓŻNICA + -
1. Zobowiązania względem Skarbu Państwa.	2741 / 545	4383 / 424	8243 / 158	11171 / 138	11957 / 486	11864 / 1177	11784 / 1726	11726 / 920	14383	+ 1109
a/ Różni wierzyciele	5441	5488	3805	2024	2334	1725	1713	2334	2354	- 308
R a z e m	8727	10295	12206	13333	15277	14766	15223	14980	16737	+ 801

Kapitały obce zaangażowane w przedsiębiorstwie na ultimo 1928 roku wynosiły zł. 8.827 tys. / zaś na ultimo roku 1936 zł. 16.737 tys. / W kwocie zadłużenia w 1936 roku głównym wierzycielem jest Bank Gospodarstwa Krajowego, którego należność wynosi zł. 14.383 tys.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Dochody:									
Koszt fabryczny	8.426.315.42	8.081.823.05	7.130.810.27	5.615.976,59	4.908.465.19	5.269.042.18	4.093.822.53	4.093.635.25	
Koszty ogólne	1.957.767.03	2.188.285.27	2.179.989.27	1.204.264.10	881.704.18	902.244.70	862.357.95	731.070.67	
Straty n/majątku	–	–	1.335.194.82	–	5.513.17	–	1.594.68	65.546.17	
Straty n/działach prod.w likwidacji	18.728.21	–	76.968.30	–	–	56.174.58	196.109.46	181.785.54	591.890.96
Różne straty	–	572.913.95	290.968.19	472.878.84	112.010.77	83.036.26	–	–	
Nieściągalne nalez.	–	39.873.39	323.962.20	18.694.98	38.337.99	–	389.53	19.734.80	
Rezerwa na wątp.należ.	–	–	104.967.40	–	–	–	–	32.158.50	
Amortyzacja	–	869.662.73	–	–	–	–	–	166.199.60	214.913.08
Razem	10.402.810.66	11.752.558.39	11.442.860.45	6.711.814.51	5.946.031.30	6.250.527.72	5.154.274.17	5.290.130.53	6.806.804.04
Wydatki:									
Sprzedaż wyrobów	10.223.845.59	9.996.361.94	7.167.586.40	5.938.403.02	4.426.936.26	5.829.661.11	4.904.943.82	5.233.933.38	6.806.804.04
Zyski różne	–	22.654.33	92.937.86	15.534.18	76.02	31.036.47	184.448.35	56.197.15	
Odpis podatków p/M. Skarbu	–	–	261.787.70	–	–	–	–	–	
Odpis kar podatkow.	–	–	389.754.25	–	–	–	–	–	
Skreślenie rezerw na % od kredytów B.G.K.	–	–	–	–	–	306.400.16	–	–	
Strata	178.965.07	1.733.542.13	3.530.794.24	757.877.31	1.519.019.02	83.429.98	64.882.-	–	
Razem	10.402.810.66	11.752.558.39	11.442.860.45	6.711.814.51	5.946.031.30	6.250.527.72	5.154.274.17	5.290.130.53	6.806.804.04

Z tablicy - rozwoju strat wynika,że przedsiębiorstwo dało straty za okres od 1929 do 1936 r. w łącznej sumie 7690 tys.zł. Do sumy tej dodać należy stratę z roku 1928 w wysokości 786 tys.zł., uwidocznioną w bilansie przedsiębiorstwa w niepełnej wysokości 178 tys.zł.,która to strata została bezpośrednio spisana z kapitału specjalnej rezerwy. Łączna suma strat przedsiębiorstwa za badany okres 1928 - 1936 r. wynosi zatem 8476 tys.zł. Powyższa tablica ilustruje wyłącznie straty bilansowe. Pozostaje natomiast otwarta sprawa strat ukrytych w zbyt wygórowanych szacunkach remanentów i niespisanych wątpliwych należnościach,których to okoliczności Komisja nie miała możności **rozpatrzyć.**

Aktywa.	÷ -	Pasywa.	÷ -
Majątek Stały.		Kapitały Własne.	
/ 11756 - 8789 /	÷ 2967	/ 7875 - 6386 /	÷ 1489
Majątek Płynny.		Kapitały Obce.	
/ 8631 - 6791 /	÷ 1840	/ 16737 - 8727 /	÷ 8010
Straty	÷ 7690	Fundusz Amortyzacyjny	2998
	12497		12497

R E K A P I T U L A C J A.

Okres badania od 1928 do 1936 r. W tysiącach złotych.

Na podstawie analizy bilansów Stowarzyszenia Mechaników Polskich z Ameryki S.A. ustalono następujące wyniki:

I. Fundusze Państwowe zaangażowane w przedsiębiorstwie według stanu na dzień 31.XII.1936 r. wynoszą:

UDZIAŁY: Z tyt.udziału w kap.zakł./7.875/ 55,2% zł. 43.347

WIERZYTELNOŚĆ:

	Udzielone przez Skarb Państwa pożyczki długoterminowe	zł. 14.383
	Ogólna suma Funduszów Państwowych	zł. 18.730
1. UWAGA:	Fundusz Amortyzacyjny przedsiębiorstwa wynosi zł. 3.465	
	Niedostateczna amortyzacja " 2.539	zł. 6.004
2. UWAGA:	Proporcjonalna część strat Skarbu Państwa z tytułu niedostatecznej amortyzacji wynosi	zł. 1.401
	W ciągu badanego okresu przedsiębiorstwo dało straty w sumie które częściowo zostały pokryte w sposób następujący:	zł. 8.476
	Odpisano z kapitału rezerwowego	zł. 786
	Pozostaje w bilansie, jako niepokryta strata	zł. 7.690
UWAGA:	Proporcjonalna część tej straty, przypadająca na Skarb Państwa wynosi	zł. 5.514

W związku z powyższym, kapitały Skarbu Państwa w sumie		zł. 18.730
należy zmniejszyć o proporcjonalną część tych strat w sumie		zł. 5.514
Ogólna suma Kapit. Skarbu Państwa, ulokowanych w przedsiębiorstwie wynosi		zł. 13.216

Wyniki finansowe dla Skarbu Państwa.

Fundusze Państwowe Netto /łącznie z kredytami/ ulokowane w przedsiębiorstwie wynoszą		zł. 13.216
Proporcjonalna część strat wynosi		zł. 5.514
Inne straty:		
a/ z tyt. zmniejszenia się rezerw	zł. 291	
b/ " " nieopłac. podatków do 1935 r. włącznie	zł. 1.150	
c/ " " umorzonych zobowiązań	zł. 6.439	zł. 7.880
Rzeczywiste straty Skarbu Państwa		zł. 13.394
Koszty Kapitału Skarbu Państwa zaangażowanego w przedsiębiorstwie w postaci Kapitału Zakładowego w latach 1928 do 1936 w wysokości 6% p.a. wynoszą		zł. 2.211

9. STWIERDZENIA I WNIOSKI KOMISJI

Na podstawie sprawozdań Podkomisji badającej działalność przedsiębiorstwa Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki S.A., sprawozdań i bilansów tegoż przedsiębiorstwa, sprawozdań Kontroli Państwa, konferencyj Prezydium Komisji z udziałem delegatów Ministerstwa Spraw Wojskowych, przedstawicieli badanego przedsiębiorstwa, przedstawicieli Banku Gospodarstwa Krajowego, rzeczoznawców, oraz przedstawicieli konkurencyjnych przedsiębiorstw prywatnych, Komisja stwierdza co następuje:

1. Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki S.A. ze względu na podstawowe znaczenie produkcji obrabiarek dla przemysłu metalowego i obrony kraju posiada w tej dziedzinie doniosłość ogólno-państwową.
2. W dziedzinie produkcji przedsiębiorstwo wykazało brak ogólnego planu, oraz chwiejność polityki, co przejawiało się w stałym uruchamianiu, a następnie likwidowaniu szeregu działów nie mających z produkcją obrabiarek nic wspólnego.
3. Zakłady odlewnicze Stowarzyszenia wyrabiają przedmioty nie mające związku z odlewami części obrabiarek jak np. radiatory i rury, których produkcja stanowi ok. 80% całej produkcji odlewni, przez co odlewnia traci charakter pomocniczy w stosunku do fabryk obrabiarek. Produkcja rur i radiatorów wymaga innego składu żeliwa, niż odlewy części obrabiarek. Stanowi ona zupełnie odrębną całość, posiadającą nawet oddzielne instalacje.

4. Odlewnia rur i radiatorów będąc częścią składową Stowarzyszenia,korzysta dzięki temu z ulgowych kredytów Banku Gospodarstwa Krajowego /obecnie bezprocentowych/ wobec czego znajduje się w położeniu uprzywilejowanym w stosunku do odlewni prywatnych,z którymi konkuruje.

5. Centrala przedsiębiorstwa jest nadmiernie rozbudowana i nie pozostaje w należytym stosunku do obrotów przedsiębiorstwa. Koszty centrali wyrażające się np. w roku 1934 sumą ok. 1.500.000 zł. są w stosunku do obrotów przedsiębiorstwa za wielkie,gdyż zgodnie z danymi dostarczonymi przez przedsiębiorstwo,koszt centrali przekracza najwyższy możliwy zysk brutto na obrabiarkach,obliczony przy pełnej produkcji obu fabryk.

6. Urządzenia przedsiębiorstwa do r.1936 znajdowały się na niedostatecznym poziomie technicznym zwłaszcza w dziale obrabiarek,wymagających wysokiej precyzji wykonania. Obecnie dzięki zamówieniom rządowym wyposażenie fabryk Stowarzyszenia uległo znacznej poprawie.

7. Przedsiębiorstwo w zakresie kredytu jest uprzywilejowane,otrzymując bezprocentowe pożyczki z B.G.K.,natomiast w zakresie zamówień nie posiada żadnych specjalnych przywilejów,poza wypływającymi z samego faktu,że Stowarzyszenie jest przedsiębiorstwem państwowym.

8. Rachunkowość i sprawozdawczość przedsiębiorstwa stoi obecnie na należytym poziomie. Świadczy o tym fakt sporządzania bilansów miesięcznych o dużym zróżniczkowaniu pozycyj,dzięki czemu stan finansowy przedsiębiorstwa jest łat-

wy do ustalenia. System kalkulacji odpowiada współczesnym wymaganiom, jednak zbyt wielkie różnice pomiędzy kosztami preliminowanymi a rzeczywistymi, świadczą o nieuwzględnianiu doświadczeń z lat ubiegłych.

9. Gospodarka w okresie badanym doprowadziła przedsiębiorstwo do ogromnych strat, które spowodowały zadłużenie w Banku Gospodarstwa Krajowego znacznie przekraczające wysokość kapitału zakładowego Spółki. Na straty przedsiębiorstwa wpłynęły następujące okoliczności:

a/ budowa drogich nie rentujących się typów obrabiarek,
b/ budowa nadmiernej ilości typów obrabiarek przy jednocześnie zbyt małej ilości każdego z produkowanych typów,
c/ błędna kalkulacja, która powodowała prawie zawsze straty,
d/ duże koszty centrali zakrojonej zbyt szeroko w stosunku do obrotów przedsiębiorstwa,
e/ inwestowanie dużych kapitałów w produkcję radiatorów rur i t.d.,
f/ straty przy ciągłych likwidacjach różnych działów Spółki /kopalnie, produkcja maszyn rolniczych, wytwórnia garnków emaliowanych, odlewnie i t.d./,

g/ brak współdziałania poszczególnych instytucyj państwowych pomiędzy sobą przy ustalaniu typów obrabiarek. Powodowało to budowę zbyt dużej ilości typów obrabiarek, czego można było uniknąć przez wprowadzenie normalizacji w tej dziedzinie.

b/ nadmierne obniżanie cen płaconych przez instytucje państwowe,co miało miejsce w szeregu skonstatowanych przez Komisję wypadków.

10. Stowarzyszenie Mechaników posiada własne biuro konstrukcyjne,rozporządzające znacznym zespołem samodzielnych konstruktorów,odznaczających się dużym doświadczeniem.

11. Kierownictwo Spółki,które w ciągu szeregu lat doprowadziło przedsiębiorstwo do fatalnych wyników finansowych i do nikłych stosunkowo rezultatów technicznych,zwłaszcza jeśli wziąć pod uwagę ogromne środki finansowe,jakimi rozporządzało, nie stało oczywiście na wysokości zadania. Ostatnio jednak nastąpiła pod tym względem znaczna i widoczna zmiana na lepsze.
Równolegle z tym sytuacja techniczna i finansowa przedsiębiorstwa uległa znacznej poprawie.

12. Wyniki finansowe,obliczone według zasad podanych w ogólnej części sprawozdania i oparte na wynikach szczegółowej analizy bilansowej,za okres 1929 - 1935 zawartej w sprawozdaniu szczegółowym,przedstawiają się jak następuje:

A. Wyniki finansowe dla Skarbu Państwa.

1. Fundusze państwowe /łącznie z kredytami/ zaangażowane w przedsiębiorstwie.	zł.	13.216.000.-
2. Efektywne wpłaty do Skarbu Państwa tytułem udziału w zyskach	"	
3. Rzeczywiste straty Skarbu Państwa	"	13.394.000.-
4. Koszty kapitału Skarbu Państwa zaangażowanego w przedsiębiorstwie w postaci kapitału zakładowego w latach 1929-1935 w wy-		

sokości 6% p.a.x/ zł. 2.211.000.-

B. Wyniki finansowe przedsiębiorstwa.

1. Nadwyżka strat bilansowych zł. 8.476.000.-

2. Wysokość niedostatecznej amortyzacji, na zasadzie cyfr podanych przez przedsiębiorstwo " 2.539.000.-

Na podstawie powyższych stwierdzeń Komisja przedkłada Rządowi następujące

WNIOSKI :

1. Aczkolwiek Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki S.A. posiada doniosłość ogólno-państwową w zakresie produkcji obrabiarek, nie ma jednak dostatecznie ważnych przyczyn, któreby uzasadniały pozostawienie przedsiębiorstwa w rękach Państwa. Ze względu jednak na doniosłość tego działu produkcji zarówno dla przemysłu prywatnego, jak dla obrony kraju, zbycie może nastąpić tylko w ręce dające gwarancję lojalności politycznej i fachowości.

2. Przed zbyciem Stowarzyszenia w ręce prywatne należy przeprowadzić gruntowną sanację przedsiębiorstwa, aby je doprowadzić do stanu rentowności.

---

x/ Ponieważ środki na działalność Państwa jako przedsiębiorcy były czerpane pośrednio lub bezpośrednio z państwowych operacyj kredytowych, których koszt przekraczał z reguły 8% p.a., Komisja stwierdza, że inwestycje te powinny były wykazać rentowność zbliżoną do kosztów obsługi długów państwowych, pokrywanych w części budżetu "Długi państwowe" z ogólnych dochodów Skarbu. Komisja przyjęła jednak tylko 6% p.a. jako oprocentowanie zaangażowanych w przedsiębiorstwie pieniędzy skarbowych.

Zmiany winny iść w kierunku:

a/ zmniejszenia wydatków ogólnych,

b/ poprzestania na budowie ograniczonej ilości typów obrabiarek,

c/ wykonywania specjalnych typów obrabiarek jedynie na zasadzie zwrotu wszystkich kosztów związanych z ich konstruowaniem i wykonaniem,

d/ przejścia wyłącznie na produkcję obrabiarek i nie rozpraszania się na inne gałęzie wytwórczości, które powinny ulec stopniowej likwidacji,

e/ uwzględnienie należytej kalkulacji przy składaniu ofert.

KOMISJA DO ZBADANIA GOSPODARKI PRZEDSIĘBIORSTW PAŃSTWOWYCH

SPRAWOZDANIE

ze zbadania przedsiębiorstwa Starachowickich Zakładów Górniczych S.A.

SPIS RZECZY

Ź R Ó D Ł A

1. Odpowiedzi "Starachowic" na kwestionariusze Komisji.
2. Oficjalne sprawozdania "Starachowic" za lata 1927 do 1936 włącznie.
3. Statut "Starachowic" z dn. 20.4.1929 r.
4. Zwiedzanie Starachowickich Zakładów przez Prezydium Komisji.
5. Informacje uzyskane przez Prezydium Komisji w toku Konferencji z udziałem przedstawicieli Dyrekcji "Starachowic."

1.GENEZA I ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORSTWA.

Starachowickie Zakłady Górnicze leżą w dorzeczu rzeki Kamiennej, w prastarej kolebce przemysłu metalowego Polski. Powstały one w roku 1875, kiedy została założona spółka akcyjna pod nazwą "Towarzystwo Górniczych Zakładów Starachowickich" z kapitałem zakładowym półtora miliona rubli. Powstałe Zakłady obejmowały zamknięty krąg procesu metalurgicznego, to znaczy od wydobycia rudy do produkcji żelaza w sztabach lub blasze.-

Od tego czasu Towarzystwo przechodziło różne koleje to modernizując i rozszerzając zakłady oraz powiększając produkcję, to zupełnie hamując ją, jak to było w roku 1909, kiedy Towarzystwo przystąpiło do ogólno-rosyjskiego syndykatu żelaznego.

Nie zatrzymując się na przebiegu działalności przedsiębiorstwa przed wojną światową oraz podczas tej wojny, rozpatrzmy tu pokrótce okres powstania Państwa Polskiego. W okresie tym odrazu wybiją się na czoło zagadnienie produkcji sprzętu wojennego.-

Zagadnienie to zmusiło czynniki miarodajne do zwrócenia uwagi na Zakłady Starachowickie, których położenie geograficzne oraz możliwości techniczne stwarzały odpowiednie warunki do przekształcenia ich na przedsiębiorstwo, służące do wyrobu przedmiotów uzbrojenia armii.

W tym celu w roku 1920 została zawarta umowa Rządu Polskiego z omawianym Towarzystwem na przeciąg lat 10 i umowy z firmami Schneider - Creuzot oraz Vickers Ltd. Te

dwie firmy zobowiązały się do udzielenia "Starachowicom" wszelkich potrzebnych licencyj, patentów, porad technicznych oraz sfinansowania dostawy obrabiarek, pras, akumulatorów i innych maszyn, związanych z produkcją amunicji.-

Gdy następnie w wyniku przymierza z Francją, Polska otrzymała kredyty od rządu francuskiego, na zakup maszyn dla "Starachowic", zostało zarezerwowane na ten cel około 13 milionów franków.

Ponadto [illegible] Vickers zgodziła się dostarczyć obrabiarek na kilkuletni kredyt zabezpieczony na hipotece lasów Starachowickich.-

Jednak dla wykonania zamierzonego planu, podjętego w celu przekształcenia Zakładów Starachowickich na fabrykę sprzętu wojennego, powyższe środki okazały się niewystarczające. Wobec tego w roku 1925 Bank Gospodarstwa Krajowego w imieniu Skarbu Państwa zgodził się przejąć nową emisję akcyj Towarzystwa na ogólną sumę 13.200.000 złotych po cenie nominalnej. Stanowiło to 50% kapitału zakładowego, gdyż pozostała część portfelu, która pozostawała w rękach akcjonariuszy prywatnych, została skonwertowana również do wysokości 13.200.000 złotych.-

W tym stanie rzeczy, gdy Bank Gospodarstwa Krajowego skupił na giełdzie dalsze około 5% akcyj, uzyskano możność wywierania decydującego wpływu na przedsiębiorstwo.

W wykonaniu uchwały Rady Ministrów z dn. 20 grudnia 1928 roku w sprawie powiększenia kapitału Banku Gospodarstwa Krajowego o 30 milionów złotych, ten ostatni odkupił

od Skarbu Państwa akcje "Starachowic" na sumę 4.850.000 złotych, wobec czego wszedł w posiadanie 18,37% kapitału przedsiębiorstwa, a w posiadaniu Skarbu Państwa pozostało 36,63%, czyli złotych 9.969.500.-

W związku z zamówieniami rządowymi oraz sytuacją panującą na rynku w dziedzinie przemysłu metalowego przedsiębiorstwo przeprowadziło szereg inwestycyj w działach nie związanych bezpośrednio z wykonaniem zamówień M.S.Wojsk a nawet stworzyło nowe działy. Oprócz działu mechanicznego, rozwijającego się w szybkim tempie na skutek zamówień wojskowych, renowacji uległy inne działy, jak wielki piec, odlewnia, stolarnia i inne. Poza tym utworzono nowy dział produkcji stali stopowych i węglistych i w tym celu zainstalowano piece elektryczne. Jednocześnie rozbudowano zakłady pomocnicze, jak elektrownię, gazownię, sieć wodociągów i t.d.-

2.ORGANIZACJA PRZEDSIĘBIORSTWA.

a/ Podstawy prawne i organizacja władz.

Przedsiębiorstwo istnieje jako spółka akcyjna na mocy statutu, zatwierdzonego przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu oraz Ministerstwo Skarbu postanowieniem z dnia 20 kwietnia 1929 roku. Siedzibą Spółki jest Warszawa.-

Władze "Starachowic" stanowią: Walne Zebranie, Rada Nadzorcza, Komisja Rewizyjna i Zarząd.

Obecnie skład osobowy władz Spółki jest następujący:

Rada Nadzorcza.

Józef Kożuchowski	Bank Gosp.Krajowego
Stefan Starzyński	Tymcz.Prezydent m.Warsz.
Leon Barysz	Bank Gosp.Kraj.
Franciszek Doleżal	b.wicem.Min.Przem.i H.
Roman Górecki	Prezes Banku Gosp.Kraj.
płk.Mieczysław Maciejewski	Szef Dep.Uzbr.Min. Spraw Wojsk.
Feliks Maciszewski	Gen.w stanie spoczynku
Rudolf Prich	Gen.w stanie spoczynku
Władysław Wielowiejski	Min.Spraw Wojsk.
Marian Zakrzewski	Min. Skarbu
Minkowski Paweł	wiced.Dep.Min.Skarbu

"STARACHOWICE"

Zarząd.

Czesław Klarner	Prezes Izby Przem.Handl. w Warszawie.
Tadeusz Neuman	
Stanisław Płużański	Prof.Politechniki Warszaws.
Jan Prot	Dyr.Nacz.Państw.Fabryki Prochów.
Kazimierz Raczyński	Naczelny Dyr.Zakł.Starachow.
Witold Wierzejski	Dyr.Nacz.Państw.Wytw.Uzbrojenia.

Komisja Rewizyjna.

Karol Żyła	Bank Gospod.Krajowego
Edmund Jarosz	Bank Gospod.Krajowego
Karol Kolanowski	Ministerstwo Skarbu
Henryk Lisowski	Min.Spraw Wojskowych
Gustaw Scholtz	Bank Gospod. Krajowego.

W Radzie Nadzorczej, składającej się z 11 osób, zasiada 9-ciu funkcjonariuszy państwowych. W zarządzie składającym się z 6 osób, tylko 2 osoby oddają się całkowicie przedsiębiorstwu, reszta pracując w innych urzędach i instytucjach może udzielić bardzo małą część swojego czasu przedsiębiorstwu. Komisja Rewizyjna składa się wyłącznie z urzędników państwowych.-

"STARACHOWICE"

b/ Organizacja ogólna, udziały w innych przedsiębiorstwach i porozumieniach.-

W centrali "Starachowic" w Warszawie znajduje się Biur Sprzedaży, natomiast zakłady i należące do przedsiębiorstwa lasy, znajdują się w jednym kompleksie w Starachowicach w województwie kieleckim.-

"Starachowice" w swej organizacji przyjęły system Clarc,a, który wychodząc z założenia ,iż przy dość drogim robotniku, kapitał w stosunkach amerykańskich jest raczej tani, nie nadawał się w zupełności do warunków polskich.-

Udziały w obcych przedsiębiorstwach figurują bilansowo od roku 1930 w następujących pozycjach:

1930	-	zł.	2.776.690.-
1931	-	"	1.841.743.-
1932	-	"	1.840.344.-
1933	-	"	1.840.344.-
1934	-	"	1.840.844.-
1935	-	"	1.873.844.-
1936	-	"	1.884.644.-

"Starachowice" posiadają od roku 1928 udziały w Związku Elektrowni Okręgu Radomsko-Kieleckiego Z E O R K , przy czym elektrownia Zakładów jest włączona do sieci ZEORK-u,

a nawzajem "Starachowice" korzystają z sieci wysokiego napięcia ZEORKU.-

"Starachowice" są członkiem Syndykatu Polskich Hut Żelaznych i sprzedają wyroby hutnicze za pośrednictwem biura sprzedaży Syndykatu.-

"Starachowice" należały do Syndykatu Odlewni Radiotorów,który jednak nie zrzeszał wszystkich wytwórców w tej dziedzinie i nie mógł w sposób ciągły opanować rynku.-

"Starachowice" należą do Syndykatu Polskich Odlewni Stali.-

Zakup starego żelaza,względnie złomu,uskuteczniają "Starachowice" za pośrednictwem Centrali Zakupu Złomu Polskich Hut Żelaznych.-

Z "Ostrowcem" zawarły "Starachowice" umowę na eksploatację kieleckich złóż rudy żelaznej,ale umowa ta nie jest dotychczas realizowana.

3. PRODUKCJA.

W chwili obecnej przedsiębiorstwo składa się z następujących głównych działów produkcyjnych:

1. kopalnie rudy,
2. wielki piec z cegielnią,
3. martenownia,
4. elektrostalownia,
5. walcownia,
6. odlewnia,
7. dział mechaniczny z fabryką elabor.pocisków,
8. kalafoniarnia,
9. stolarnia,
10. tartaki i gospodarka leśna.-

Pod względem terenowym zakłady Towarzystwa są rozłożone na 2 równych poziomach: dział mechaniczny ze stolarnią i fabryką elaboracji oraz tartaki znajdują się na górnym poziomie terenów starachowickich, reszta zaś - na poziomie dolnym.-

Różnica poziomów jest tak duża, że tereny górne mają swoją osobną bocznicę kolei normalnotorowej, która łączy się ze stacją Wąchock. Tereny zaś dolne, mając swoją stację kolei normalnotorowej pod nazwą "Starachowice" ciążą pod względem transportu towarowego do stacji Wierzbnik.-

W ten sposób Starachowickie Zakłady przedstawiają jakby dwie odrębne grupy: górną - zakłady mechaniczne i tartaki, oraz dolną: wielki piec, martony, elektrostalownia, odlewnia. Wszystkie zakłady znajdujące się na dolnym poziomie podlegają pod względem kierownictwa dyrektorowi Huty. Budynek kierownictwa Huty znajduje się również na dolnym poziomie.-

Pod względem produkcyjnym poszczególne działy Zakładów przedstawiają się w sposób następujący:

ad 1. Kopalnie rudy.

Kopalnie te dostarczają rudy brunatnej i ilastej.

Ruda brunatna znajduje się na głębokości 5 do 6 metrów i jest eksploatowana systemem odkrywkowym. Zawiera ona w surowym stanie powyżej 40% żelaza i eksploatacja jej jest rentowna, na terenach Starachowic znajduje się ona jednak w małej stosunkowo ilości. Zdolność produkcyjna tych kopalń wynosi bowiem około 2500 ton miesięcznie.-

Ruda ilasta, znajdująca się na terenach Starachowic występuje na głębokości około 30 m. i z tego względu jest ona eksploatowana systemem chodnikowym. Jest to ruda uboga, zawierająca przeciętnie 32% żelaza, której eksploatacja opłaca się tylko przy wyjątkowej koniunkturze. "Starachowice" posiadają duże zapasy tej rudy, ale wydobywanie jej ze względów kalkulacji handlowej jest w zaniedbaniu. Zdolność produkcyjna tych kopalń wynosi około 5000 ton miesięcznie.-

Kopalnie "Starachowic" znajdują się w stanie dość

dobrym. Nieczynne podczas kryzysu, zawierające około 6 km. chodników podziemnych, były one jednak utrzymywane w stanie dającym możność natychmiastowego rozpoczęcia wydobywania rudy.-

Łączna zdolność produkcyjna kopalń wynosi około 7.500 ton miesięcznie, czyli około 90.000 ton rocznie. W praktyce wydobywano rudy zawsze mniej ze względu na ograniczone zapotrzebowanie tego gatunku rudy ze strony własnego wielkiego pieca.-

Wydobycie rudy w poszczególnych latach przedstawia poniższe zestawienie:

	Ilastej ton	Brunatnej ton	Ogółem ton
1927	-	-	34.000
1928	-	-	48.300
1929	31.043	12.968	44.011
1930	41.684	15.634	57.318
1931	17.251	11.996	29.247
1932	n i e c z y n n e		
1933	"	"	
1934	"	"	
1935	5.808	3.328	9.136
1936	28.700	-	28.700

ad 2. Wielki piec z cegielnią.

W czasie wojny światowej cała huta "Strachowice" była nieczynna i uruchomiono ją dopiero w roku 1921, jednakże tylko na 3 lata t.j. do r. 1924. W roku 1927 ze względu na koniunkturalną zwyżkę ceny surówki wielki piec został uruchomiony ponownie.

Następnie w latach 1931 - 1935 wielki piec był znowu nieczynny. Czas ten wykorzystano na jego gruntowny remont i wyposażenie w nowoczesną instalację /elektroturbo-dmuchowy, instalację oczyszczania gazów wielkopiecowych systemu Theisena, pompy odśrodkowe, specjalne otuliny "Cowpera" i t.d./. Wobec powyższego obecnie znajduje się on w stanie zupełnie dobrym. Zdolność produkcyjna wielkiego pieca wynosi około 4000 ton miesięcznie.-

W stosunku do produkcji ogólno-polskiej udział "Starachowic" w zakresie surówki przedstawia się jak następuje:

Produkcja surówki w tys. ton.

	Cały przemysł polski w tys. ton	"Starachowice" w tys. ton	%
1913	1031		
1928	684	31.1	4,5%
1929	704	33.6	4,8%
1930	478	38.5	8,6%
1931	347	6.3	1,6%
1932	199	n i e c z y n n e	
1933	306	" "	
1934	382	" "	

"STARACHOWICE"

Zgaszenie pieca w marcu 1931 roku było podyktowane brakiem zbytu na surówkę w okresie kryzysu i nieopłacalnością produkcji.Wielki piec został ponownie uruchomiony w maju 1936 roku i od razu osiągnął przewidzianą przy rekonstrukcji wydajność produkcyjną.

Z porównania produkcji wielkiego pieca z wydajnością kopalń w "Starachowicach" wynika,że zaledwie 42% do 50% żelaza jest pochodzenia własnego- reszta przypada na zagraniczną rudę wysokoprocentową. Chociaż dane powyższe nie odbiegają od przeciętnej dla całej Polski,jednak taki stan rzeczy nasuwa poważne refleksje z punktu widzenia gospodarstwa narodowego i troski o obronność kraju.-

Ze względu na znaczenie"Starachowic" dla przemysłu obronnego i wobec ewentualności odcięcia Zakładom dowozu rud wysokoprocentowych, w którym to wypadku będą one posiadały oparcie wyłącznie na ubogich rudach krajowych,należałoby dołożyć wszelkich możliwych starań w celu opracowania metod jaknajdalej idących możliwości wykorzystania rud krajowych.Że jest to możliwe i opłacalne świadczą o tym eksperymenty na skalę przemysłową przeprowadzone z dodatnim wynikiem tak pod względem technicznym jak i finansowym przez "Hutę Pokój".Oczywiście wymaga to zerwania z dotychczasową rutyną i poważnych wkładów,lecz ze względu na doniosłość zagadnienia fundusze takie winny się znaleść a na "Starachowicach" ciąży większa pod tym względem odpowiedzialność z uwagi na specjalne ich zadania i przywileje.

Reasumując powyższe należy stwierdzić potrzebę natychmiastowego wysiłku w kierunku:

a/ usprawnienia wydobywania rudy własnej niskoprocentowej,

b/ zwiększenia intensywności poszukiwań krajowej rudy żelaznej wysokoprocentowej,

c/ badań nad możliwością zwiększenia udziału rudy własnej, niskoprocentowej w surówce wielkopiecowej.

Cegielnia jest zupełnie nowoczesna i służy dla wykorzystania szlaki wielkopiecowej, może ona przerobić od 60 do 100% starachowickiej szlaki. W roku 1929 cegielnia ta wyprodukowała na rynek prywatny ponad 2,5 miliona sztuk cegły szlakowej, w innych latach produkcja cegły była zależna od produkcji wielkiego pieca. W czasie unieruchomienia wielkiego pieca cegielnia produkowała cegłę silikatową. Tak np. w roku 1932 wyprodukowała ona na rynek prywatny około 1,5 miliona sztuk cegły silikatowej.-

ad 3. Piece Martena.

Starachowice posiadają dwa piece o zdolności produkcyjnej około 3500 ton miesięcznie. Piece te są bardzo stare, gdyż istnieją ponad 30 lat.-

Produkcja tych pieców w różnych latach przedstawiała się jak następuje:

w roku	1929	wyprodukowano	18.319	ton bloków oraz stali zlewnej.
	1930	"	15.634	"
	1931	"	19.470	"
	1932	"	10.915	"
	1933	"	12.053	"
	1934	"	17.043	"
	1935x/	"	16.700	"

[illegible]

Stal martenowską "Starachowice" zużywają przeważnie na własne potrzeby. W stosunku do produkcji w całej Polsce "Starachowice" reprezentują 1.3 % do 1.9 % ogólnej produkcji stali.-

Do produkcji stali systemem Martena potrzebny jest złom, którego brak jest w Polsce w dostatecznej ilości nawet w latach małej produkcji. Złom ten stanowi stałą pozycję importową. W tym stanie rzeczy należy dążyć do wprowadzenia metod produkcji stali nie wymagających sprowadzania z zagranicy złomu. Niestety, zbyt handlowe ujęcie znamionują i tutaj poczynania "Starachowic". Sprawa ta ze względu na wyższą ogólnopaństwową doniosłość "Starachowic" jest niezmiernie ważna.-

---

x/ w ciągu 8 miesięcy.

Ad 4. Elektrostalownia.

Powstanie tego działu datuje się od roku 1930, gdy uruchomiono w Starachowicach jeden piec łukowy o pojemności 5,5 ton dla stali stopowych. Zdolność produkcyjna tego pieca wynosi około 400 ton miesięcznie. Następnie zainstalowano w roku 1932 jeden piec indukcyjny wysokiej częstotliwości o zdolności produkcyjnej około 70 ton miesięcznie dla produkcji stali stopowych wysokogatunkowych.

Łączna więc zdolność produkcyjna elektrostalowni wynosi około 470 ton miesięcznie.

Inwestycje w tym dziale dają możność wykonywania stali węglistej, manganowej, chromoniklowej, kwaso i ognioodpornej i innych. Wprowadzona produkcja stali stopowych otworzyła"Starachowicom"rynek na stal narzędziową szybkotnącą, oraz na odkucia i części tłoczone dla przemysłu automobilowego, lotniczego i stoczni okrętowych.

W ciągu ostatnich 4 lat elektrostalownia wyprodukowała:

w roku	1933	1450	ton	bloków i odlewów
"	1934	1545	"	"
"	1935	2167	"	"
"	1936	2500	"	"

Swiadczy to o stałym powiększeniu produkcji stali wysokowartościowych. W roku 1936 wykorzystane było około 44% zdolności produkcyjnej elektrostalowni. Dział ten jest zupełnie nowoczesny i znajduje się na wysokim poziomie techniczhym. Dla"Starachowic"dział ten ma szczególne znaczenie, gdyż udział"Starachowic"w krajowej produkcji stali jest stosunkowo mały i dla-tego wskazana jest produkcja stali gatunków specjalnych wysokowartościowych, które są niezbędne dla naszego przemysłu a wyrabiane dotychczas w ilości niedostatecznej.-

ad 5. Walcownia.

Zdolność produkcyjna walcowni wynosi około 2500 ton miesięcznie. Produkcja faktyczna wynosi jak niżej:

W roku	1929	przewalcowano	10.664	ton	żelaza, stali etc,
"	1930	"	17.393	"	"
"	1931	"	12.012	"	"
"	1932	"	8.893	"	"
"	1933	"	12.800	"	"
"	1934	"	17.206	"	"
"	1935	"	17.120	"	"
"	1936	"	22.375	"	"

Poczynając od roku 1932 daje się zauważyć stałe i szybkie podniesienie produkcji walcowni, przy czym produkcja roku 1936 zbliża się do całkowitego wyzyskania jej zdolności produkcyjnej.-

Ostatnio zainstalowano w tym dziale kalibrownię, przeciągarkę i piec do termicznej obróbki, co rozszerzyło jej zasięg produkcji. Zaznaczyć należy, że walcownia, jako całość, jest przestarzała i posiada tylko niektóre instalacje nowoczesne.-

ad 6. Odlewnia.

Odlewnia została w ostatnich latach ogromnie rozbudowana, przede wszystkim przez zainstalowanie w latach 1927 - 1928 specjalnej odlewni radiatorów, wypo-

sażonej w nowoczesne urządzenia. Równocześnie w roku 1928 przystąpiono do produkcji maszynek do mięsa, oraz produkcji kotłów dla centralnego ogrzewania - systemu Reck'a. W roku 1932 rozpoczęto wyrabiać rury wodociągowe i kanalizacyjne, poziomo lane.-

Rozbudowa odlewni na produkcję radiatorów była tłumaczona potrzebą wykorzystania własnej surówki, z chwilą jednak zainwestowania poważnych sum w urządzenie do wytwórczości masowej, produkcja wielkiego pieca musiała być i tak z innych względów wstrzymana w marcu 1931. Od tego czasu do roku 1936 - to jest do ponownego jego uruchomienia produkcja tego działu musiała korzystać z surówki obcej zakupionej na rynku /Huta Pokój/.

Odlewnia posiada zdolność produkcyjną około 300 ton różnych odlewów miesięcznie i pracuje częściowo na zamówienia rządowe. Produkcja odlewni w różnych latach przedstawiała się jak następuje:

W roku	1928	odlano	29.776 m^2	radiatorów	oraz	1324 ton różnych odlew.
"	1929	"	40.405 "	"	"	1246 "
"	1930	"	44.215 "	"	"	350 "
"	1931	"	34.334 "	"	"	3490 "
"	1932	"	15.400 "	"	"	1500 "
"	1934	"	23.875 "	"	"	- x/ "
"	1935	"	29.306 "	"	"	2137 "
"	1936	"	32.700 "	"	"	-x/ "

Poza radiatorami odlewa się i wykańcza kotły do centralnego ogrzewania "Reck" i "Star", rury i kształtniki oraz skorupy pocisków z żeliwa i staliwa.

---

x/ Brak danych

"STARACHOWICE".

W ostatnich czasach opanowano produkcję odlewów manganowych i przystąpiono do odlewów kwasoodpornych.-

ad. 7/.Zakłady Mechaniczne.

Zakłady mechaniczne poza zamówieniami rządowymi wykonywują osie wozowe, młotki pneumatyczne, maszynki do mięsa i t.p. Zakłady mechaniczne składają się z działu armatniego, działu amunicyjnego i kuźni. Kuźnia wyposażona jest w szereg młotów różnej siły i wykonywuje, poza zamówieniami na rynek prywatny, przeważnie zamówienia, związane z motoryzacją kraju /części tłoczone i okucia samochodowe/.

Dział mechaniczny posiada biuro konstrukcyjne, stojące na wysokim poziomie oraz laboratoria chemiczne, mechaniczne i rentgenologiczne. Jest on należycie wyposażony w aparaty pomiarowe i posiada własny poligon doświadczalno-odbiorczy.-

ad. 8/. Kalafoniarnia.

Kalafoniarnia została założona w roku 1926. Zaangażowanie sie w produkcję kalafonii i terpentyny było uzasadnione chęcią wykorzystania własnego surowca karpiny. Teoretycznie było to możliwe, nie wzięto jednak pod uwagę, że karpina dla przeróbki winna leżeć około 5 lat w ziemi, co przy normalnej planowej gospodarce leśnej wywołuje duże straty. To też, gdy "Starachowice" zmuszono do opracowania racjonalnego planu eksploa-

tacji leśnej - kalafoniarnia została bez surowca i trzeba było sprowadzać dla niej karpinę z Kresów. Drugim podstawowym surowcem jest benzyna ekstrakcyjna sprowadzana z Małopolski.-

Produkcja kalafoniarni w poszczególnych latach przedstawia się jak następuje:

	Wyprodukowano ton	
	kalafonii	terpentyny
w roku 1929	131	36
" 1930	nieczynne	
" 1931	138	45
" 1932	47	13
" 1933	311	97
" 1934	337	97
" 1935	277	78
" 1936	237	58

Jak z tego widać produkcja stale spada. W sprawozdaniu Zakładów za 1936 rok jest nadmienione że "jakość produktów stale się podnosi".

Dział ten posiada rentowność koniunkturalną. Kapitał unieruchomiony w tym dziale należy szacować na kilkaset tysięcy i najlepszym wyjściem dla "Starachowic" byłoby wycofanie się z tego przedsięwzięcia dopóki koniunktura na to pozwala.-

Chwila po temu jest tym bardziej odpowiednia, że w dziesiejszym miejscu stanowi ona pewne niebezpieczeństwo dla otoczenia.-

"STARACHOWICE".

ad 9.Stolarnia.-

Stolarnia jest należycie wyposażona w maszyny. Wykonywuje ona drzwi płytowe, stolarkę budowlaną oraz różnego rodzaju skrzynki dla opakowania amunicji.-

Urządzenie dla drewnianych drzwi płytowych zainstalowano w roku 1931.-

Produkcja stolarni w zakresie wyrobów stolarki budowlanej rozwinęła się znacznie w ciągu ostatnich 5 lat z powodu akcji budowlanej, którą rozwinęły "Starachowice" na własnych terenach /Orłowo I, Orłowo II, Orłowo III i Klarnerowo/.-

ad 10.Lasy i Tartaki.-

Zakłady posiadają około 22.000 hektarów lasów z 90-letnią kolejnością rębną. Eksploatacja obejmuje około 80.000 m^3 drewna rocznie. Jest to więc bardzo poważny objekt, który na pierwszy rzut oka mógłby być oddzielony w samoistne przedsiębiorstwo. Lasy te jednak są w obecnej chwili organicznie związane z przedsiębiorstwem, a to z następujących względów:

a/ lasy te znajdują się na terenach, pod którymi są pokłady rudy żelaznej, zapewniającej surowiec dla wielkiego pieca;

b/ Lasy służą jako poligon artyleryjski, który dla przedsiębiorstwa jest obecnie konieczny;-

c/ własne lasy uniezależniają "Starachowice" od

dostawców drewna surowego i tartego,potrzebnego do produkcji stolarni.

Projekty parcelowania obiektów nieruchomych "Starachowic", a w szczególności sprzedaż lasów mogłaby,zdaniem Komisji,wywołać w chwili obecnej wielkie trudności dla kopalń, huty i działu mechanicznego, a tym samym dla całego przedsiębiorstwa.-

Tartak 6-ciotrakowy zainstalowano w roku 1924 - - 1925 i od tego czasu datuje się rozwój stolarni"Starachowic".-

Eksploatację lasów oraz produkcję tartaków w ostatnich latach obrazuje poniższe zestawienie:

	Lasy dostar. drzewa użytkowego m3	Lasy dostar. drzewa opałowego m3	Tartak przerobił surowca	Tartak dostarczył drzewa przetartego m3
W roku 1928	55.000	20.970	42.720	26.875
" 1929	razem 71.621		30.631	- x/
" 1930	47.445	27.004	31.787	20.199
" 1931	46.099	34.543	31.795	21.188
" 1932	47.922	33.500	29.252	- x/
" 1933	49.015	31.097	32.347	22.572
" 1934	58.000	36.000	45.000	30.000
" 1935	53.944	34.277	- x/	- x/
" 1936	43.000	35.000	37.800	26.950

Na pozór jest również niezrozumiałe zakupienie w 1936 r. przez "Starachowice" 379 ha Margrabszczyzny i 83 ha

x/ Brak danych

Sadłowizny. Ma ono jednak swoje uzasadnienie w chęci likwidacji enklaw leśnych będących, w posiadniu osób trzecich. Powyższe dwa objekty były zakupione dla transakcji wymiennych w celu skasowania enklaw, powstałych na skutek "zasiedzenia" czyli posiadania gruntów przez czas powyżej 30 lat i akcja ta odbywa się od roku 1927 w drodze umów przesiedleńczych ze środka lasów na ich peryferie.-

4. ZAGADNIENIE PRACY.

Z punktu widzenia zagadnienia pracy Zakłady Starachowickie nie różnią się od innych analogicznych zakładów, tak pod względem wysokości płac robotniczych jak też pod względem systemu płac. W ciągu ostatnich pięciu lat ilość zatrudnionych w przedsiębiorstwie robotników i urzędników przedstawiała się następująco:

	1931	1932	1933	1934	1935
robotników:	3555	3330	3345	3902	4544
urzędników:	444	457	514	620	727

W powyższym zestawieniu uderza olbrzymi i stały wzrost ilości urzędników. O ile w ciągu tego okresu ilość robotników powiększyła się o 28%, to ilość urzędników zwiększyła się o 64%. Wzrost liczby urzędników postępuje gwałtownie nadal i w chwili obecnej /r.1937/ ilość urzędników, nie licząc centrali, dochodzi do 900 osób. Taka nadmierna ilość personelu urzędniczego, zupełnie nie odpowiadająca faktycznej potrzebie przedsiębiorstwa, wpływa również ujemnie na rentowność Spółki.-

Przeciętne płace dzienne robotników oraz miesięczna urzędników wraz z premią w ciągu 5-letniego okresu podana jest w poniższym zestawieniu:

		1931	1932	1933	1934	1935
dzienna płaca robotników	Zł.	5,59	5,07	4,87	5,17	5,23
mies. płaca urzędników	Zł.	504	498	457	432	437

"STARACHOWICE"

W ciągu ostatnich lat Zakłady rozwinęły na dużą skalę akcję budowlaną, umożliwiając własnym robotnikom i urzędnikom nabycie tanim kosztem domku wraz z placem. W tym celu Zakłady rozparcelowały tereny na lewym brzegu rzeki Kamiennej, przeprowadziły bite drogi, wodociągi, elektryczne oświetlenie i udzieliły na dogodnych warunkach materiału budowlanego oraz stolarszczyzny. W krótkim czasie zostały wyprzedane i zabudowane osiedla "Klarnerowo" i "Orłowo", wobec czego Zakłady rozparcelowały i wyprzedały tereny na nowych osiedlach "Orłowo II", oraz "Orłowo III". Intensywny ruch budowlany, który rozpoczął się na rozparcelowanych terenach, dał zatrudnienie rzeszom robotników budowlanych i w dużym stopniu przyczynił się do zmniejszenia bezrobocia w okolicy w latach kryzysu.

Poza tym akcja budowlana została dobrze przemyślana również pod względem finansowym i dała zatrudnienie pewnym działom Zakładów, a mianowicie - tartakom, stolarni i odlewni, które dzięki tej akcji nie tylko nie zmniejszyły swego personelu, lecz w niektórych wypadkach powiększyły ilość robotników oraz dały pewne zyski finansowe.-

Urzędnicy i robotnicy nie korzystający z zakupu parceli mają fabryczne mieszkania w domach urzędniczych /kolonia urzędnicza/ oraz w domach robotniczych /kolonia robotnicza/.

Poza tym "Starachowice" poparły wydatnie finansowo budowę szkoły i utrzymują szkołę zawodową, gdzie kształci się 108 mechaników, co Komisja uznała za objaw dodatni

,

5. DOSTAWY RZĄDOWE I PRODUKCJA NA RYNEK PRYWATNY.

1. Kopalnie rudy.

Produkcja kopalń idzie całkowicie na potrzeby własne, wobec czego dział ten nie może stanowić przedmiotu rozważań niniejszego rozdziału.-

2. Huta.

W roku 1927 wytopiono 28.000 ton surówki, z czego na rynku prywatnym sprzedano 23.000 ton. Przy założeniu, że różnica/czyli 5.000 ton/poszła na potrzeby własne i po odjęciu 1/3 części na radiatory, wynika, że na zamówienia rządowe zużyto pod względem tonażu 11,8% własnej produkcji surówki. Cyfra ta jest za wysoka, gdyż wiadomo, że grzejniki absorbowały większą część surówki niż przyjęto powyżej, poza tym Zakłady wyrabiały kotły, osie i inne przedmioty na rynek prywatny, czego w powyższym obliczeniu nie wzięto pod uwagę.-

W roku 1928 wytopiono surówki ogółem 31.100 ton, z czego sprzedano 27.846 ton, a do użytku Zakładów poszło tylko 4094 tony. Biorąc pod uwagę, iż w roku tym "Starachowice" wyprodukowały 29.776 m3 grzejników, przeto można przyjąć, że przynajmniej połowa surówki, która poszła do użytku Zakładów, została sprzedana na rynku prywatnym. Przy założeniu, iż reszta poszła wyłącznie na zamówienia rządowe, wynika że na te ostatnie pod względem tonażu zużyto tylko 7,1% własnej produkcji surówki.-

"STARACHOWICE"

Ponieważ w ostatnich latach wielki piec był nieczynny, przeto nie można przeprowadzić porównania za te lata.-

3. Odlewnia.

Biorąc pod uwagę, iż głównym przedmiotem produkcji odlewni są grzejniki / w roku 1936 wyprodukowano 32.700 m^2 grzejników/, kotły centralnego ogrzewania systemu "Reck" i "Star" oraz inne odlewy handlowe, należy stwierdzić, że zamówienia rządowe stanowią również znikomą część ogólnej produkcji odlewni pod względem tonażu. Nie zatrzymując się na szczegółach, można przyjąć, że zamówienia rządowe stanowią nie wyżej 12-14% ogólnej produkcji odlewni.-

4. Cegielnia.

Ciegielnia pracuje w 100% na rynek prywatny, względnie na potrzeby Zakładów. Zamówień rządowych cegielnia nie otrzymuje.-

5.Stolarnia.

Duża produkcja drzwi płytowych, drzwi i okien zwyczajnych oraz innej stolarszczyzny, którą w ostatnich pięciu latach rozwinęły" Starachowice"spowodowała, że produkcja stolarszczyzny na zmówienia rządowe /skrzynki do amunicji/ stanowi nieznaczną część ogólnej produkcji stolarni, nie przekraczając 15%, tak pod względem tonażu, jako też wartości gotowych wyrobów.-

"STARACHOWICE"

6. Tartakii.

Produkcja tartaków w 95% idzie na rynek prywatny.-

7. Zakłady mechaniczne..

Zakłady Mechaniczne produkują prawie wyłącznie na zamówienia rządowe. Produkcja maszynek do mięsa, osi i młotków pneumatycznych stanowi znikomą część ogólnej produkcji Zakładów mechanicznych i właściwie nie może być brana pod uwagę tak pod względem tonażu, jak i wartości gotowych wyrobów.-

Można powiedzieć, że działy przedsiębiorstwą, znajdujące się na górnym terenie, a mianowicie Zakłady mechniczne, pracują prawie w 100% na zamówienia rządowe, natomiast działy przedsiębiorstwa znajdujące się na dolnym terenie, pracują prawie w 90% na rynek prywatny. Znajdujące się na górnym terenie tartaki w odległości kilku kilometrów od Zakładów mechanicznych pracują również prawie wyłącznie na potrzeby rynku prywatnego.-

6. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GOSPODARKI.

Sprawy dotyczące kopalń rudy, działu hutniczego i martenów zostały już omówione uprzednio.-

Odnośnie projektów wydzielenia pewnych działów w jednostki samodzielne Komisja uważa, że tak w odniesieniu do lasów, jak i w odniesieniu do działu hutniczego jest to w obecnym stanie rzeczy niewskazane, a nawet mogłoby być z pewnych względów szkodliwe. Odnośnie lasów sprawa ta została już omówiona, natomiast odnośnie huty należy wziąć pod uwagę co następuje:

Dział hutniczy w Starachowicach jest ściśle związany z zakładami przemysłowymi, bowiem jakość produktów tych zakładów całkowicie zależy od gatunku otrzymanego surowca. W państwach zachodnich wszystkie większe zakłady, których produkcja zbliżona jest do produkcji Zakładów Starachowickich, posiadają własne huty.-

Z tych względów również nie byłoby wskazane wyodrębnianie działu hutniczego od działu przemysłowego.-

Stolarnię wybudowano przede wszystkiem dla wyrobu skrzyń na amunicję i sprzęt dział. Na skrzynie te istnieje duże zapotrzebowanie ze strony fabryki. Rozbudowę tego działu na masową produkcję stolarszczyzny należy uznać, jako posunięcie racjonalne.-

Obecnie Zakłady Starachowickie są w dużej mierze samowystarczalne i cała produkcja wykonywana jest

na miejscu, co dla zasadniczych działów w tej produkcji, a szczególnie o ile chodzi o sprzęt uzbrojenia ma doniosłe znaczenie.-

Fabryka w Starachowicach była budowana stopniowo i z dużym opóźnieniem. Gdy np. fabryka "Pocisk" w r.1925 produkowała już amunicję, to Starachowice do r. 1925 w ogóle nie rozpoczęły jeszcze produkcji wojskowej. Opóźnienie rozbudowy fabryki w Starachowicach spowodowane było niefortunnym obrotem rokowań przedsiębiorstwa z kapitalistami zagranicznymi. Jakkolwiek Zakłady Starachowickie geograficznie są dobrze położone, to jednak sama budowa tych Zakładów prowadzona była w sposób nieplanowy i zbyt kosztowny. Budowa poszczególnych obiektów tej fabryki na wzgórzach dokonana została na wniosek i pod wpływem czynników zagranicznych. Maszyny, które sprowadzono do tego przedsiębiorstwa, były zużyte i przestarzałego typu i jedynie dla tego, że przedsiębiorstwo to posiada dobrych robotników produkowane przez nie wyroby są zadawalniającej jakości.-

Obecnie istnieje pewna tendencja władz wojskowych do całkowitego opanowania dyrekcji Zakładów Starachowickich, ze względu na zamiar przystosowania"Starachowic"wyłącznie do celów specjalnych.

Nadmierne obciążenie spółki, w której bądź co bądź 45% kapitału akcyjnego jest w rękach prywatnych i to przeważnie drobnych akcjonariuszy, może budzić pewne zastrzeżenia.-

STARACHOWICE".

Prowadzenie kalafoniarni i terpentyniarni przez "Starachowice" jest anachronizmem.-

Odnośnie produkcji ubocznej, należy zaznaczyć, że niektóre działy jak naprzykład dział fabrykacji maszynek do mięsa, dział młotków pneumatycznych - zostały zorganizowane przez "Starachowice" w celu konkurencji z importem zagranicznym, gdy w ogóle fabrykacja tych przedmiotów nie była jeszcze w Polsce prowadzona. Dopiero po kilku latach zjawiła się konkurencja krajowa dla maszynek do mięsa, a młotków pneumatycznych poza "Starachowicami" nikt jeszcze nie wyrabia.-

Drzwi płytowe nie były uprzednio wyrabiane w kraju i stanowią wykorzystanie odpadków drzewa z tartaków.

Rozciąganie przywilejów przeznaczonych dla działów głównych na działy produkcji ubocznej należy uznać za niewłaściwe.-

Uboczne działy produkcji winny być uważane za zło konieczne, ze względu na spożycie własnego surowca i utrzymanie kadr zatrudnienia i winny być prowadzone tylko w takiej mierze, w jakiej jest to wskazane ze względu na dobro produkcji wojskowej. Rozbudowa tych działów wytworzyła pewne rozpraszanie energii kierowników i na przyszłość głównym zadaniem "Starachowic" winny być prace dla Ministerstwa Spraw Wojskowych i obrony krajowej. Państwo, pomimo tego, że do "Starachowic" włożyło około 35 milionów złotych, nie opracowało jednak dla tego przedsiębiorstwa zasadniczego programu produ-

kcji. Wojsko w różnych latach stawiało różne wymagania i nigdy nie było planu na dłuższę metę.-

W wyniku tego urządzenia fabryki w Starachowicach są bardzo różne, a w niektórych działach zupełnie przestarzałe i fabryka w Starachowicach, w wypadku konieczności zwiększenia produkcji, może nie być w stanie należycie wywiązać się z włożonych na nią zadań. Wskazanym byłoby, ażeby fabryka starachowicka bardziej unowocześniła swe urządzenia przede wszystkim w dziale produkcji wojskowej, a nie w tych działach, które produkują wyroby przeznaczone na rynek prywatny.-

Koszty utrzymania zbyt licznego presonelu urzędniczego stanowią zapewne jedną z przyczyn, która ujemnie wpływa na dochodowość tego przedsiębiorstwa.-

Wyniki finansowe są zatrważające, jednak częściowo są one skutkiem przyczyn niezależnych od "Starachowic" i zostały w dużej mierze spowodowane brakiem programu na dalszą metę. Charakteryzując ogólnie gospodarkę "Starachowic" należy stwierdzić, iż poszczególne posunięcia techniczne w tym przedsiębiorstwie są racjonalne, nie dają się jednak spostrzec na tle całości gospodarki "Starachowic," którą cechuje brak zasadniczej linii postępowania.-

7.SPRAWY FINANSOWE.

a/ Kapitał zakładowy.

Kapitał akcyjny "Starachowic" wynosi złotych 26.400.000 podzielonych na 264.000 akcji po złotych 100 imiennej wartości każda, w tym 48.500 sztuk /18,45%/ imiennych uprzywilejowanych pod względem udziału w dywidendzie, oraz 215.500 sztuk akcji na okaziciela.-

Cesja akcji uprzywilejowanych dokonywa się za pomocą napisu cesyjnego na samych akcjach, które winny być przedstawione Zarządowi dla odnotowania w księgach zaszłego przelewu.-

Uprzywilejowanie akcji imiennych stosownie do paragrafu 26 statutu polega na tym, że z sum przeznaczonych na dywidendę wydziela się przede wszystkim dywidendę dla akcji imiennych uprzywilejowanych w wysokości 6% od nominalnej wartości każdej akcji, a następnie wyznacza się dywidendę dla zwykłych akcji do wysokości 6%, ewentualna pozostałość zysków po potrąceniu 5% dla członków Rady, 5% dla członków Zarządu i 10% dla pracowników, przeznacza się do dyspozycji Walnego Zgromadzenia.-

Skarb Państwa bezpośrednio i Bank Gospodarstwa Krajowego są właścicielami akcyj na sumę zł.14.520.000, czyli posiadają łącznie 55% akcji dających całkowitą kontrolę przedsiębiorstwa. Reszta akcji znajduje się w rękach Banku Zachodniego oraz prywatnych, w dużej mierze drobnych akcjonariuszy.

b/ Zadłużenie w Skarbie Państwa
i Banku Gospodarstwa Krajowego.

W dziedzinie kredytowej przedsiębiorstwo korzystało w ciągu ostatnich pięciu lat z następujących pożyczek /oprócz zaliczek Min.Spraw Wojskowych/ w tysiącach złotych.

Od kogo i jak	Stopa %	1931	1932	1933	1934	1935
B.G.K dł.term.	7,5%	8493	7907,5	7687,4	7449,8	7199
M.S.Wojsk. dł.term.	2%	3491,1	4856	4937	5025	5113
B.G.K. termin.	6%	14611,3	12074	9472	9779,3	11577
R a z e m		26595,4	24837,5	22096,4	22454,6	23889

Z zestawienia powyższego wynika, że zadłużenie przedsiębiorstwa w Banku Gospodarstwa Krajowego i w Min. Spraw Wojskowych z tytułu długo i krótkoterminowych pożyczek prawie jest równe wielkości jego kapitału zakładowego /26.400.000/.-

c/ Zaliczki.

Starachowickie Zakłady otrzymują duże sumy w postaci bezprocentowych zaliczek. W ciągu ostatnich pięciu lat wysokość tych zaliczek wynosiła złotych:

1931	1932	1933	1934	1935
3.855.000	2.315.300	3.639.300	4.267.000	7.064.500

Należy jednak zaznaczyć, iż zaliczki te są w związku z poczynionymi zamówieniami i są udzielane przez Ministesrtwo Spraw Wojskowych każdej firmie, której daje się zamówienie, wobec czego w tym wypadku nie ma żadnego specjalnego uprzywilejowania "Starachowic," szczególnie o ile wziąć pod uwagę specjalne wymagania /sezonowanie/ przy dostawach.-

d/ Ogólne wkłady Państwa do przedsiębiorstwa.

Wkłady Państwa ulokowane w przedsiębiorstwie pochodzą z Banku Gospodarstwa Krajowego oraz Min. Spraw Wojskowych i składają się z portfela akcyj, pożyczek i zaliczek, które na 31.12.1935 wynosiły:

a/	Portfel akcyj	na sumę	zł.	14.519.500
b/	Kredyty długoterm.BGK.	"	" 7.199.000	
c/	" krótkoterm.BGK.	"	"11.574.000	
d/	" długoterm.Min. Spraw Wojskowych	"	" 5.113.000	23.886.000
e/	zaliczki otrzym. od Min. Spraw Wojskowych			7.064.500
			R a z e m	Zł.45.470.000

czyli, że wszystkie wkłady państwowe są prawie dwukrotnie większe od kapitału zakładowego spółki/zł.26.400.000/. Suma ta włożona przez Państwo w celu rozbudowy działu wojskowego jest bardzo wysoka.- Ponadto nasuwają się zastrzeżenia co do intensywności wykorzystania tego ka-

pitału. Całkowita faktura zamówień wojskowych wynosiła w r.1936 tylko 18,2 milionów zł. co stanowi 3% kapitałów zaangażowanych przez Skarb Państwa. Kapitał tego rodzaju powinien być wykorzystany bardziej intensywnie.-

e/ Ubezpieczenia społeczne.

W dziedzinie ubezpieczeń społecznych towarzystwo własnego ubezpieczenia nie posiada i podlega wszystkim przepisom obowiązującym spółki akcyjne. Wszystkie związane z tym świadczenia przedsiębiorstwo uiszcza w odpowiednich terminach i zaległości nie posiada. Podlega również ogólnym przepisom o inspekcji pracy. W ciągu ostatnich lat przedsiębiorstwo wypłaciło następujące sumy na poczet ubezpieczeń społecznych:

1931	1932	1933	1934	1935
1.187.000	1.039.000	1.122.000	1.212.000	1.461.000

f/ Podatki.

Przedsiębiorstwo opłacało podatki na równi z innymi przedsiębiorstwami prywatnymi, nie korzystając ze specjalnych odroczeń płatności, umorzeń lub innych ulg. Zaległości podatkowych nie posiada.-

W ciągu ostatnich pięciu lat spółka wpłaciła do urzędów skarbowych następujące sumy w postaci podatków:

lata	1931	1932	1933	1934	1935
zł.	986.302	1.023.876	806.706	738.327	827.511

"STARACHOWICE"

g/ Uprzywilejowania.

Otrzymując znaczne kredyty Państwowe /w roku 1935 - około 24 milionów złotych/ ulgowe, których oprocentowanie wynosi od 2 do 7% w stosunku rocznym, oraz pewne ulgi podatkowe przyznane na całą produkcję "Starachowic" w odniesieniu do podatku przemysłowego, przedsiębiorstwo znajduje się w położeniu uprzywilejowanym w stosunku do innych analogicznych przedsiębiorstw prywatnych. Uwidoczni się to w szczególności, jeżeli weźmie się pod uwagę stosunek produkcji na zamówienia rządowe do ogólnej produkcji Towarzystwa. Zostało wyliczone wyżej, że zamówienia rządowe stanowiły w roku 1936-58% a na rynek prywatny poszło 42% produkcji Zakładów pod względem faktury. Zakładając proporcjonalny podział kredytów do produkcji, produkcja na rynek prywatny korzysta z 42% ulgowych kredytów, to jest około 10 milionów złotych.

Trzeba przyznać, iż przedsiębiorstwo dające na rynek prywatny produkcję wartości 13 milionów złotych a korzystające z ulgowych kredytów na tę produkcję w wysokości ponad 10 milionów oraz korzystające z ulg podatkowych w tej produkcji, znajduje się niewątpliwie w lepszych warunkach, niż inne analogiczne przedsiębiostwa prywatne.-

Na przykład Zakłady Ostrowieckie korzystają z ulg podatkowych tylko z 25% swojej produkcji. Biorąc pod uwagę, że zamówienia rządowe stanowią właśnie 25% produkcji „Ostrowca", musimy przyjść do wniosku, iż produkcja

"Ostrowca" na rynek prywatny ze specjalnych ulg podatkowych nie korzysta.-

Przywilejów publiczno-prawnych ani koncesyj spółka nie posiada.-

W dziedzinie zbytu wyrobów przedsiębiorstwo z żadnych specjalnych ulg nie korzysta poza tymi, które wynikają z charakteru przedsiębiorstwa uważanego w tym wypadku za przedsiębiorstwo państwowe. Dostawa dla instytucji rządowych i samorządowych odbywa się drogą przetargów, przy czym nie istnieją żadne przepisy, względnie okólniki czynników miarodajnych, któreby zalecały instytucjom rządowym lub samorządowym zakupywanie produkcji przedsiębiorstwa. Przy podziale zamówień rządowych z żadnych przywilejów nie korzysta. Sprzedaż wyrobów na rynku prywatnym odbywa się na zasadach normalnej konkurencji,

Odnośnie zakupów surowców dla zamówień rządowych czynność ta przeprowadzana jest na ogólnie przyjętych zasadach stosowanych do wszystkich dostawców rządowych. Większość surowców przedsiębiorstwo pobiera z własnych Zakładów /wielki piec, stalownia, lasy, tartaki i t.p./.-

W dziedzinie celnej pod względem przywilejów celnych, kontyngentowych i innych przedsiębiorstwo jest traktowane na równi z innymi pokrewnymi przedsiębiorstwami prywatnymi i ze specjalnych ulg nie korzysta. To samo odnosi się do taryf, opłat transportowych i innych podobnych opłat przy których towarzystwo traktowane jest na równi z innymi przedsiębiorstwami prywatnymi.-

h/ Magazyn.

Stan magazynów na 31 grudnia 1936 r.przedstawia się jak następuje:

		Stosunek do obrotu za rok 1936 w % %
Surowce i mater.pom.	Zł. 7.031.246	22,5 %
Półfabrykaty	" 10.455.015	33,4 %
Gotowe wyroby	" 4.901.220	15,7 %
R a z e m	Zł.22.387.481	71,6 %

W drugiej kolumnie podano stosunek procentowy odnośnych pozycji magazynu do całkowitego obrotu w roku 1936 wynoszącego zł. 31.286.795.-

O ile pierwsza pozycja - najważniejsza jest zapasem dostatecznym, o tyle pozostałe dwie, a w szczególności pozycja półfabrykatów /4 miesięczny obrót/, odpowiadająca więc w przybliżeniu 6 miesięcznej produkcji, jest bardzo wysoka i wymagałaby wyświetlenia.-

ANALIZA BILANSOWA

za lata 1928 - 1936

Analiza niniejsza oparta na przesłankach szczegółowo omówionych w rozdziale VII części ogólnej sprawozdania, opracowana została w tysiącach złotych, na podstawie bilansów Towarzystwa Starachowickich Zakładów Górniczych S.A. i specjalnej tablicy statystycznej, wypełnionej przez przedsiębiorstwo. Projekt analizy był przesłany przedsiębiorstwu i nie spotkał się z żadnymi obiekcjami.-

Rozwój Amortyzacji.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	Razem
Amortyzacja normalna	2039	2894	3093	4209	4198	3931	4018	3107	3360	30849
Amortyzacja bilansowa	-	1688	1730	4209	4198	3582	2858	2339	3360	23964
Wysokość niedostatecznej amortyzacji	2039	1206	1363	-	-	349	1160	768	-	6885

Wysokość niedostatecznej amortyzacji w sumie zł.6885 tys. należy zmniejszyć o zł.845 tys.,które zostały odpisane bezpośrednio z Majątku Stałego w roku 1929.

Rozwój Funduszu Amortyzacyjnego.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	
Pozostawało na Ultimo roku poprzedniego	17802	17802	19490	21118	24806	27796	31221	33640	35934	17802
Przybyło	-	1688	1730	4209	4198	3582	2858	2339	3360	+23964
Razem	17802	19490	21220	25327	29004	31378	34079	35979	39294	41766
Ubyło z tyt.odpisu na całkowite zużycie	-	-	102	521	1208	157	439	45	62	-2534
Pozostaje w bilansach	17802	19490	21118	24806	27796	31221	33640	35934	39232	39232

Z tablicy powyższej wynika,że normalny Fundusz Amortyzacyjny winien na koniec 1936 r.wynosić zł.39232 tys.+/6885-845/ czyli zł.45272 tys.Sumę tą należy przyjąć jako prowizoryczną,gdyż ustalenie istotnych konieczności amortyzacyjnych,jak również wysokości t.z.amortyzacji niedostatecznej,jest niezmiernie trudne i uzależnione od wielu zasadniczych względów.-

TABLICA II.

MAJĄTEK STAŁY.

Rozwój Majątku Stałego.	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	- Ubyło + Przybyło
Pozostawało na ultimo roku poprzedniego	57206	57206	71338	72685	73334	72434	73372	75599	78947	
Przybyło w roku sprawozdawczym	-	14977	1449	1170	308	1095	2666	3393	5394	
R a z e m	57206	72183	72787	73855	73642	73529	76038	78992	84341	
Ubyło z tyt. zup. zużycia	-	x/845	102	521	1208	157	439	45	62	
" " " przekaz. S.P.										
Pozostaje p/g bilansu an.	57206	71338	72685	73334	72434	73372	75599	78947	84279	+27073
Mniej Fundusz Amortyzacyjn.	17802	19490	21118	24806	27796	31221	33640	35934	39232	+21430
Wartość Majątku Netto	39404	51848	51567	48528	44638	42151	41959	43013	45047	5643

x/Zł 845 tys. spisano z zysków pozostałych z roku 1928 /2533 - amort. 1688 = 845/.

Przyrost Majątku Stałego wynosi zł 27073 tys. brutto. Po potrąceniu Funduszu Amortyzacyjnego przyrost netto wynosi sumę zł 5643 tys. Z tego wynika, że przyrost Majątku Stałego pochłonął całkowity przyrost Funduszu Amortyzacyjnego oraz część /5643 tys. zł/ przyrostu Kapitałów Obcych. Inaczej mówiąc, zwiększenie się Majątku Stałego netto o zł 5643 tys. osiągnięte zostało drogą zaciągnięcia pożyczek.

TABLICA III.

MAJĄTEK PŁYNNY.

Rozwój Majątku Płynnego.	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	- Ubyło + Przybyło
1. Kasa, banki, weksle, papiery i akcje	451	1899	2360	3311	2544	2544	2431	2410	2561	+ 2110
2. Zapasy, fabrykaty, półfabrykaty i surowce	9028	15338	14189	9430	8585	10019	11872	16714	22387	+13359
3. Dłużnicy: Instytucje Państwowe	14205	7266	6611	4129	3211	3705	4044	5325	6527	- 7678
Wartość Majątku Płynnego	23684	24503	23160	16870	14340	16268	18347	24449	31475	+ 7791

Przyrost środków płynnych wynosi zł 7791 tys., przy czym wzrost ten uwydatnił się szczególnie od roku 1935 w zapasach fabrykatów i surowców o zł 13359 tys. przy dużym spadku pozycji dłużników.

TABLICA IV.

KAPITAŁY WŁASNE.

Rozwój Kapitałów Własnych.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	- Ubyło + Przybyło
Kapitały Własne:										
a/ Skarbu Państwa	14475	14475	14520	14520	14520	14520	14520	14520	14520	+ 45
b/ Przedsiębiorstwa	11925	11925	11880	11880	11880	11880	11880	11880	11880	- 45
Razem	26400	26400	26400	26400	26400	26400	26400	26400	26400	
c/ Różne rezerwy	2807	2737	2737	2783	2783	2849	2849	2895	2918	+111
Razem	29207	29137	29137	29183	29183	29249	29249	29295	29318	+111

Udziały Skarbu Państwa wzrosły o zł 45 tys. natomiast udziały przedsiębiorstwa zmniejszyły się o zł 45 tys., czyli że Kapitały Własne w ogólnej sumie nie uległy zmianie. Rezerwy wzrosły o zł 111 tys.

TABLICA V.

KAPITAŁY OBCE.

Rozwój Kapitałów Obcych.	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	Ubyło Przybyło
Zobowiązania względem Sk.Pań.	20867	30235	33073	30450	27153	25736	26721	30954	35732	14885
Różni wierzyciele	10481	18661	14149	7252	3195	4630	5036	8064	12308	1827
Razem	31348	48896	47222	37702	30348	30366	31757	39018	48060	16712

Przyrost Kapitałów Obych wynosi ogólnie zł.16.712 tys., przy czym wierzytelności Skarbu Państwa w tym okresie wzrosły o zł. 14885 tys.

TABLICA VI.

S T R A T Y I Z Y S K I.

Rozwój Zysków i Strat.	1928		1929		1930		1931		1932		1933		1934		1935		1936	
Z Y S K I	Straty	Zysk	Straty	Zysk	Straty	Zysk	Straty	Zysk	Straty	Zysk	Straty	Zysk	Straty	Zysk	Straty	Zysk	Straty	Zysk
Zyski z lat ubiegłych		70		70		-		-		-		-		-		-		-
Zysk roku operacyjnego		x/2533		25		-		-		788		-		574		287		198
R a z e m ZYSKI		2603		95		-		-		788		-		574		287		198
S T R A T Y																		
Straty z lat ubiegłych	-		-		1632		1487		1341		1196		1133		1138		1054	
Straty roku operacyjnego	-		1777		-		-		-		-		141		-		-	
R a z e m STRATY	-	2603	1777	95	1632	-	1487		1341	788	1196	-	1274	574	1138	287	1054	198
Wyrównanie	2603			1682		1632		1487		533		1196		700		851		856
Suma bilansowa	2603	2603	1777	1777	1632	1632	1487	1487	1341	1341	1196	1196	1274	1274	1138	1138	1054	1054
Pozostaje Netto		2603	1682		1632		1487		533		1196		700		851		856	

U W A G A: x/ Suma zysków 2533 tys. całkowicie spisana na amortyzację, z czego zł.1688 tys. odniesiono na Fundusz Amortyzacyjny, a zł.845 tys. spisano bezpośrednio z Majątku Stałego.

Jak wynika z powyższego zestawienia, działalność przedsiębiorstwa w ciągu okresu badanego dawała wyniki ujemne, pomimo niedokonywania pełnych odpisów na amortyzację. Prezjściowe zyski zostały zużyte na zmniejszenie całkowicie zużytego remanentu, wchodzącego w skład Majątku Stałego.

TABLICA VII.

W Y K A Z

zmian bilansowych zaszłych w badanym okresie 1928 - 1936./Służy jedynie jako sprawdzian prawidłowości zestawień rachunkowych/.

A K T Y W A			P A S Y W A		
1. Majątek Stały.			1. Kapitały Własne /łącznie z rezerwami i zyskami/		
/84279 - 57206/	=	27073	/29318 - 31740/	=	- 2422
2. Majątek Płynny			2. Kapitały Obce		
/31475 - 23684/	=	7791	/48060 - 31348/	=	16712
		34864			
3. Straty		856	3. Fundusz Amortyzacyjny		
			/39232 - 17802/	-	21430
		35720			35720

"STARACHOWICE"

VIII. R E K A P I T U L A C J A.

Okres badania 1928 - 1936   W tysiącach złot.

Na podstawie analizy bilansów przedsiębiorstwa Towarz. Starachowickich Zakł. Górnicz. "STARACHOWICE" ustalono następujące wyniki:

I. Fundusze państwowe zaangażowane w przedsiębiorstwie według stanu na dzień 31/12.1936 r. wynoszą:

UDZIAŁY: a/Z tyt. udział. w Kap. Zakł. /26.400/55%	zł. 14.520.-
b/" " proporcjonal. udziału w rezerwach	" 1.605.-
R A Z E M	zł. 16.125.-

WIERZYTELNOSC:

Udzielone przez Skarb Państwa pożyczki i zaliczki	zł. 35.752.-
Ogólna suma Funduszów Państwowych	" 51.877.-

1. UWAGA: Fundusz Amortyzacyjny przedsiębiorstwa wynosi zł. 39.232

Niedostateczna amortyzacja " 6.040 zł. 45.272.-

2. UWAGA: Proporcjonalna część strat Skarbu Państwa z tytułu niedostatecznej amortyzacji wynosi zł. 3.322.-

"STARACHOWICE"

II. Wyniki finansowe przedsiębiorstwa.

1. W ciągu badanego okresu przedsiębiorstwo dało zyski w sumie. . . . . .zł. 2.687.-

które zużyto jak niżej:

a/Wypłacono tytułem dywidendy:

1. Skarbowi Państwa	zł. 921		
2. Inni akcjonariusze	" 593	zł.1.514	
b/Przeniesiono na Fundusz Rezerwowy	" 111		
c/Zużyto na część.pokrycie strat	" 1062	" 1.173	2.687.-

Niezależnie od wykazanych wyżej zysków pozostaje w bilansie, jako niepokryta strata Netto zł. 856.-

AGA: Proporcjonalna część tej straty, przypadająca na Skarb Państwa wynosi " 471.-

W związku z powyższym, Kapitały Skarbu Państwa w sumie zł. 51.877.-

należy zmniejszyć o proporcj. części strat " 471.-

Ogólna suma Kapit.Skarbu Państwa, ulokowanych w przedsiębiorstwie wynosi zł. 51.406.-

"STARACHOWICE"

II. Wyniki Finansowe dla Skarbu Państwa.

Fundusze Państwowe Netto /łącznie z kredytami ulokowane w przedsiębiorstwie wynoszą	zł.	51.406.-
Proporcjonalna część strat wynosi ./	zł.	471.-
Mniej różnica w proporcjonalnym przyroście rezerw	"	65.-
R a z e m	zł.	406.-
Mniej		
Efektywne wpłaty do Skarbu Państwa	"	921.-
Rzeczywiste zyski Skarbu Państwa	"	515.-

Koszty Kapitału Skarbu Państwa zaangażowanego w przedsiębiorstwie w postaci Kapitału Zakładowego w latach 1928 - 1936 w wysokości 6 % p.a. wynoszą zł. 7.835.-

"STARACHOWICE"

9. STWIERDZENIA I WNIOSKI KOMISJI.

Na podstawie sprawozdań Podkomisji, badającej działalność przedsiębiorstwa "Towarzystwo Starachowickich Zakładów Górniczych" S.A., sprawozdań i bilansów tego przedsiębiorstwa, konferencyj Prezydium Komisji z udziałem delegatów Ministerstwa Przemysłu i Handlu, przedstawicieli badanego przedsiębiorstwa i rzeczoznawców, Komisja stwierdza co następuje:

1. "Towarzystwo Starachowickich Zakładów Górniczych" S.A., stanowiące w 55% własność Skarbu Państwa i Banku Gospodarstwa Krajowego, jako dogodnie położona wytwórnia sprzętu wojennego, i to jedyna w kraju przeznaczona do produkcji dział, jest przedsiębiorstwem doniosłości ogólno-państwowej.-
2. Obecna działalność przedsiębiorstwa wykracza poza granice, w których jest uzasadniona powyższymi względami. Dotyczy to produkcji np. radiatorów, kotłów do centralnego ogrzewnia, maszynek do mięsa i tp. Takie zróżnicowanie działalności przedsiębiorstwa odbija się ujemnie na zasadniczym dziale jego wytwórczości, tj. na produkcji sprzętu wojennego, a to zarówno ze względu na rozpraszanie się pracy personelu, jak i na zużywanie na cele uboczne części rozporządzalnych środków finansowych. Wyżej wspomniane zaangażowanie się przedsiębiorstwa w produkcję nie mającą bezpośredniego związku z zasadniczym kierunkiem zakładów, nie znajduje uzasadnienia na-

wet w rentowności tych działów.-

3. Politykę produkcyjną przedsiębiorstwa pod względem ułożenia planu produkcji, oraz pod względem jego konsekwentnego stosowania cechuje brak zdecydowania i chwiejność, które spowodowały zamrożenia dużych kapitałów w postaci półfabrykatów, pozostałych w rozpoczętej, a następnie przerwanej produkcji.-
4. Wysokość zadłużenia przedsiębiorstwa dochodząca bez zaliczek niemal do wysokości jego kapitału zakładowego przekracza możliwości płatnicze zakładów. Stan obecny jest n na dalszą metę nie do utrzymania.
Wierzycielami zakładów są głównie jego akcjonariusze: Bank Gospodarstwa Krajowego i Ministerstwo Spraw Wojskowych. Okoliczność ta umożliwia przeprowadzenie sanacji finansowej w drodze powiększenia kapitału zakładowego.-
5. Urządzenia techniczne niektórych działów przedsiębiorstwa, mających znaczenie zasadnicze w szczególności stolarni i walcowni są przestarzałe i wymagają modernizacji.
6. Szczególne znaczenie gospodarcze ma produkcja stali szlachetnych stopowych, uruchomiona w ostatnich latch w elektrostalowni Zakładów Starachowickich.-
7. Wchodząca w skład przedsiębiorstwa kalafoniarnia nie ma żadnego związku z zasadniczą produkcją zakładów. Nie przyczynia się ona również obecnie do racjonalnego wykorzystania własnych surowców.-
8. Przedsiębiorstwo posiada zbyt liczny personel urzędniczy, a mianowicie 900 osób, co przekracza rzeczywiste potrzeby

przedsiębiorstwa o mniej więcej 500 osób. Roczne wynagrodzenie tych urzędników wynosi około 10% kapitału zakładowego i około 12% obrotu, co jest zbyt wielkim obciążeniem dla przedsiębiorstwa i odbija się ujemnie na jego rentowności.-

9. Wyniki finansowe obliczone według zasad podanych w ogólnej części sprawozdania i oparte na wynikach szczegółowej analizy bilansowej za okres 1928-1936 zawartej w sprawozdaniu szczegółowym, przedstawiają się jak następuje:

A. Wyniki finansowe dla Skarbu Państwa.

a/ Fundusze państwowe /łącznie z kredytami/ zaangażowane w przedsiębiorstwie	zł.	51.406.000.-
b/ Efektywne wpłaty do Skarbu Państwa tytułem udziału w zyskach	"	921.000.-
c/ Rzeczywiste zyski Skarbu Państwa	"	515.000.x/
xx/ d/ Koszty kapitału Skarbu Państwa zaangażowanego w przedsiębiorstwie w postaci kapitału zakładowego w latach 1928-1936 w wysokości 6% p.a.		7.835.000.-

---

x/ Efektywne wpłaty do Skarbu Państwa wynoszą zł. 921.000
Proporcjonalny przyrost rezerw nal.do Sk.P. " 65.000.-

R a z e m zł. 986.000.-

Mniej niepokryta strata /propocjonal./ " 471.000.-

Pozostaje zysk zł. 515.000.-

xx/ Patrz str.56.

"STARACHOWICE"

B. Wyniki finansowe przedsiębiorstwa.

a/ Nadwyżka strat bilansowych zł. 745.000.-

b/ W,sokość niedostatecznej amortyzacji na zasadzie cyfr podanych przez przedsiębiorstwo zł. 6.040.000.-

Rozpatrując wyniki finansowe przedsiębiorstwa należy podkreślić, że w okresie sprawozdawczym pracowało ono bardzo sprzyjaj ących warunkach jak to: tanie kredyta, ulgi podatkowe, stałe zamówienia itp.-

Na podstawie powyższych stwierdzeń Komisja przedstawia Rządowi następujące

WNIOSKI

1. Przedsiębiortswo "Towarzystwo Starachowickich Zakładów Górniczych" S.A. jakkolwiek posiada doniosłość ogólno-państwową w dziedzinie obronności **kraju,** , mogłoby również być przedsiębiorstwem prywatnym, Jednakże ze względu na całokształt naszych obecnych warunków politycznych i gospodarczych przedsiębiorstwo to powinno pozostać w rękach Państwa. Dotyczy to jednak tego tylko zakresu działania przedsiębiorstwa. który jest uzasadniony względami doniosłości ogólno-państwowej, co w stosun-

---

xx/ Ponieważ środki na działalność Państwa jako przedsiębiorcy były czerpane pośrednio lub bezpośrednio z państwowych operacyj kredytowych, których koszt przekraczał z reguły 8% p.a., Komisja stwierdza, że inwestycje te powinny były wykazać rentowność zbliżoną do kosztów obsługi długów państwowych, pokrywanych w części budżetu "Długi państwowe" z ogólnych dochodów Skarbu. Komisja przyjęła jednak tylko 6% p.a., jako oprocentowanie zaangażowanych w przedsiębiorstwie pieniędzy skarbowych.

"STARACHOWICE"

ku do stanu obecnego wymaga ograniczeń jak niżej. Postulat ten nie przesądza na przyszłość możliwości objęcia i pozostałej w rękach Państwa części przedsiębiorstwa przez dającą gwarancję lojalności politycznej i fachowości inicjatywę prywatną. Wszakże ewentualność ta mogłaby natąpić jedynie w przypadku przejęcia bezpośrednio przez administrację państwową części zadań spełnianych obecnie przez przedsiębiorstwo.-

2. Wskazanym by było przeprowadzić stopniowo likwidację działów produkcji, nie mających bezpośrednio związku z zaopatrzeniem armii w sprzęt wojenny. W szczególności należy zlikwidować kalafoniarnię.-
3. Należy przeprowadzić sanację finansową przedsiębiorstwa.
4. Należy przeprowadzić usprawnienie przedsiębiorstwa z punktu widzenia jego rentowności. W szczególności należy zmniejszyć ilość urzędników tak, aby odpowiadała ona rzeczywistym potrzebom prawidłowego i rentownego funkcjonowania przedsiębiorstwa.-
5. Należy dążyć do zwiększenia wytwórczości stali szlachetnych, jako produkcji o szczególnym znaczeniu gospodarczym i obronnym.-

KOMISJA DO ZBADANIA GOSPODARKI PRZEDSIĘBIORSTW PAŃSTWOWYCH.

S P R A W O Z D A N I E

ze zbadania " Huty Pokój " Śląskich Zakładów Górniczo-Hutniczych S.A.

-

SPIS RZECZY:

Zródła:

1. Odpowiedzi Huty " Pokój " S.A. na kwestionariusze Komisji
2. Oficjalne sprawozdania " Huty Pokój" S.A. z lat 1927-1936.
3. Sprawozdanie nadzorcy sądowego z roku 1932.
4. Opis zestawienia i sprawozdania nadesłane dodatkowo przez dyrekcję "Huty Pokój" S.A.
5. Informacje uzyskane przez Prezydium Komisji w toku szeregu konferencyj z udziałem delegatów dyrekcji "Huty Pokój" S.A.
6. Zwiedzenie Zakładów przez Prezydium Komisji i Podkomisję.

Część I.

1. GENEZA I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA PRZEDSIĘBIORSTWA DO ROKU 1932.

Przedsiębiorstwo " HUTA POKÓJ " zostało założone w 1840 r. Obejmuje pierwotnie hutę żelaza w Nowym Bytomiu.- W roku 1851 wykupuje Hutę "Pokój" hr. Renard, a w roku 1855 zostaje przejęta przez Spółkę "Minerwa", z której to w r.1871 powstaje firma " Oberschlesische Eisenbahnbedarf-Aktiengesellschaft". Po podziale Górnego Śląska zostały oddzielone w 1922 r. od powyższej Spółki zakłady, leżące na terytorium Śląska Polskiego i stworzono z nich Spółkę Akcyjną Śląskie Zakłady Górniczo-Hutnicze " Huta Pokój", z siedzibą w Katowicach.

Kapitał akcyjny wynosi obecnie 50 milionów złotych.

Nowo utworzona Spółka obejmowała początkowo następujące zakłady:

a/ Hutę Pokój w Nowym Bytomiu,
b/ kopalnię Pokój w Nowym Bytomiu,
c/ łomy dolomitu w Tarnowskich Górach,
d/ kopalnię rud żelaznych w Tarnowskich Górach.

Przedsiębiorstwo "Huta Pokój" /podówczas jeszcze Friedenshuette A.G./, począwszy od roku 1922, t.j. od chwili powstania walczyło z poważnymi trudnościami, związanymi z nagłymi zmianami politycznymi i gospodarczymi.

Koniunktura na wytwory przemysłu hutniczego w kraju była zła, wielki producent, jakim są huty śląskie, nie miał możliwości ulokowania swej wytwórczości na szczupłym i zubożałym rynku wewnętrznym, rynki eksportowe są trudne i należało je dopiero

zdobywać. Dowóz surowców był niezorganizowany i przedstawiał poważne trudności. Okoliczności te w połączeniu z trudnościami, spowodowanymi wyczerpaniem się bardzo zresztą niedostatecznych rezerw finansowych przedsiębiorstwa wytworzyły w całokształcie wyjątkowo trudną sytuację.

Dopiero w roku 1926 sytuacja przemysłu poprawia się znacznie. Strajk górników angielskich stwarza zupełnie wyjątkową koniunkturę dla polskiego przemysłu górniczego. W ślad za górnictwem sytuacja różnych gałęzi przemysłu znacznie się poprawia. W pierwszym rzędzie hutnictwo odżywa po powojennym kryzysie.

W tym wyjątkowym okresie, dzięki wysokim cenom żelaza, rentowność zakładów była tak wielka, że wszelkie trudności finansowe minęły.

Wobec ogromnej łatwości kredytowej ówczesny Zarząd licząc na dalszy rozwój koniunktury, w niezmiernie szybkim tempie przystąpił do wielkich robót inwestycyjnych.

Równocześnie przedsiębiorstwo, korzystając z pomocy banków niemieckich i amerykańskich, nabywa szereg przedsiębiorstw i, łącząc się z innymi drogą fuzji, dąży do gwałtownej ekspansji pionowej.

W roku 1927 przedsiębiorstwo uzyskuje pożyczkę amerykańską w wysokości 1.500.000 $. Kredyt ten umożliwia poważniejszą konsolidację finansową przedsiębiorstwa, a przede wszystkim koordynację i uzupełnienie programów produkcyjnych pojedynczych działów, oraz częściową modernizację urządzeń technicznych.

Dalsza poprawa koniunktury w przemyśle krajowym umożliwia zwiększoną ekspansję przedsiębiorstwa. Ówczesny Zarząd, pragnąc zapewnić hucie własne zapasy węgla koksującego, przejmuje z dniem 1 stycznia 1928 r. w drodze fuzji gwarectwa Wolfgang i hr.Fran-

ciszek. Równocześnie w celu uzupełnienia programu produkcji hutniczej, przejmuje hutę stali szlachetnej Baildon w Katowicach.

Ponadto Huta "Pokój" nabywa w październiku 1928 r. 92% udziałów Suchedniowskiej Fabryki Odlewów i Huty Ludwików S.A. w Kielcach, o kapitale zł. 2.625.000.- Zaangażowanie finansowe Huty "Pokój" w tym przedsiębiorstwie w chwili przejęcia, jak to widać z analizy finansowej,wynosiło około 13 mil. zł.,same zaś zaległe procenty około 3 mil..zł.

W roku 1929 Spółka nabywa 50% koksów Gwarectwa Waterloo, stając się tym samym w 50% właścicielką kopalni Eminencja,której pola górnicze znajdują się częściowo pod Hutą Baildon.

Chcąc zabezpieczyć Hutę Baildon przed podkopaniem, Huta Pokój wydzierżawiła następnie pozostałą część majątku kopalni i eksploatuje ją na własny rachunek.

Łączne inwestycje na kopalniach i hutach przedsiębiorstwa wzrosły w tym okresie do 45 mil.zł.

W związku z fuzjami przejęła Huta "Pokój" S.A. cały szereg zobowiązań, powiększając w ten sposób swój stan zadłużenia Równocześnie huty i kopalnie spółki wymagały znacznych inwestycyj, a ponieważ nadwyżki produkcyjne wystarczały zaledwie na obsługę długów, Huta "Pokój" w braku własnych kapitałów zaciągała dalsze zobowiązania, częściowo za gwarancją hr.Ballestrema i przeważnie krótkoterminowe.

Z chwilą, kiedy w roku 1929 nastąpiło nieprzewidziane przez przemysł załamanie koniunktury, Huta "Pokój", mając ogromne zobowiązania, znalazła się w sytuacji bardzo kłopotli-

wej.

Zarząd nie zdołał dostosować się szybko do zmienionych warunków gospodarczych i sytuacja przedsiębiorstwa pogarszała się z dnia na dzień.

Kurczenie się rynku wewnętrznego zmusiło przedsiębiorstwo do szukania rynków zbytu za granicą, w celu zapewnienia ciągłości produkcji zakładów. Zbyt niskie jednak ceny eksportowe nie pokrywały kosztów własnych i naraziły przedsiębiorstwo na poważne straty, pogarszając jeszcze jego stan finansowy.

W tym okresie, kiedy uzyskanie dalszych kredytów na finansowanie niezbędnych inwestycyj na kopalniach było coraz trudniejsze, zdecydowano się na wydzierżawienie wszystkich kopalń. I tak z dniem 1-go kwietnia 1930 r. kopalnie: "Pokój", Wolfgang, hr. Franciszek i Eminencję przejmują Zakłady Przemysłowe hr.Ballestrema, które posiadały niezbędne kredyty na dalsze prowadzenie robót renowacyjnych i inwestycyjnych. Upadek finansowy przedsiębiorstwa następuje już w bardzo szybkim tempie. W roku 1930 następuje zupełne załamanie się rynku finansowego niemieckiego, z równoczesnym gwałtownym spadkiem funta angielskiego. W związku z tym banki niemieckie odmawiają dalszych kredytów i wycofują dotychczasowe. Ponieważ cała dotychczasowa ekspansja przedsiębiorstwa opierała się wyłącznie na kredycie i to przeważnie krótkoterminowym, nagłe zamknięcie źródeł finansowych było dla Huty "Pokój" zupełną katastrofą.

Zarząd, chcąc ratować Spółkę i zmniejszyć zadłużenie,zdecydował się na sprzedaż kopalń węgla i elektrowni za sumę 70 milionów zł. poprzedniemu właścicielowi hr.M.Ballestremowi.

Z kopalń tych powstała w 1931 roku nowa samodzielna jednostka gospodarcza p.n. "Rudzkie Gwarectwo Węglowe". Transakcja ta doszła do skutku dn.2 października 1931 roku. Krok ten jednak był spóźniony i nie dał spodziewanych rezultatów. Nie zdołał on uratować nadmiernie zadłużonego przedsiębiorstwa przed zupełną ruiną finansową.

Wzrost zadłużenia przedsiębiorstwa uwydatnia się najlepiej w stałym zwiększaniu się odsetek, płaconych od zobowiązań w poszczególnych latach:

1925/26	-	4.925.000 zł.
1926/27	-	5.622.000 "
1927/28	-	5.158.000 "
1928/29	-	7.645.000 "
1929/30	-	9.951.000 "
1930/31	-	10.515.000 "

Należy jednak zaznaczyć, że stawki procentowe uległy w tym okresie poważnej obniżce, zwłaszcza od kredytów krótkoterminowych

Zobowiązania przedsiębiorstwa na dzień 30 czerwca 1931 r. wynosiły / w tysiącach złotych/

Pożyczka I	34.076
Pożyczka II	19.070
Banki	59.286
Wierzyciele	35.853
	148.287

Strata bilansowa na 31 grudnia 1931 r. wynosiła 46 milionów złotych. Większości inwestycyj, rozpoczętych w ubiegłym okresie nie zdołano nawet wykończyć.

Równocześnie był to okres najgłębszego kryzysu gospodarczego i zbyt żelaża tak w kraju, jak i za granicą spadł do nienotowanego od dziesiątków lat poziomu.

Stan przedsiębiorstwa przedstawiał się zupełnie beznadziejnie z powodu braku zamówień, mogących zapewnić stałą pracę. Okoliczności te zmusiły przedsiębiorstwo do unieruchomienia zakładów. Na pokrycie zaległych zarobków robotniczych i pensyj urzędniczych nie posiadano środków. Zamknięcie wszelkich kredytów uniemożliwiało zakupienie niezbędnych surówców i materiałów do dalszej produkcji.

Poza tym dyrekcja przedsiębiorstwa z racji specjalnego ustawodawstwa, obowiązującego na Górnym Sląsku spotkała się z ogromnymi trudnościami przy redukcji załogi i personelu, jak również przy zmniejszeniu uposażeń pozostałych pracowników. Ponadto przedsiębiorstwu groziła egzekucja z tytułu zaległych zobowiązań, a w szczególności zaległości podatkowych. Obciążenie hipoteczne wszystkich nieruchomości przedsiębiorstwa i zabezpieczenia zastawowe, ciążoce na całym zapasie materiałów, uniemożliwiały uzyskanie nowych kredytów.

W takiej sytuacji, w celu planowego przeprowadzenia sanacji przedsiębiorstwa, zwrócono się do Sądu z prośbą o udzielenie sądowego odroczenia wypłat. Decyzją Sądu Okręgowego w Katowicach z dn. 29 grudnia 1931 r. interesy Spółki poddano Nadzorowi Sądowemu.

Ponieważ po gruntownym zbadaniu sytuacji w pierwszym okresie Nadzoru Sądowego okazało się, że zakłady hutnicze można będzie prowadzić bez strat pod warunkiem gruntownej reorganiza-

cji przedsiębiorstwa, Nadzór Sądowy przystąpił do stopniowego uruchomienia obu hut po upłynnieniu niezbędnych na ten cel środków.

Koszty aparatu administracyjnego i produkcyjnego musiano dostosować do osiągalnych obrotów, co z konieczności wymagało przeprowadzenia poważniejszych redukcyj robotników i urzędników oraz znacznych obniżek i poborów.

Zasadniczym jednak warunkiem sanacji Huty "Pokój" było zdobycie kilkumilionowego kredytu obrotowego. Wobec zupełnie zachwianej sytuacji przedsiębiorstwa kredyt taki można było uzyskać na rynku prywatnym, wyłącznie za gwarancją Skarbu Państwa.

W celu uratowania wielkiego warsztatu pracy, zatrudniającego około 7.000 pracowników, Rząd udzielił gwarancji do wysokości zł. 3.000.000.- na przeciąg lat 5. Wśród warunków na jakich została ona udzielona / patrz str.23 / znajdowało się [illegible] wydanie opcji na wykup Huty Baildon oraz na sprzedaż 52% akcji Huty "Pokój" za cenę zł. 10 milionów /wartość nominalna 26 milionów/.

Dzięki dalszej pomocy Rządu, który udzielił hutom znacznych zamówień interwencyjnych oraz dzięki wydatnemu współdziałaniu ze strony Deutsche Bank und Disconto-Geyellschaft i Dresdner Bank oraz akcjonariuszów, którzy w tym krytycznym położeniu okazali daleko idącą pomoc i poparcie, udało się w ciągu krótkiego względnie czasu zreorganizować produkcję i doprowadzić ją do poziomu opłacalności. Program produkcji z braku funduszów obrotowych oparto wyłącznie na zamówieniach rynku

wewnętrznego.

Plan sanacji przedsiębiorstwa polegał na:

1/ oddłużeniu przedsiębiorstwa,

2/ konsolidacji zobowiązań,

3/ uzyskaniu kredytu długoterminowego.

Poparcie ze strony banków, akcjonariuszów oraz innych wierzycieli umożliwiło zawarcie układu pozasądowego, na podstawie którego zobowiązania w kwocie około zł.25.000.000.- zostały skonwertowane na akcje - długi zaś w sumie zł.13.221.000.- mogły być skreślone bez jakiejkolwiek rekompensaty. Kredyty zabezpieczone zamieniono na pożyczki długoterminowe, spłaty zaś zobowiązań układowych zostały częściowo rozłożone na długoletnie raty amortyzacyjne.

W dalszym ciągu spłacono z cesyj i zastawów zobowiązań na sumę około 5 milionów zł., a następnie spłacono w czasie Nadzoru zobowiązań uprzywilejowanych około 1 miliona zł.

Tą drogą wszystkie straty zostały pokryte, zobowiązania obniżone do sumy zł. 38.400.000.-, kapitał akcyjny ustalony w sumie 50 milionów zł. i stworzono fundusz rezerwowy w wysokości 11 milionów złotych.

Dzięki gwarancji rządowej Huta "Pokój" otrzymała od konsorcjum banków niemieckich pierwszy kredyt w wysokości 3 milionów złotych.

W międzyczasie kredyt ten został przejęty przez Schweizerische Bank na znacznie korzystniejszych warunkach i z dłuższym okresem spłaty.-

2. DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA PRZEDSIĘBIORSTWA W OKRESIE POSANACYJNYM /OD R.1932 DO 1936/

Rok 1932

Z końcem 1932 r. sanacja przedsiębiorstwa została ukończona i w grudniu tegoż roku Nadzór Sądowy uchylony.

Obrót Huty "Pokój" w tym roku wyniósł zaledwie 37 milionów złotych. Straty w roku operacyjnym, wynoszące /okrągło / 2.300.000.- zł. zostały pokryte z zysków sanacyjnych. Począwszy jednak od kwietnia do końca roku przedsiębiorstwo uzyskało nadwyżkę produkcyjną w wysokości /okrągło/ 1.750.000.- zł. Była to pierwsza nadwyżka w okresie ostatnich kilku lat.

Skutkiem ograniczenia produkcji i reorganizacji przedsiębiorstwa, zredukowano w 1932 r. załogę do 3.000 ludzi, a ilość urzędników zmniejszyła się z 740 do 575 osób.

Rok 1933

Rok 1933 pozostawał pod znakiem odprężenia kryzysu i powolnej poprawy koniunktury. Obroty osiągnęły sumę 59.300.000 zł., częściowo dzięki dużemu eksportowi do Rosji Sowieckiej. Z sumy tej 24 miliony złotych t.j. 42% całkowitej produkcji stanowił eksport. Zysk brutto wyniósł 4.300.000.- zł., po potrąceniu jednak odsetek /okrągło/ 3 miliony zł. i odpisów w sumie 1.600.000 zł. pozostała strata w wysokości zł.330.000.- Załoga wzrosła do 4820 ludzi i stan urzędników powiększył się do 627 osób.

O ile rok 1932 był dla Huty "Pokój" S.A. okresem sanacji

finansowej i ogólnej reorganizacji, to rok 1933 był okresem stopniowej konsolidacji przedsiębiorstwa. Wprowadzone w poprzednim okresie rygorystyczne zarządzenia oszczędnościowe i racjonalizacji pracy były nadal z całą bezwzględnością stosowane; osiągnięte wyniki potwierdziły ich celowość.

Tylko bowiem znaczna obniżka kosztów własnych mogła umożliwić przedsiębiorstwu udział w eksporcie, bez narażania się na znaczne straty. W związku ze zwiększonym eksportem wytwórczość głównych oddziałów Huty "Pokój" i Huty "Baildon wzrosła w 1933 r. bardzo znacznie. W porównaniu z rokiem 1932 wytwórczość wzrosła:

w Hucie "P o k ó j "

koksowni	o 94%
wielkich pieców	o 107%
stalowni	o 148%
walcowni i młotowni	o 122%

w Hucie "B a i l d o n"

stalowni	o 9%
walcowni	o 102%
oddziałów dalszej przeróbki	o 108%

W roku 1933 podobnie, jak w latach ubiegłych, dawał się odczuć w wysokim stopniu brak zamówień rządowych, przede wszytkim zaś zamówień od Polskich Kolei Państwowych. Zamówienia rządowe oraz samorządowe wynosiły w ostatnich latach zaledwie:

w roku	1931		65.000 t
" "	1932		55.000 t
" "	1933	ca	64.000 t

podczas gdy Komisja Ankietowa w swym sprawozdaniu z roku 1927 określiła normalne zapotrzebowanie Polskich Kolei Państwowych na wytwory walcowniane na minimalnie 200.000 t rocznie, nie uwzględniając w tym materiałów, potrzebnych na rozbudowę nowych linii kolejowych.

Wprowadzona przez Rząd w początku roku 11% obniżka cen żelaza nie przyczyniła się do zwiększenia spożycia żelaza na rynku krajowym, utrudniała natomiast w wysokim stopniu sytuację przedsiębiorstwa.

Rok 1934

W roku 1933 nie było znaczniejszych zmian na rynku produktów hutniczych, natomiast w roku 1934 nastąpiło pewne ożywienie, zwłaszcza na rynku krajowym.

Rok 1933 wykazał w porównaniu z rokiem 1932 znaczny wzrost wytwórczości w głównych działach produkcji hutniczej i to jedynie dzięki wzmożonemu eksportowi. Natomiast pojemność rynku krajowego wzrosła jedynie nieznacznie; dopiero w roku 1934 spożycie żelaza w Polsce znacznie wzrosło, przy równoczesnym spadku wywozu wytworów hutniczych za granicę. Zmniejszył się przede wszystkim eksport do Rosji Sowieckiej, największego dotychczasowego importera polskiej produkcji hutniczej.

W roku 1934 obrót Huty "Pokój" S.A. wynosił około 63 milionów złotych. Zmniejszenie zamówień sowieckich zostało częściowo skompensowane wzrostem eksportu na inne rynki. Obrót Huty "Pokój" S.A. w eksporcie zamorskim wynosił 19 milionów złotych, co stanowiło /wobec niskich cen/ zaledwie około 30% obrotu, jakkolwiek w tonażu wynosiło około 60 -80% produkcji.

Niezależnie jednak od strat, jakie polski przemysł hutniczy poniósł w związku z obniżką krajowych cen żelaza, przedsiębiorstwa hutnicze, celem utrzymania minimalnego zatrudnienia, ponosiły, skutkiem wyjątkowo niskich cen, znaczne straty na eksporcie, stanowiącym około 35% produkcji.

Szczególnie dotkliwie dało się to odczuć w przemyśle górnośląskim, który przy obowiązującym na Śląsku prawodawstwu socjalnemu, nie ma nigdy możności dostosowania stanu załogi do rzeczywistych potrzeb. Pomimo poważnego zmniejszenia się utargów krajowych, na skutek parokrotnych obniżek cen żelaza, które od roku 1932 wyniosły 26,3% ówczesnej ceny dla rynku wewnętrznego, jak również rozwiniętej aktywności eksportowej naszych zakładów, Huta "Pokój" S.A. zdołała utrzymać swą równowagę bilansową. Uzyskano to dzięki szybkiemu dostosowaniu swej wewnętrznej organizacji przedsiębiorstwa do zmienionych warunków i zmniejszeniu do minimum zarówno kosztów przerobu, jak i kosztów stałych i ogólnych.

Zysk brutto wyniósł w tych warunkach około 3 mil. zł., które wystarczyły na pokrycie odsetek. Różnice kursowe, wynoszące 6 mil.zł. pozwoliły na odpisy w tej samej w przybliżeniu wysokości. Bilans za rok 1934 zamknął się stratą w wysokości 237.000 zł., powstałą wskutek sprzedaży domu Zarządu w Katowicach na rzecz Kasy Zapomogowej Robotniczej.

Rok 1935

Zbyt produktów hutniczych na rynku krajowym wykazuje od roku 1932 stały wzrost i w roku 1935 osiągnąłby niewątpliwie

znacznie wyższy poziom, gdyby zapowiedziana przez Rząd ponowna obniżka cen żelaza nie była spowodowała w listopadzie i grudniu wstrzymania zamówień przez odbiorców.

Eksport produktów hutniczych, począwszy od roku 1933 wykazuje stale tendencję zniżkową, a to przede wszystkim z powodu stopniowego uniezależnienia się rynku sowieckiego od importu wytworów hutniczych. Wprawdzie spadek ten został prawie całkowicie wyrównany przez wzrost wywozu do innych krajów, zostało to jednak osiągnięte kosztem poważnych ofiar.

Niepewność stosunków walutowych, ograniczenia dewizowe i kontyngentowanie importu przez szereg krajów odbiły się bardzo niekorzystnie na polskim eksporcie wyrobów hutniczych.

W porównaniu ze światową produkcją hutniczą, która wykazała wzrost dorównujący, a nawet w niektórych krajach przekraczający poziom najlepszej koniunktury - produkcja hutnicza polska wykazuje znacznie słabszy rozwój, a to z powodu specyficznych warunków gospodarczych, panujących w kraju. Mimo to rok 1935 wykazał w produkcji hutniczej zdecydowaną i stałą poprawę, dzięki zwiększeniu zapotrzebowania na rynku krajowym i utrzymaniu eksportu na poziomie roku ubiegłego.

Doniosłe znaczenie dla hutnictwa polskiego posiada fakt przystąpienia w roku 1935 do porozumień międzynarodowych i to na warunkach, zapewniających Polsce należny jej udział w światowym eksporcie żelaza, przy równoczesnej stabilizacji cen. Przystąpienie hutnictwa polskiego do karteli międzynarodowych zakończyło okres walki, prowadzonej od szeregu lat z wielkim trudem i kosztem poważnych ofiar o prawo zbytu na rynkach mię-

dzynarodowych. W połowie roku hutnictwo polskie przystąpiło na okres 5 lat do Międzynarodowego Kartelu Eksportu Stali "Entente Internationale d'Acier" /E.I.A./ z kwotą 4½% ogólnego obrotu eksportowego stali surowej, co w przeliczeniu na tony na rok 1935 wynosi 350.000 t stali surowej, czyli ilość równą obrotowi krajowemu. Hutnictwo polskie przystąpiło w ramach "E.I.A." do wszystkich międzynarodowych biur sprzedaży wyrobów walcownianych, uzyskując dogodne udziały na rynkach zorganizowanych, jak również w Międzynarodowym Kartelu Szyn /I.R.M.A./, w którym uzyskano udział 10%, z gwarantowanym minimum wysyłki 30.000 t rocznie szyn i materiału nawierzchniowego. W kartelu tym uzyskano 5-te z rzędu miejsce pod względem wielkości udziału po Ameryce, Anglii, Niemczech i Francji.

Ogłoszona dnia 7 grudnia 1935 r. dekretowa obniżka cen surówki żelaznej i wytworów walcownianych o 10%, a wytworów dalszej przeróbki do 20%, postawiła hutnictwo polskie w bardzo ciężkiej sytuacji, obowiązujące bowiem obecnie ceny wytworów hutniczych są poniżej granicy opłacalności. Sytuację tę pogorszyła niemożność dostosowania kosztów produkcji do poziomu obowiązujących cen. Ceny bowiem podstawowych surowców hutniczych, t.j. złomu i rudy, których udział w kosztach własnych wynosi 40%, stale wzrastają. Równocześnie dalsze 42% kosztów własnych, na które składają się robocizna, uposażenia i świadczenia socjalne, pozostają sztywne i na zmniejszenie ich przemysł żadnego wpływu okazać nie zdołał.

Gwałtowne zahamowanie obrotów handlowych w końcu roku na krajowym rynku produktów hutniczych spowodowało poważny spadek

produkcji i pogorszyło oczekiwane wyniki finansowe.

Konieczność przeszacowania według nowego cennika posiadanych w dniu zamknięcia bilansu /31,XII.1935 / zapasów wyrobów hutniczych była źródłem poważnej straty.

Okres sprawozdawczy 1935 roku zamknęła Huta "Pokój"S.A. stratą w wysokości /okągło/ 240 tys.zł.; w roku 1934 straty wynosiły /okrągło/ 227 tys.zł.

Gorsze wyniki finansowe, uzyskane w tym roku mimo wzrostu produkcji i utargów, należy przypisywać przede wszystkim nadmiernej obniżce cen - i stratom na eksporcie.

Wyniki te, aczkolwiek negatywne, dowodzą, że przedsiębiorstwo wykazuje dużą prężność gospodarczą. Zdołało się bowiem przystosować do zmienionych warunków pracy i przez stałe doskonalenie produkcji i obniżanie kosztów własnych zdolne było z nieznaczną stosunkowo stratą produkować w ramach narzuconego cennika.

Wyraźnie należy zaznaczyć, że w tych warunkach można się było spodziewać znacznie większych strat, a że zdołano ich uniknąć jest wyłączną zasługą kierownictwa i sprawnej organizacji przedsiębiorstwa.

Dotychczasowa obniżka cen była bezwzględnie zbyt duża,- nie uwzględniono bowiem ani ogólnego poziomu cen, jak również kosztów produkcji. Jeśli ceny złomu i rud będą nadal wzrastały, rewizja cennika stanie się nieuchronną koniecznością. W przeciwnym bowiem razie nie tylko przedsiębiorstwu Huta "Pokój" S.A. ale całemu hutnictwu polskiemu grozi ruina.

Jedynie bardzo poważne, przynajmniej 50% zwiększenie produkcji, łącznie ze znacznym ograniczeniem deficytowego eksportu,

mogłoby wyrównać straty, wynikające z ostatniej obniżki cen.

Rok 1936

Rok 1936 rozpoczął się dla hutnictwa polskiego przy niekorzystnych horoskopach, gdyż ożywienie w hutnictwie zostało zahamowane na przełomie roku 1935 i 1936 zapowiedzianą przez Rząd i zadekretowaną później 10% obniżką cen produktów hutniczych. Przesądzenie z góry przez nowy cennik opłacalności produkcji hutniczej w okresie najlepszej koniunktury, uniemożliwia przedsiębiorstwu konsolidację finansową oraz możność rozbudowy i modernizacji urządzeń.

W roku 1936 nastąpił znaczny wzrost zbytu produktów hutniczych na rynku krajowym.

Wyniki finansowe, osiągnięte w roku 1936 są wprawdzie znacznie lepsze niż w roku 1935, gdyż po pokryciu odsetek pozostaje na amortyzację suma zł. 4.532.000.-, podczas gdy w okresie ubiegłym pozostawało zaledwie zł. 2.141.000.- W żadnym jednak wypadku nie można uważać go za dostateczny w okresie dobrej koniunktury. Nadwyżka produkcyjna powinna była bowiem w tym roku nie tylko pokryć obsługę kapitałów obcych oraz pełną amortyzację, wynoszącą około zł.6.800.000.-, lecz powinna była dać poważniejszy zysk, któryby przyczynił się do stopniowej odbudowy utraconego w okresie kryzysu kapitału obrotowego Spółki. Obniżenie cen w grudniu 1935 r. zmniejszyło wyniki finansowe przedsiębiorstwa o sumę, którą możemy oszacować na 5 milionów złotych. W tych warunkach osiągnięte wyniki należy uznać za dostateczne.

Powyższe rezultaty zdołano osiągnąć jedynie dzięki znaczne-

mu obniżeniu kosztów własnych i zwiększeniu sprawności technicznej poszczególnych działów, jak również - znacznemu rozszerzeniu i uszlachetnieniu dotychczasowej produkcji.

Na niezbędne inwestycje wydano w roku 1936 /okrągło/ zł. 3.000.000.- Z większych inwestycyj należy wymienić: zainstalowaną walczarkę "Sędzimir", krawędziarki do blachy, instalację oczyszczaczy Theissena, budowę podstacji elektrycznej w koksowni, budowę pieców indukcyjnych wysokiej częstotliwości, oraz rozbudowę i unowocześnienie całego szeregu pieców hutniczych i nabycie większej ilości obrabiarek.

Przeprowadzone inwestycje są niestety niedostateczne i tylko częściowo mogły zaspokoić najpilniejsze potrzeby zakładów. Większe inwestycje, które mogły mieć poważny wpływ na produkcję i wyniki przedsiębiorstwa, z braku środków finansowych, muszą na razie pozostać w sferze projektów.

Do najpoważniejszych transakcyj, dokonanych w okresie sprawozdawczym przez Hutę "Pokój" S.A. należy nabycie portfelu większościowego akcyj firmy Zjednoczone Fabryki Maszyn,Kotłów i Wagonów L.Zieleniewski i Fitzner-Gamper S.A., wartości nominalnej zł. 7.515.000.- Dzięki tej transakcji Huta "Pokój" S.A. zapewniła sobie możność podwyższenia zbytu przez rozszerzenie znaczne dotychczasowego zapotrzebowania własnego; koncern bowiem Zieleniewskiego obejmuje 5 fabryk, o dość znacznej zdolności produkcyjnej, które w latach dobrej koniunktury osiągnęły obrót roczny przeszło zł. 50.000.000.-

3. ZAANGAŻOWANIE SKARBU PAŃSTWA W HUCIE "POKÓJ" S.A.

Jak już wspomniano, w roku 1932, gdy przedsiębiorstwo Huta "Pokój" S.A. znajdowało się w nad wyraz trudnej sytuacji finansowej i było pod Nadzorem Sądowym - Rząd, pragnąc ocalić je przed zupełną ruiną i ewentualną likwidacją, zdecydował się na udzielenie gwarancji. Gwarancja opiewała na sumę 3 milionów złotych i była udzielona na 5 lat.

Uzyskanie podówczas przez Hutę "Pokój" S.A. z jakiegokolwiek bądź źródła kredytów, zupełnie niezbędnych do dalszej egzystencji, wobec niepewności ogólnej sytuacji gospodarczej i wyjątkowo ciężkich warunków, w jakich się cały przemysł hutniczy znajdował, było bez poważnej gwarancji zupełnie wykluczone. Wobec stanu finansowego przedsiębiorstwa żaden prywatny bank nie był w możności przejęcia na siebie ryzyka, udzielenia tego rodzaju gwarancji; jako jedyna możliwość - pozostawała gwarancja rządowa.

Ponieważ Huta "Pokój" S.A. miała już podówczas poważne znaczenie dla kraju, jako jedyny producent niektórych specjalnych gatunków tworzyw, niezbędnych dla produkcji wojskowej,i różnych rodzai stali wysokowartościowych, a równocześnie pragnąc, ze względów socjalnych, ocalić wielki warsztat pracy, zatrudniający około 7.000 pracowników, Rząd zdecydował się na udzielenie gwarancji.

Powyższa gwarancja była udzielona na następujących warunkach:

1/ Wpis na hipotekę nieruchomości Huty "Pokój" S.A.

2/ Wydanie przez ówczesny zarząd Huty "Pokój" S.A. Skarbowi Państwa opcji na wykup "Huty Baildon".

3/ Wydanie Skarbowi Państwa przez akcjonariuszy Huty "Pokój" S.A. opcji na wykup 52% akcyj przedsiębiorstwa, o wartości nominalnej 26 milio nów złotych, za cenę 10.000.000.- zł.

4/ Opłacenie przez Hutę "Pokój" S.A. Skarbowi Państwa prowizji w wysokości pół procent od sumy gwarancji 3 milionów zł.

Jakkolwiek warunki te zostały ustalone w roku 1932, równocześnie z udzieleniem gwarancji Rząd Polski, rezygnując z nabycia Huty "Baildon", jako oddzielnej jednostki, podjął dopiero w roku 1934 opcję na wykup większościowego portfelu akcji przedsiębiorstwa Huta "Pokój" S.A.

Z ramienia Rządu kontrakt kupna akcji przeprowadził Bank Gospodarstwa Krajowego.

W wykonaniu tej transakcji Rząd na poczet ogólnej sumy 10 miljionów zł. uskutecznił dotychczas wpłatę 3 rat w następujących terminach:

w kwietniu	1934 r.	-	2.000.000.- zł.
"	1935 r.	-	2.000.000.- "
"	1936 r.	-	1.500.000.- "

Rata w roku 1936 została dokonana pośrednio przez zaliczenie jej przy likwidowaniu pretensji Rządu Polskiego do Rządu Rzeszy, z tytułu należności za tranzyt przez Pomorze. Pozostałe 3 raty po 1.500.000.- zł. mają być wypłacone w latach 1937,1938 i 1939.

W związku z przejęciem większościowego pakietu akcyj, Bank Gospodarstwa Krajowego udzielił równocześnie Hucie "Pokój" S.A. 3 miliony złotych kredytu średnioterminowego.

Z chwilą nabycia przez Skarb Państwa większości akcyj w działalności administracji i dyrekcji nie zaszły żadne poważniejsze zmiany.

Wśród powodów jakie skłoniły Rząd do tej transakcji przede wszystkim bardzo korzystna cena, wynosząca 1,5 do 2 milionów wpłat rocznie. Przy pomocy stosunkowo nieznacznej sumy Państwo uzyskało możność silniejszej ingerencji na terenie prywatnego przemysłu hutniczego.

Jest wielce prawdopodobne, że rozwiązanie zagadnienia Wspólnoty Interesów zostało znacznie uproszczone właśnie dzięki posiadaniu przez Rząd koncernu Huty "Pokój" S.A.

Najsilniejszym argumentem powszechnie wysuwanym, dla uzasadnienia nabycia Huty "Pokój", była kwestia spolszczenia administracji przedsiębiorstwa. Argument ten nie jest jednak ścisły. Polonizacja personelu Huty "Pokój" rozpoczęła się przed rokiem 1934 i od tego czasu nie zwiększyła tempa.

Dodać należy, że dla osiągnięcia tego celu Rząd posiada bardzo wiele środków, nie wymagających przejmowania przedsiębiorstwa na własność.

4. PODSTAWY PRAWNE I WŁADZE PRZEDSIĘBIORSTWA.

Huta "Pokój" jest spółką akcyjną, działającą na podstawie statutu, zatwierdzonego przez Ministra Skarbu i Ministra Przemysłu i Handlu. Jego treść nie odbiega od przyjętych w tym względzie schematów. Władzami spółki są: Zarząd, Rada Nadzorcza i Walne Zgromadzenie. Skład personalny Zarządu i Rady Nadzorczej przedstawia się na dzień 30.IX.1937 r. jak następuje:

Z a r z ą d :

1/ Inż.Dr.h.c. Stanisław Surzycki, Dyrektor Generalny

2/ Inż. Józef Dangel, Dyrektor

Rada Nadzorcza:

1/ Dr.jur.Dr.Inż.h.c. Feliks Theusner,Dyrektor banku we Wrocławiu

2/ Dr.jur. Mikołaj hr.v.Ballestrem, Plawniowice,

3/ August Boerner, Gliwice,

4/ Czesław Klarner, b.Minister,

5/ Inż,Pułk.dypl.Otton Czuruk,Szef Biura Przemysłu Wojennego M.Spraw Wojskowych,

6/ Inż.Adam Lewandowski, Warszawa

7/ Inż.Stanisław Widomski, Warszawa,

8/ Karol Grzesik,

9/ Inż.Szymon Rudowski,Naczelnik Wydz.Przemysł.woj.Śląskiego

10/ Jan Kiel, Berlin

11/ Dr. Ziegfried v.Krukenberg, Gliwice,

12/ Leon Barycz, B.G.K.

Komisja Rewizyjna:

1/ Dr. Karol Peschel, Dyrektor B.G.K., Katowice

2/ Dr.Kazimierz Platowski, Kier.Wydz.Przedsięb.Przemysł.i Zast. Dyr.B.G.K. w Warszawie

3/ Dr.Ludwik Fuchs, Dyr.Deutsche Allgemeine Gesellschaft,Gliwice.

Połączenia koncernowe przedsiębiorstwa przedstawiają się jak następuje:

Huta "Pokój" S.A. jest własnością w

52% Banku Gospodarstwa Krajowego

17,35% Mikołaja hr.Ballestrema

30.65% Oberschlesisches Eisenbahn Bedarfs A.G.

z kolei Huta "Pokój" S.A. posiada następujące udziały innych przedsiębiorstw

98,87% Huta "Ludwików",Kielce,kap.akc.zł.1.750.000.-

50.1 % L.Zieleniewski i Fitzner - Gamper S.A. Kraków, kap. akc. zł.15.000.000.-

40.16% S.A. "Ferrum",Katowice II kap. zakł. . . . . zł. 4.500.000.-

15.04% i 26.1% udziałów"Ferrum" posiadają: hr.Ballestrem i Oberschl. Eisenbahn-Bedarfs A.G.

9.57% Związek Koksowni Wielkie Hajduki kap. . . . . zł. 5.000.000.-

z kolei L.Zieleniewski i Fitzner - Gamper S.A. posiada następujące udziały innych przedsiębiorstw:

100 % - W.Fitzner Sp.z o.o.,Siemianowice kap.zakł. . . . . .zł. 400.000.-

24.4% - Pierwsza Fabryka Lokomotyw w Polsce Chrzanów,kap.akc. zł. 8.000.000.-

49.9% - Babcock-Zieleniewski,Sosnowiec kap.akc. . . . . zł. 1.000.000.-

Poza tym Huta "Pokój" posiada następujące udziały:

udział	przedsiębiorstwo	kapitał
100%	Friedenshuette G.m.b.H.Gleiwitz	20.000.- RMK.
100%	Baildenstahl " Berlin	" "
18,97%	Syndykat Polskich Hut Żelaznych Warszawa	5.000.000.- zł.
35%	Tow.dla Sprzedaży Surówki Żel. Warszawa	10.000.- "
16,66%	Centrala Zakupu Złomu "	21.900.- "
28,53%	Kokerei Vereinigung, Berlin	20.000.- RMk.

5. DANE STATYSTYCZNE.

a/ Obrót krajowy i eksport " HUTY POKÓJ"S.A.
z podziałem na poszczególne zakłady
w tysiącach złotych

	1932 zł.	1933 zł.	1934 zł.	1935 zł.	1936 zł.
1. Huta "Pokój"					
Obrót krajowy	23.288	22.618	26.099	34.006	42.213
Eksport	5.073	19.593	16.870	16.600	15.109
razem:	28.361	42.211	42.969	50.606	57.322
udział eksportu w %	17,9	46,4	39,3	32,8	26,4
2. Huta Baildon					
Obrót krajowy	9.792	12.405	17.498	22.236	28.427
Eksport	1.360	6.327	4.059	2.600	3.056
razem:	11.152	18.732	21.557	24.836	31.483
Udział eksportu w %	12,2	33,88	18,8	10,5	9,7
3. Tarnowskie Góry					
Obrót krajowy	13	26	42	51	41
" HUTA POKÓJ" S.A.					
Obrót krajowy	33.093	35.049	43.639	56.293	70.681
Eksport	6.433	25.920	20.929	19.200	18.165
razem:	39.526	60.969	64.568	75.493	88.846
udział eksportu w %	16,3	42,5	32,4	25,4	20,4

b/ Produkcja HUTY "POKÓJ" S.A. w tysiącach ton. x/

	1932 tys.t.	1933 tys.t.	1934 tys.t.	1935 tys.t.	1936 tys.t.
Huta Pokój:					
Koksownia	77	149	206	190	212
Wielkie Piece	47	97	148	152	196
Stalownia	74	185	168	168	233
Walcownie /wyroby gotowe/	58	139	141	151	200
Oddziały dalszej przeróbki	9	7	6	12	18
Huta Baildon:					
Stalownia	15	16	17	17	22
Walcownia /wyroby gotowe/	17	35	40	42	60
Oddziały dalszej przeróbki	4	8	13	14	16
Tarnowskie Góry i Radzinnków:					
Łomy dolomitu	31	79	97	94	120
Łomy kamienia wapiennego		5	48	43	46

---

x/ Cyfry zaokrąglone do tysięcy.

c/ Udział HUTY "POKÓJ" S.A. w produkcji krajowej

	1932 t	1933 t	1934 t	1935 t	1936 t
Surówka	198.674	305.625	382.199	394.097	584.381
udział Huty Pokój w %	23,6	31,9	38,7	38,7	33,5
Stal surowa	549.955	817.049	844.515	944.588	1140.525
udział Huty Pokój w %	16,2	24,6	21,9	19,6	22,4
Wytwory walcowniane /tylko gotowe/	387.353	564.341	602.885	673.825	825.650
udział Huty Pokój w %	17,1	24,7	25,2	23,1	25,1
Rury	31.855	45.196	51.626	55.381	57.865
udział Huty Pokój w %	-	0,3	0,8	1,1	1,9
Wytwory dalszej przeróbki	85.061	81.441	85.958	113.797	127.227
udział Huty Pokój w %	15,0	18,2	20,8	22,7	25,8

d/ Stan zatrudnienia w HUCIE "POKÓJ" S.A.

	1932	1933	1934	1935	1936
Huta Pokój /z łomami dolomitu i wapienia/					
robotników	3.562	3.512	4.065	4.354	4.721
urzędników	291	321	357	395	423
Huta Baildon					
robotników	1.144	1.314	1.601	1.846	2.244
urzędników	162	169	193	215	244
Zarząd Główny					
urzędników	126	137	151	151	168
Razem					
robotników	4.706	4.826	5.666	6.200	6.965
urzędników	579	627	701	761	835

Część II

OPIS PRZEDSIĘBIORSTW I ZAKŁADÓW " HUTA POKÓJ " ŚLĄSKIE ZAKŁADY GÓRNICZO HUTNICZE Sp.Akc.,KATOWICE

HUTA POKÓJ Sp.Akc. posiada dwie huty o zupełnie odmiennym charakterze produkcji, a mianowicie hutę " P o k ó j " w Nowym Bytomiu i hutę " B a i l d o n " w Katowicach. Oprócz tego Spółka posiada własne łomy dolomitu w Tarnowskich Górach i łomy kamienia wapiennego w Radzionkowie / zakupione w 1933 r./ Własnych kopalń węgla przedsiębiorstwo obecnie nie posiada, zawarło jednak korzystną umowę wspólnoty /narazie na lat 25 / z Rudzkim Gwarectwem Węglowym, z którego kopalniami posiada poza zwykłym połączeniem kolejowym także nadpowietrzną kolejkę linową, służącą do transportu węgla. Poza tym Huta, poza własną elektrownią i połączeniem z siecią Śląskich Zakładów Elektr. posiada bezpośrednie połączenie kablowe z elektrownią Gwarectwa w Rudzie.

Sprawozdanie poniższe streszcza wyniki badań nad przedsiębiorstwem " H u t a P o k ó j " Śląskie Zakłady Górniczo-Hutnicze Spółka Akcyjna, obejmującym: Hutę Pokój w Nowym Bytomiu i Hutę Baildon w Katowicach. Co się natomiast tyczy przedsiębiorstw koncernowych ograniczono się jedynie do krótkiego opisu.

6. HUTA "POKÓJ" ŚLĄSKIE ZAKŁADY GÓRNICZO HUTNICZE, SP.AKC., KATOWICE.

Huta " P o k ó j " w Nowym Bytomiu.

Obecnie zajęty obszar wynosi: 1.722.460 m^2.

Dla ruchu przewozowego huta posiada 35 km. normalnego i 45 km. wąskiego toru z odpowiednią ilością parowozów i wagonów.

Para potrzebna dla wielkich pieców, stalowni i walcowni wytwarzana jest w 3 kotłowniach, posiadających 32 kotły o łącznej powierzchni ogrzewalnej 8650 m^2.

Własna centrala elektryczna o mocy 14.800 KWh, 3 turboprądnicach i 4 maszynach gazowych wytwarza miesięcznie około 3500 000 KWh prądu.

Ogółem huta posiada 759 silników elektrycznych o łącznej mocy 29.745 KM.

I. Koksownia

Koksownia składa się z 280 koksownic i urządzeń do uzyskiwania wytworów ubocznych, jak smoła, siarczan amonu, benzol, lakier i t.p.

Koksownia była wybudowana przeszło 30 lat temu. Część komór przebudowano w latach 1927/1928. Koksownia pracuje nieekonomicznie i jest niewystarczająca dla potrzeb huty, wskutek czego przy pracy 4-ch wielkich pieców przedsiębiorstwo będzie zmuszone nabyć około 110.000 t. koksu obcego w ciągu 1937 roku.

Budowa nowej koksowni oraz przebudowa urządzeń wytwórni

produktów węglopochodnych pochłonie około zł. 12.000.000.- inwestycje te jednak mogą być wykonane etapami w ciągu 4-ch lat, przy czym poszczególne działy mogą być uruchamiane stopniowo w miarę wykończenia. Inwestycja ta byłaby bardzo rentowna, koszty mogłyby być zamortyzowane w przeciągu kilku lat. Decydującym bowiem momentem jest wielka różnica kosztów koksu własnego i obcego.

Węgla dostarczają kopalnie: "Pokój" i "Walenty" Rudzkiego Gwarectwa Węglowego, połączone z hutą kolejką linową oraz kopalnia "Lech" Spółki Akc. Wirek i kopalni "Emma" - Rybnickiego Gwarectwa Węglowego.

Wydajność roczna koksowni wynosi obecnie około 210.000 t koksu grubego, 40.000 t koksu drobnego, 12.000 t smoły,3.500 t amoniaku i 4.000 t benzolu surowego.

II. Wielkie Piece.

Oddział ten składa się z 7 wielkich pieców, największy z nich wytwarza dziennie do 300 t surówki martinowskiej, względnie do 250 t surówki odlewniczej lub do 140 t żelazomanganu, najmniejszy - do 225 t surówki martinowskiej, do 200 t surówki odlewniczej i do 110 t żelazomanganu. Obecnie 4 piece są w ruchu, 1 - w budowie, 2 - całkowicie zdemontowane.

Do ogrzewania dmuchu służy 15 nagrzewnic Cowpera, do odpylania gazu wielkopiecowego - 5 oczyszczaczy. Gaz służy do ogrzewania dmuchu oraz pieców w stalowni i walcowni, do napędu dmuchaw i prądnic.

Dmuch wytwarzają 2 turbodmuchawy elektryczne,3 dmuchawy gazowe i 3 parowe,które stanowią częściowo rezerwę. Koks wiel-

kopiecowy pochodzi z własnej koksowni i jest dostarczany do gardzieli wielkich pieców za pomocą wciągów.

Zdolność produkcyjna przy 4 piecach czynnych wynosi do 24.000 t surówki miesięcznie.

III. Stalownia.

Stalownia martinowska składa się z 1 pieca nachylnego o pojemności 100 t, 1 stałego o pojemności 80 t, 5 po 40-45 t i 1 mieszalnika dla surówki płynnej. Jeden piec mały jest zdemontowany i koszty jego budowy wyniosłyby ca zł.1.300.000.- Budowa tego pieca jest nagląca, ze względu na stały brak stali surowej.

Piece są opalane gazem koksowniczym i czadnicowym; pracują na płynnym lub twardym wsadzie.

Stalownia wytwarza przede wszystkim twarde gatunki stali /szyny,obręcze kolejowe i koła bose/,miękkie gatunki stali /żelazo formowe i blachy/ i specjalne gatunki do produkcji blach cienkich.

Piece martinowskie są obsługiwane przez elektryczne wsadzarki. Wyładowanie złomu oraz ładowanie jego do korytek odbywa się za pomocą suwnic elektrycznych z uchwytami magnetycznymi. Miesięczny wytop stali wynosi obecnie do 24.000 t.

IV. Odlewnia stali i metali.

Oddział ten pokrywa głównie zapotrzebowanie własne. Wytwórczość roczna wynosi obecnie:

około	700 t	odlewów	stalowych
"	2.000 t	"	żeliwnych
"	200 t	"	metalowych.

V. Walcownia brózdowa.

Dalsza przeróbka wlewków o wadze około $3\frac{1}{2}$ t odbywa się w walcowniach brózdowych i w młotowni.

Wlewki idą początkowo do dołów grzewczych. Po nagrzaniu są wyciągane za pomocą suwnicy elektrycznej i przenoszone na samotok, który doprowadza wlewki do walczarki wstępnej t.j. do zgniatacza.

1. Zgniatacz /blomming/

Walcownia wlewków składa się z pary walców o mechanicznym przesuwadle i samotoku, z silnikiem napędowym o mocy 8000 KM.

Po wyjściu ze zgniatacza i po przecięciu nożycami materiał dzieli się na 4 części. Jedną z nich przewalcowuje się na półwytwory /kęsy/, drugą część w walcowni grubej - na kształtowniki, szyny, łubki, podkładki szynowe, podkłady i żłobowniki, trzecią część - na dźwigary /na walcarce nawrotnej/ na cięższe przekroje, czwartą zaś część na walcarce średniej.

2. Walcownia gruba:

Materiał, przeznaczony dla walcowni grubej, dostarczany jest z pod nożyc zgniatacza elektrycznego kolejką wiszącą.

Walcownia gruba składa się z 3-ch zespołów trójwalcowych, napędzana potrójną maszyną bez koła zamachowego o mocy 7800 KM.

Walcowane wytwory t.j. szyny kolejowe, kształtowniki, kęsy, podkłady kolejowe, łubki i t.p. tnie piła wahadłowa, następnie są przesuwane przy pomocy przenośników linowych na gorące łoże, stąd do wyrównalni za pomocą suwnicy, następnie gotowe do wysyłki wytwory ładuje się bezpośrednio do wagonów suwnicami.

3. Walcownia dźwigarów /nawrotna/:

Materiał, przeznaczony do przerobu na kształtowniki ciężkie, mianowicie: na dźwigary do NP 55 i ceowniki powyżej NP 30, przenosi się od zgniatacza za pomocą suwnicy do walczarki nawrotnej. Po przewalcowaniu są przewożone za pomocą suwnic i elektrycznych przenośników linowych do wyrównalni.

4. Walcownia średnia:

Trzecia część wlewków dostaje się ze zgniatacza do pieców grzewczych walczarki średniej,składającej się z 3-ch zespołów trójwałkowych o napędzie elektrycznym.

Program wytwórczy walcowni średniej obejmuje kształtowniki lżejszego typu, t.j. dźwigary, ceowniki, kątowniki, szyny kopalniane i kęsy płaskie, które są przerabiane w walcowni blachy cienkiej. Za nożycami znajduje się wyrównalnia, zaopatrzona w odpowiednie maszyny oraz w 3 elektryczne suwnice.

Roczna zdolność wytwórcza walcowni bruzdowych wynosi około 235.000 t.

VI. Walcownia blachy grubej i żelaza uniwersalnego.

Obok walcowni bruzdowej znajduje się walcownia blachy grubej i żelaza uniwersalnego, składająca się z trójwałkowego zespołu do walcowania blachy grubej, dwuwałkowego zespołu - do blachy karbowanej i jednego pięciowałkowego zespołu uniwersalnego.

W oddziale tym są walcowane blachy różnych gatunków o grubości do 40 mm, o długościach do 15 m i szerokościach do 2800 mm, oraz blachy karbowane.

Żelazo uniwersalne walcuje się w długościach do 30 m, o szerokości do 600 mm, przy grubości do 40 mm.

Roczna zdolność wytwórcza wynosi 35.000 t blach grubych i35.000 t żelaza uniwersalnego.

VII. Walcownia blachy cienkiej i ocynkowalnia.

Walcownia blachy cienkiej obejmuje 4 walczarki o 13-tu zespołach wykańczających i 4 wstępnych wraz z piecami grzewczymi, wytrawialnią i wykańczalnią blach oraz wyżarzalnią /skrzyniową płytową i pakietową/.Wyżarzaki są opalane gazem wielkopiecowym i koksownianym, względnie czadnicowym.

Dla blach, które przewalcowuje się dwu - lub kilkakrotnie są zdwajacze zaopatrzone w noże do obcinania brzegów. Oprócz zwyczajnych blach czarnych wyrabia się też wszelkie blachy specjalne. Roczna zdolność wytwórcza wynosi 36.000 t.

VIII. Walcownia "Sędzimir "

służy do walcowania na zimno wstęg blaszanych o szerokości 72 cm. Obecna produkcja miesięczna około 700 t. W wykonaniu znajduje się druga walczarka o zdolności wytwórczej do 2000 t miesięcznie.

IX. M ł o t o w n i a .

Z wyrównalnią blachowni sąsiaduje młotownia, przeznaczona głównie do wyrobu materiałów kolejowych, mianowicie: kół bosych, obręczy oraz osi wagonowych. Ponad to młotownia wyrabia kształtki o wadze do 9 t. Wyposażenie młotowni stanowi: 1 młot 12-to tonowy, 1 młot 5- tonowy, szereg mniejszych młotów oraz walcownia obręczy i kół bosych.

Obok młotowni znajduje się kularnia.

Roczna zdolność wytwórcza młotowni wynosi 16.000 t kół bosych, 16.000 t obręczy, 6.000 t kształtek kutych i 500 t kul o najrozmaitszych średnicach.

X. Warsztat mechaniczny.

Głównym wyrobem są zestawy kołowe, których wytwarzanie podjęto w r. 1928.

Roczna wytwórczość wynosi obecnie około 6.000 t.

XI. Warsztat konstrukcyjny.

Wydział ten uruchomiono w 1926 r. początkowo dla zaspakajania potrzeb huty. Wyposażony został z czasem w nowoczesne urządzenia i maszyny, obecnie pracuje w dużej mierze również na potrzeby rynku, wykonywując wszelkiego rodzaju konstrukcje żelazne; mosty, dźwigi i budowle, poza tym wagony dla kolejek polowych, kotły parowe, naprawy parowozów i t. p.

Wytwórczość roczna wynosi obecnie około 5.000 t.

XII. Łopaciarnia.

Oddział ten, urządzony nowocześnie, został uruchomiony w roku 1927, wytwarza rocznie około 600.000 sztuk t.j. około 750 t łopat i szpadli różnego typu.

XIII. Wytwórnia pił.

Wytwórczość rozpoczęto w roku 1928. Do wyrobu pił wszelkiego rodzaju używa się blach stalowych z huty "Baildon".

Produkcja wytwórni pił stale wzrasta.

XIV. Wytwórnia tlenu.

Roczna wytwórczość tlenu wynosi obecnie około 300.000 m^3, Tlen produkowany jest przeważnie na potrzeby własne, jedynie część idzie na sprzedaż.

Łomy dolomitu i kopalnia rudy w Tarnowskich Górach.

Roczne wydobycie wynosi:

około 120.000 t dolomitu wielkopiecowego
" 25.000 t dolomitu martinowskiego.

Kopalnia rudy jest w obecnej chwili zastawiona.

--- o ---

Rodzaj instalacji technicznej określa nastawienie produkcyjne Huty "Pokój". Podstawową część produkcji huty stanowią szyny kolejowe i inne elementy, służące do budowy nawierzchni kolejowej, poza tym bandaże wagonowe, zestawy kołowe, kształtowniki żelazne do największych profili włącznie, blachy wszelkiej grubości - wreszcie różne gatunki surówki - martinowska, hematytowa, odlewnicza i ferromanganowa, koks i produkty uboczne.

Organizacja techniczna huty przewiduje przy normalnej wydajności i pełnym wykorzystaniu urządzeń zupełną równowagę produkcji koksu, surówki stali i walcowni, tworząc w ten sposób zamknięty i zupełnie samowystarczalny obieg wewnętrzny.

Idealny program pod względem ekonomicznym i produkcyjnym, wynikający z tych założeń i polegający na przerabianiu całkowitej produkcji surówki na stal, bez użycia złomu kupnego i spożytkowania węgla jedynie w postaci koksu i gazu, wymaga jednak

szeregu inwestycyj, które nawet w czasach lepszej koniunktury musiałyby być rozłożone na szerg lat. Szczególnie ważną i pilną obecnie jest sprawa koksowni, najstarszej i najbardziej zrujnowanej instalacji na hucie. W obecnej chwili koksownia, mimo częściowego jedynie wykorzystania zdolności produkcyjnej huty, nie może dostarczyć odpowiedniej ilości koksu, a konieczność nabywania obcego koksu wpływa bardzo ujemnie na kształtowanie się kosztów własnych. Możliwość przeróbki całkowitej produkcji surówki na stal bez użycia złomu zależy obecnie już tylko od warunków gospodarczych, któreby pozwoliły na większe zatrudnienie stalowni i wielkich pieców, których możliwości produkcyjne są obecnie zaledwie w 50-60% wykorzystywane.

Poprzednio, wobec dużej podaży taniego złomu na rynkach krajowych /złom kolejowy, demobilizacyjny i t.d./, przy równoczesnym znacznym popycie na surówkę odlewniczą, udział złomu we wsadzie pieców martinowskich dochodził do 70%, surówki zaś tylko do 30%.

7. HUTA "BAILDON "W KATOWICACH - DĘBIE

Zajęty obszar wynosi:

	ogólny obszar m2	obszar zabudowany m2
teren fabryczny	411.408	54.926
Teren mieszkalny	103.173	14.345
	514.581	69.271

Z tego 188.969 m2 przypada na dzierżawę od biskupstwa we Wrocławiu.

Huta posiada 14,5 km.toru normalnego i 18 km.wąskiego z odpowiednią ilością parowozów i wagonów.

Kotłownia,wytwarzająca parę do napędu maszyn,posiada 8 kotłów o łącznej powierzchni ogrzewanej około 2.400 m2.

Prądu dostarcza elektrownia okręgowa w Chorzowie. Na hucie pracuje około 800 silników elektrycznych,o łącznej mocy 13 tysięcy Koni Mechanicznych.

Roczna zdolność wytwórcza huty wynosi:

1.stalowych wlewów martinowskich	około	10.000t.
2.stali szlachetnej z pieców elektrycznych	"	15.000t.
3.wyrobów gotowych walcowni	"	160.000t.
4. " " młotowni i prasowni	"	9.000t.
5. " " walcowanych na zimno	"	7.000t.
6. " " ciągarni	"	4.000t.
7. " " wytwórni łańcuchów	"	2.000t.
8. " " warsztatu mechanicznego	"	600t.
9. " " wytwórni wierteł	"	200.000t.sztuk

10.Wyrobów gotowych wytwórni rur około 1.000 t.

11. " " " elektrod do spawania " 250 t.

1. Stalownia martinowska

Stalownia martinowska składa się z jednego pieca płomiennego, opalanego gazem,o pojemności 20 t. i odpowiedniej ilości czadnic.Produkcja obejmuje zwykłą stal węglistą,twardą,o wytrzymałości do 100 kg/mm2,zwykłą stal narzędziową i nisko-procentowe stale stopowe niklowe i chromowe.

II. Elektrostalownia i odlewnia stali

Urządzenie składa się z 3-ch pieców elektrodowych,3-ch pieców indukcyjnych wysokiej częstotliwości,elektrycznych dźwigów odlewniczych,suwnic do przenoszenia wlewnic i skrzyń formierskich,palenisk do suszenia kadzi odlewniczych i wlewnic,suszarni, maszyny do piasku formierskiego,urządzeń do spawania i cięcia acetylenen i modelarni.

Piece elektryczne,wytapiające stal szybkotnącą,wysokowyrtościową stal węglistą,stal chromową i wolframową,mogą pracować na wsadzie płynnym lub stałym.

Produkcja roczna wynosi około 15.000 t.

Odlewnia produkuje odlewy ze stali martinowskiej,elektrostali,stali chromowej i specjalnej manganowej.

Roczna wytwórczość wynosi około 300 t.

III.Walcownia Brózdowa.

Oddział obejmuje jedną walczarkę grubą o średnicy walców 650 mm.o czterech zespołach,jedną walczarkę średnią o średnicy walców 520 mm.wzgl.410 mm.składającą się z jednego zespołu

wstępnego i pięciu wykańczających oraz dwie podwójne dwuwałkowe walczarki drobne,każda o jednym zespole wstępnym i o 5 lub 6 zespołach wykańczających,maszyny pomocnicze,wyrównalnie i tokarnia wałków.

Większość wlewków,przerabianych w walcowni,pochodzi z huty " Pokój".Przed walcowaniem wlewki są nagrzewane w piecach grzewnych opalanych węglem.

a/ Walczarka gruba:

Program walczarki grubej obejmuje:

rygle 55 - 150 mm.

stal i żelazo kwadratowe 60 - 150 mm.

stal i żelazo okrągłe 80 - 160 mm.

stal i żelazo płaskie 100 - 150 mm.x 50 -80 mm

platyny 210 x 14 - 60 mm.

platyny 250 x 14 - 50 mm.

Wydajność walczarki zależną jest od rodzaju produkcji,wynosi średnio 100 t/8 godz.

b/ Walczarka średnia:

Program jest dostosowany do programu walczarki grubej i obejmuje:

żelazo okrągłe o średnicy 36 - 70 mm.

" kwadratowe o średnicy 36 - 60 mm.

" płaskie " " 60 - 150 mm.x 10 - 40 mm.

" taśmowe szerokości 60 - 160 mm. i

szyny kopalniane NP.65 i 70

Wydajność średnia 35 - 40 t/8 godz.

c/ Walczarki drobne :

Z 2-ch posiadanych walczarek,parowa walcuje różne gatunki stali,druga elektryczna - żelazo zwykłe.Program jest następujący:

Żelazo i stal okrągła o średnicy 6 - 35 mm,żelazo i stal kwadratowa 6 - 35 mm,żelazo i stal płaska o szerokości 10 - 60 mm,stal taśmowa o szerokości do 65 mm,oraz małe kształtowniki żelazne i stalowe,przeznaczone do ciągarni.

Wydajność wynosi 22 wzgl.25 t/8 godz.

IV. Walcownia blachy :

składa się z jednego zespołu wstępnego o długości beczki 1.800 mm.i o średnicy walców 750 mm.oraz 2-ch zespołów wykańczających o wymiarach walców:1800x750 i 1200x 750 mm.

Program obejmuje blachy cienkie o grubości 1 - 5 mm.

Średnia wydajność walcowni 20 - 22 t/8 godz.

V. Młotownia,prasownia i kuźnia wykrojowa

Wyposażenie techniczne stanowią:

2 prasy parowe o nacisku 1000 i 2600 t,służące do prasowania kształtek o wadze do 15 t,pierścienie o średnicy do 2000 mM. do przygotowania stali do dalszego kucia,

1 młot parowy o wadze baby 3000 kg.do cechowania większych prętów stalowych oraz do wygładzania prętów w wykrojach;

10 młotów parowych o wadze baby :1500,1250,750,600, 3 a 400 2 a 300 i 200 kg.do kucia żelaza okrągłego o średnicy 4 - 180mm tarcz i pierścieni do średnicy 400 mm,jak również innych mniejszych kształt o wadze do 150 kg.Poza tym prasownia posiada tłoczarkę świdrów s ir lnych oraz piłę gorącą.

Kuźnia wykrojowa posiada 2 młoty do kucia w wykrojach. Ciężar baby tych młotów wynosi 2400 i 2500 kg.Urządzenia uzupełniają :2 młoty spadowe o ciężarze baby 1500 i 1000kg.oraz 5 pras wrzecionowych i mimośrodowych,służących do cięcia materjałów i prasowania lżejszych przedmiotów.

Do młotowni należy również szlifiernia kęsów,posiadająca: 15 szlifierek wahadłowych
5 " słupowych
oraz tokarnia wlewków o 20 tokarkach.

Roczna zdolność wytwórcza młotowni i prasowni wynosi około 9.000 t.

VI. Walcownia zimna.

Wydział obejmuje:

12 walczarek
1 szybkobieżna SKF
5 nożyc
5 czyszczarek
1 polerownica taśmy
1 prostownica
1 maszyna do nawijania złomu
1 szlifierka walców
1 polerownica walców
1 waga mostowa

Program produkcyjny obejmuje:stal taśmową specjalną do cięcia metali i drzewa o szerokości 5 - 250 mm.,grubości 0,10 - 4 mm;stal taśmową na pióra do pisania,stal martinowską i żelazo taśmowe do celów specjalnych.

Roczna zdolność wytwórcza 7.000 t.

VII. Ciągarnia .

Wydział składa się z ciągarni prętów i drutu oraz urządzeń pomocniczych. Ciągarnia prętów składa się:

z 1 zaostrzarki nowoczesnej
5 ciągarek łańcuchowych
2 prostownic krążkowych
1 prasy mimośrodowej o nacisku 72 t.
2 nożyc
3 pił
3 maszyn do polerowania
1 wagi mostowej

Ciągarnia drutu posiada następujące maszyny:

1 zaostrzarka drutu
10 ciągarek bębnowych do 12 mm ⌀/ znak średnicy/
1 ciągarka wielobębnowa
1 maszyna nowoczesna do młotkowania
3 obcinarki
5 prostownic-obcinarek, oraz
1 maszynę pomocniczą do wyrobu ciągadeł, a mianowicie:
młot kafarowy 500 kg. wraz z piecem ropowym,
1 tokarka,
2 wiertarki
1 strugarka poprzeczna
po 1 szlifierce i pile

Oddział produkuje żelazo ciągnione, okrągłe, kwadratowe

i sześciokątne o średnicy 10 - 80 mm. oraz kształtowe.W ciągarni drutu wytwarza się stal srebrzystą i drut stalowy o średnicy 1 - 10 mm. w zwojach i prętach o długości 1 - 5 m.większa część ciągarek może wytwarzać drut dla łańcucharni.

Roczna zdolność produkcyjna około 4.000 t.

VIII. Wytwórnia łańcuchów

W skład tej wytwörni wchodzą następujące maszyny:

23 zginarek ogniw o grubości 2 - 10 mm.

42 maszyny do elektrycznego zagrzewania łańcuchów

10 maszyn pomocniczych do wyrobu armatury łańcuchów,

16 bębnów do czyszczenia łańcuchów,

4 obrabiarki do narzędzi.

Program obejmuje:łańcuchy elektrycznie spawane dla potrzeb gospodarstwa wiejskiego i celów technicznych,łańcuchy węzłowe i wędzidła o grubości ogniw 2 - 10 mm.

Roczna zdolność wytwórcza wynosi około 2.000 t.

IX. Wytwórnia wierteł

Wydział obejmuje:

5 obcinarek zwykłych lub automatycznych

17 tokarek

5 frezarek specjalnych

2 frezarki specjalne do zabier.

19 " " do frezowania spirali i fazy

17 półautomatów " " " "

14 szlifiarek słupowych

18 " kłowych

2 " bezkłowe

1 strugarka

1 wiertarka

1 zataczarka

3 małe maszyny specjalne

2 wiertarki do prób

1 piaskownica

1 spawarka elektr.

1 nowoczesna wiertarka próbna

kompletne urządzenie do hartowania i odpuszczania.

Program wytwórczości: wiertła spiralne ze stali narzędziowej i specjalnej szybkotnącej od wymiarów 0,8 - 120 mm.

Roczna zdolność wytwórcza około 2.000.000 sztuk.

X. Warsztaty mechaniczne.

Warsztaty posiadają:

61 tokarek

3 karuzelówki

3 wiertarki

4 heblarki

11 strugarek

2 dłutownice

8 frezarek

1 wiertarko-frezarka

1 szlifierka

3 piły

4 rewolwerówki

oraz specjalną narzędziownię, a mianowicie:

1 tokarka

1 wiertarka

1 strugarka

1 frezarka

5 szlifierek.

W warsztacie obrabia się: lejki osiowe, płaszcze do prądnic, wały wykorbione, noże do nożyc, koła zębate staliwne do tramwajów, wszelkiego rodzaju i wielkości walce zimne i gorące oraz ostrza dłut i wierteł górniczych. Poza tym warsztat wykonywuje masową produkcję na zamówienia wojskowe.

Roczna zdolność wytwórcza wynosi około 600 t gotowych obrobionych części.

XI. Hartownia i ulepszalnia.

Wyposażona jest w 3 piece koksowe i 3 opalane gazem oświetleniowym. Piece te służą do hartowania, odpuszczania, normalizowania i cementacji; 2 piece gazowe mają przeznaczenia specjalne.

Roczna zdolność produkcyjna - około 2.000 t.

Poza tym posiada urządzenie Selasa, składające się z 2-ch pieców szybowych system Selas, opalanych gazem świetlnym, 2 maszyn system Selas, zbiornika na olej, kadzi do hartowania wraz z odpowiednimi urządzeniami pomocniczymi.

XII. Wyżarzalnia.

Oddział ten wyposażony jest w 4 piece dołowe o paleniskach półgazowych i 12 pieców garnkowych opalanych gazem czadnicowym z odpowiednimi urządzeniami pomocniczymi. W piecach dołowych są wyżarzane części lane, kute i pręty stalowe; zaś stal taś-

mowa, drut i łańcuchy - w piecach garnkowych. Dla obróbki termicznej różnych zamówień specjalnych służy jeden piec muflowy.

Roczna zdolność wytwórcza wynosi około 15.000 t.

XIII. Rurkownia systemu Kozica.

Na 1 maszynie systemu Kozica wytwarza się przeważnie rury zgrzewane, wyciągane i zaginane, o średnicy od 10-40 mm. o najwyższej grubości ścianki 2½ mm. Program obejmuje też kształtowniki o szerokości do 120mm.

Roczna zdolność wytwórcza wynosi 1.000 t.

XIV. Wytwórnia elektrod powleczonych.

Na urządzenie składają się:

2 młyny - kulowy i tarczowy do mielenia surowców,
mieszalnik do masy,
hydrauliczna maszyna do powlekania elektrod,
piec elektryczny do suszenia elektrod i
szlifierka.

Elektrody huty Baildon nadają się do spawania wszystkich materiałów, począwszy od żelaza i stali węglistej do stali chromoniklowych, kwasoodpornych i nierdzewnych włącznie.

Roczna zdolność produkcyjna wynosi około 250 t.

Huta BAILDON w swym programie produkcyjnym posiada przeszło 150 gatunków stali specjalnych, które ze względu na różnorodność własności fizycznych, składu i metod produkcji wymagają podczas produkcji zupełnie indywidualnego traktowania. Im więcej domieszek stopowych zawiera stal, tym większe trudności przedstawia obróbka plastyczna i cieplna. Trudności otrzymywania dobrego produktu powiększają jeszcze wysokie wymagania odbiorców i ciasne tolerancje norm odbiorczych.

W celu utrzymania wysokiego poziomu jakościowego i pragnąc równocześnie nadążyć za ogólnym postępem technicznym, posiada huta "Baildon" odpowiednio wyposażone laboratorium techniczne /instytut badawczy/, wraz z personelem o wysokich kwalifikacjach fachowych .

Cała produkcja huty jest poddawana stałym i regularnym badaniom w laboratoriach: chemicznym , fizycznym, metalograficznym. Badania przeprowadzane są we wszystkich laboratoriach równocześnie i niezależnie od siebie, dają możność roztoczenia dokładnej kontroli nad jakością i własnościami wytwarzanych materiałów.

Laboratorium chemiczne posiada swój oddział w stalowni, gdzie przez szybkie analizowanie próbek ustala się podczas trwania topu zawartość C /węgla/ oraz częściowo Mn /manganu/ Ni /niklu/ i Cr /chromu/.

W latach ostatnich włożono w hucie "Baildon" szczególnie dużo wysiłków i pracy w celu rozwiązania i opanowania zagadnień nowych metod produkcji, związanych z nieustannym postępem techniki. Starania te miały na celu obniżenie kosztów produkcji

i podwyższenie jakości, w celu zaspokojenia stale rosnących wymagań odbiorców.

Należy tu przede wszystkim podkreślić problemy, jakie nasunęła bezpośrednio produkcja materiałów uzbrojenia, prace w tym dziale mają charakter pracy wybitnie pionierskiej.

Procesy stalownicze.

Stale narzędziowe, węglowe i szereg gatunków stali konstrukcyjnych i narzędziowych niskostopowych wytapiano dawniej z twardego wsadu w piecach elektrycznych. W celu obniżenia kosztów własnych tych gatunków stali, stalownia zastosowała dla pieców elektrycznych płynny wsad z Martin'a. Tę metodę wytopu opanowano całkowicie, nawet dla najtrudniejszych tworzyw. Niezależnie od tego zwiększono wydajność wszystkich pieców stalowni drogą zwiększenia ich pojemności.

Walcownia kalibrowa.

Zwiększono przy niektórych profilach wydajność walczarek przez zwiększenie wagi kęsów, stosowanych jako wsad, oraz przez drobną przebudowę urządzeń. Wydajność podwyższono w pewnych wypadkach o 100%, co pozwoliło na znaczną obniżkę kosztów własnych. Dotyczy to szczególnie materiałów taśmowych i wymiarów drobnych.

Opanowano walcowanie trudnych i wrażliwych gatunków stali wysokostopowych, jak szybkotnące i ognioodporne.

Blachy nierdzewne .

Od czterech lat, po szeregu badań wstępnych uruchomiono

na większą skalę produkcję blach nierdzewnych. W tym celu wybudowano specjalną wytrawialnię blach. Wyniki są zadawalające. Dalszy postęp produkcji uzależniony jest od dalszych inwestycyj, które są już częściowo realizowane.

Wiertła.

Udoskonalono typ produkowanego wiertła przez odpowiednie zmiany konstrukcyjne, zgodnie z nowoczesnymi wymaganiami techniki obróbkowej i ustawiono kilka automatów, zbudowanych we własnym zakresie.

Elektrody.

Uruchomiono w roku 1934 produkcję elektrod powlekanych. Program wytwarzania obejmuje elektrody, przeznaczone do spawania najbardziej odpowiedzialnych konstrukcyj i obiektów żelaznych, żeliwnych i stali węglistej, wysokomanganowych, ognioodpornych, nierdzewnych i innych.

Rury spawane.

Opanowano technikę wyrobu rur spawanych na maszynie systemu Kozica.

Inwestycje.

Pomimo ciężkiej sytuacji gospodarczej huta "Baildon" w miarę koniecznych potrzeb przeprowadziła z własnych środków inwestycje, przystępując do nich z całą ostrożnością. Zainwestowano następujące sumy:

W roku	1932 druga połowa	214.800	zł.
" "	1933	130.100	"
" "	1934	467.600	"
" "	1935	400.400	"
" "	1936	1.479.300	"

Jak widać z tego pobieżnego przeglądu, huta "Baildon" w ostatnich latach może się wykazać poważnym dorobkiem pod względem gospodarczym i technicznym.

Przodujące stanowisko huty "Baildon", jako wytwórcy stali szlachetnych, nie tylko zostało utrzymane nadal, lecz w wielu dziedzinach zrobione znaczne postępy.

Huta "Baildon" wraz z personelem i bogatym wyposażeniem technicznym posiada poważny zasób doświadczenia w produkcji specjalnych gatunków stali i jako jedyna w Polsce,o tak szerokim zakresie, posiada doniosłe znaczenie gospodarcze, a dla spraw związanych z obroną kraju znaczenie wręcz zasadnicze.

8. SPÓŁKA AKCYJNA " F E R R U M ", KATOWICE.

Spółka Akcyjna "FERRUM" założona została w roku 1873 pod firmą Maschinenbaum-Aktiengesellschaft Rein et Co. W roku 1900 przemianowano firmę na "Ferrum", vormale Rein et Co., obecne brzmienie "S.A.Ferrum" nadano w roku 1923.

Ogólny obszar gruntu, stanowiący własność Spółki, wynosi 109.105 m^2, z czego obszar, zabudowany budynkami, 37.000 m^2.

Fabryka obejmuje 4 główne działy produkcji, a mianowicie :

1/ odlewnię stali,

2/ kuźnię i fabrykę osi,

3/ fabrykę śrub i nitów,

4/ spawalnię,

a ponadto 2 oddziały pomocnicze, a mianowicie

warsztat reparacyjny,

warsztat mechaniczny.

Odlewnia obejmuje 2 piece martinowskie o pojemności około 12 t i żeliwiaki. Piece martinowskie obsługiwane są przez generatory. Jeden żeliwiak i jeden generator są stale nieczynne.

Odlewnia stali produkuje odlewy o wadze do 10 t oraz wlewki stalowe dla Huty Baildon. Zdolność wytwórcza wynosi 400 t odlewów oraz około 500 t wlewków.

Kuźnia i fabryka osi. Dział ten obejmuje kuźnię, wyposażoną w 4 młoty, oraz szereg ognisk kowalskich z kowadłami. Tokarnia wyposażona jest w 10 tokarek, 3 wiertarki oraz 3 gwinciarki. Zdol-

ność produkcyjna wynosi około 50 t miesięcznie.

Fabryka śrub i nitów. Dział ten mieści się w 2-ch halach i jest wyposażony w większą ilość /częściowo przestarzałych/ maszyn, frezarek, gwinciarek oraz maszyn kowalskich, nożyc i t.d.

Maksymalna zdolność produkcyjna na 3 zmiany wyniosłaby około 900 t miesięcznie.

Spawalnia Jest to największy dział, stanowiący podstawę produkcji "Ferrum". Spawalnia obejmuje 8 hal fabrycznych i cały szereg budynków dodatkowych oraz dużych placów składowych. Program spawalni obejmuje :

A/ rury stalowe, spawane na zakładkę, o średnicach do 3,5 metra do kanalizacji, wody, gazu i pary. Spawalność stanowią rurociągi, doprowsdzające wodę do turbin wodnych, które były dostarczane do wszystkich prawie krajów świata.

b/ zbiorniki, cysterny i t.d.

c/ wanny do ocynkowania, piece, bębny, walczaki kotłowe itd.

Możliwości produkcyjne wynoszą do 500 t w zależności od programu. Spawalnia w latach ostatnich miała bardzo ograniczoną produkcję i dopiero w roku 1937 uzyskała większe zamówienia, umożliwiające jej pełne zatrudnienie.

W ostatnich latach w poszczególnych działach "Ferrum" nie dokonano poważniejszych inwestycyj, to też część urządzeń, jak i budynków wymaga, dla utrzymania dotychczasowej zdolności produkcyjnej zakładów, wkładów w wysokości około 300 tysięcy zł. ; zmodernizowanie spawalni wymaga wkładu około 1 miliona zł.

"Ferrum" zatrudnia obecnie około 650. robotników.

Celem przejęcia większości pakietu akcyj Zieleniewskiego oraz Huty Ludwików, kapitał akcyjny "Ferrum" został w roku 1935 podwyższony z 4.000.000 zł. na 15.000.000 zł.

Przejęcie pakietu Huty Ludwików nie doszło do skutku, natomiast "Ferrum" przejęło w drodze wymiany na własne akcje pakiet akcyj Zieleniewskiego, nom. wartości zł. 7.515.000.--, stanowiącej 50,1 % całego kapitału Zoeleniewskiego. Pakiet ten został następnie przejęty przez "Hutę P o k ó j" S.A. w marcu 1936 r. za cenę zł. 3.000.000.--.

W roku 1933 przeprowadzona została sanacja finansowa "Ferrum", przy której kapitał akcyjny został obniżony w stosunku 30 : 1, t.j. z 15 milionów zł. na zł. 500.000.--, a następnie podwyższony przez konwersję zobowiązań wobec banków i akcjonarjuszy o 4.000.000 zł. czyli na zł. 4.500.000.--.

Udział "Huty Pokój" w kapitale "Ferrum" wynosi 40,16 %.

9. " HUTA LUDWIKÓW " S.A. W KIELCACH.

"Huta Ludwików"S.A. obejmuje zasadniczo 2 zakłady,a mianowicie :

a/ zakład w Suchedniowie,

b/ zakład w Kielcach.

Zakład w Suchedniowie jest nieczynny od roku 1931 i uruchomienie jego w przyszłości nie jest brane wogóle w rachubę. Przed unieruchomieniem obejmował on odlewnię żeliwa,emaljernię oraz fabrykację maszyn rolniczych.

Zakład w Kielcach obejmuje :

a/ odlewnię żeliwa wraz z emaljernią i warsztaty obróbki mechanicznej,

Program produkcyjny : garnki,rury,sanitaria,odlewy maszynowe,piecyki oraz różne artykuły wojskowe.

Zdolność produkcyjna : 800 t miesięcznie.

b/ warsztat montażowo-konstrukcyjny wraz z wytłaczalnią blachy i ocynkowalnie.

Program produkcji : różne urządzenia sygnalizacyjne, jak semafory,drobne konstrukcje,naczynia tłoczone, cynowane i cynkowane oraz różne artykuły wojskowe.

c/ stalownię z 1 piecem martinowskim o pojemności 5 t nieczynną od roku 1931.

Program stalowni obejmuje różne odlewy,zderzaki,koła do wagoników wąskotorowych,kowadła i t.d.

d/ Kuźnię o 3-ch młotach opadowych wraz z całym szeregiem ognisk kowalskich z kowadłami, która produkuje różne sztuki kute do wykonywanych w warsztacie montażowo-konstrukcyjnym konstrukcji.

"Huta Ludwików" S.A., dopiero po przeprowadzonej w roku 1932 sanacji przedsiębiorstwa, zaczęła się bardzo szybko rozwijać, zwiększając z każdym rokiem swoje obroty, które w roku 1935 przekroczyły kwotę zł.5.000.000.--, w roku 1937 osiągnęła sumę około zł.8.000.000.--.

Zakład Kielecki jest planowo rozbudowany i inwestycje wynoszą w ostatnich latach około zł.4.000.000.-- rocznie.

W stanie dzisiejszym bardzo poważnym działem produkcji "Huty Ludwików" są zamówienia wojskowe.

10. "ZJEDNOCZONE FABRYKI MASZYN,KOTŁÓW I WAGONÓW L.ZIELENIEWSKI I FITZNER-GAMPER SP.AKC."KRAKÓW.

I. Rozwój historyczny.

Spółka Akcyjna L.ZIELENIEWSKI I FITZNER-GAMPER z kapitałem akcyjnym 15 milionów zł. powstała z biegiem czasu drogą fuzji,względnie przejęcia różnych samodzielnych przedsiębiorstw.

Każdy poszczególny zakład,należący do Spółki,ma swoją odrębną historję.

1/ Fabryka Krakowska jest podstawowym zakładem,który wykazał największą żywotność,skupiając kołom siebie coraz to dalsze jednostki gospodarcze.Początkiem fabryki krakowskiej był założony w roku 1804 przez kowala Antoniego Zieleniewskiego warsztat kowalski,któr rozrósł się z czasem do rozmiarów fabryki,którą ostatecznie w roku 1907 zainstalowano we własnych budynkach fabrycznych,przy ul. Grzegórzeckiej.
W roku 1906 przedsiębiorstwo przekształciło się na spółkę akcyjną,o kapitale 1.500.000 koron.Milion koron z kapitału akc. pozostawał w rękach rodziny Zieleniewskich.Kapitał ten w roku 1911 został podwyższony do sumy 2 milionów koron.

2/ Fabryka we Lwowie powstała również z warsztatu kowalskiego,założonego około 1850 r. przez kowala Pietsch przekształconego z biegiem czasu na firmę "Perkun".

Fabryka ta została zakupiona w roku 1912 przez ks.Lubomirskiego,który w roku 1913 sprzedał fabrykę Spółce Akcyjnej L.Zieleniewski za akcje nowej emisji na 35.000 koron austrijackich,przy równoczesnej sub - skrypcji dalszych 150.000 koron.

3/ Fabryka Wagonów w Sanoku/z wyszła założonego w roku 1832 przez kowala Kazimierza Lipińskiego warsztatu kowalskiego,rozbudowanego i przekształconego z biegiem czasu na fabrykę wagonów.Przedsiębiorstwo to zamienione zostało na spółkę akcyjną o kapitale 2 milionów koron. Spółka ta połączyła się drogą fuzji ze Spółką Akcyj - ną Zieleniewski przez wymianę akcyj.

Z chwilą wybuchu wojny światowej w roku 1914 kapitał akcyjny firmy L.Zieleniewski wynosił 6 milionów koron. Po wojnie kapitał akcyjny był kilkakrotnie podwyższany i przerachowywany,osiągając ostatecznie sumę 600 milionów marek polskich,po przeliczeniu zaś ostatecznym w roku 1924 - 7.500.000 zł.

4/ Fabryka w Sosnowcu założona została w roku 1881 przez Spółkę W.Fitzner i K.Gamper.W roku 1897 firma ta zo - stała przekształcona na spółkę akcyjną z kapitałem 2.250.000 rubli,który w roku 1906 podwyższony został do 4.900.000 rubli.W czasie inflacji kapitał był kilkakrotnie podwyższany i ostatecznie osiągnął sumę 150 milionów marek,które w roku 1924 przeliczono na 7 milionów zł.

Wielkie zadłużenie tej spółki oraz bardzo silna konku

rencja doprowadziły w roku 1928 do fuzji z firmą L.Zieleniewski,przy czym zakłady Fitzner i Gamper zostały przyjęte przez firmę L.Zieleniewski za akcje nowej emisji nominalnej wartości 2.840.000 zł.

5/ Fabryka w Dąbrowie Górniczej została wykupiona w roku 1904 przez "Sp.Akc.Fitzner i Gamper" i przejęta przez Zieleniewskiego w związku z fuzją w roku 1928.

6/ Fabryka w Siemianowicach stanowiła własność odrębnej jednostki prawnej W.Fitzner Sp. z ogr.odp. w Sianianowicach z kapitałem 1 mil.złotych.Równocześnie z fuzją z Fitznerem i Gamperem przeszła ona na własność firmy L.Zieleniewski,w związku z przejęciem przez Zieleniewskiego 100 % udziałów tej Spółki,przy czym za kapitał nominalnej wartości miliona złotych firma L.Zieleniewski wydała własne akcje nominalnej wartości zł.910.000.-

W ten sposób kapitał akcyjny firmy "L.Zieleniewski i Fitzner-Gamper" po przeprowadzeniu fuzji i przejęciu udziałów Fitznera Sp. z ogr.odp. wyniósł zł.11.250.000.-,przez wydanie zaś gratisowych akcyj w stosunku 1 na 3 dotychczasowy kapitał akcyjny osiągnął dzisiejszą wysokość 15 milionów złotych.

Przejściowo Spółka Akc. L.Zieleniewski zaangażowana była w Sp.Akc. "Wagon" w Ostrowiu Poznańskim.Spółka ta założona w roku 1919 przeszła w r. 1920 w 81 % na własność Zieleniewskiego.Niezależnie od udziału w kapitale firma Zieleniewski finansowała "Wagon" i na cele obrotowe pożyczyła jej przeszło 5 milionów zł. Najważniejszym aktywem firmy "Wagon" była umowa z Mini-

sterstwem Komunikacji,zapewniająca dostawę do roku 1931 w wysokości 18.000 wagonów towarowych i 2.800 wagonów osobowych. Kiedy Ministerstwo Komunikacji w związku z kryzysem zredukowało wymienione zamówienia,firma L.Zieleniewski zdecydowała się na sprzedaż zakładów "Wagon" Ministerstwu Komunikacji za sumę 5.500.000 fr.szw. Za cenę kupna "Wagonu" miała być pierwotnie wybudowana nowa fabryka,wobec jednak braku środków obrotowych,wpływy ze sprzedaży "Wagonu" zostały zużyte na spłatę długów.W roku 1932 postanowiono ostateczną likwidację firmy "Wagon",która ukończona została w roku 1936.

Wspomnieć jeszcze należy o nabytej przez Zieleniewskiego w r.1936 firmie "Gotobur" Górnosląskie Towarzystwo Budowy Rurociągów,Sp. z ogr.odp.,która mieściła się w dzierżawionych budynkach huty Hugona w Tarnowskich Górach.Urządzenia tej firmy zostały po likwidacji dzierżawy włączone do fabryki Fitznera w Siemianowicach,Spółkę zaś ostatecznie zlikwidowano w roku 1936.

Fabryka w Sosnowcu została w r.1929 wydzierżawiona nowo powstałej Sp.Akc. "Babcock-Zieleniewski" o kapitale akcyjnym zł.1.000.000.--,który został wpłacony przez firmę "Babcock-Wilcox Limited" w Londynie w wysokości zł.510.000.-- i firmę Zieleniewski w kwocie zł.490.000.--.

Głównym powodem założenia tego przedsiębiorstwa była okoliczność,że instalacje kotłowe dostarczane są najczęściej na warunkach kilkuletnich kredytów,co ze swej strony wymaga wielkich kapitałów na finansowanie sprzedaży,którymi firma

Zieloniewski nie dysponowała. W myśl układu firma "Babcock - Wilcox" obowiązała się do dostarczenia całego kapitału obrotowego do wysokości 300 tysięcy funtów angielskich, któremu to zobowiązaniu dotychczas stale czyniła zadość.

II. Zakres produkcji.

Spółka posiada obecnie następujące zakłady :

1/ Fabrykę w Krakowie o powierzchni gruntów 101.000 m^2 i zabudowanej powierzchni 20.300 m^2. Fabryka ta w styczniu 1937 r. zatrudniała 700 robotników i 106 urzędników.
Do programu produkcyjnego tej fabryki wchodzą :konstrukcje żelazne wszelkiego rodzaju, mosty, zbiorniki, aparaty dla przemysłu chemicznego, kompletne urządzenia gazowni, żurawie różnych typów, rozjazdy, zwrotnice, kompletne urządzenia hamulcze, maszyny parowe, kompresory, motory ropne i Diesla, maszyny wydobywcze, urządzenia rzeźni i chłodni, sortownie węgla, statki i łodzie motorowe, aparaty ogrzewcze, odlewy żelazne zwykłe i szlachetne i t.d.

2/ Fabryka w Sanoku o powierzchni 111.000 m^2 i powierzchni zabudowanej 27.000 m^2.

Program produkcji : wagony kolejowe wszelkiego rodzaju - towarowe i osobowe, oraz wozy tramwajowe. Obecnie zdolność produkcyjna wynosi około 2400 wozów towarowych, około 100 Pulmanów, względnie około 60 wagonów podwójnych dla elektryfikacji węzła warszawskiego. Fabryka zatrudniała z końcem stycznia 1937 r. 850 robotników i 70 urzędników.

3/ Fabryka w Dąbrowie Górniczej. Powierzchnia gruntów 87.000 m^2 powierzchnia zabudowana 39.000 m^2.

Program produkcji : budowa obrabiarek, armatury parowe, maszyny dla przemysłu przetwórczego i odlewy. Z końcem stycznia 1937 r. fabryka zatrudniała 330 robotników i 33 urzędników.

4/ Fabryka we Lwowie. Powierzchnia gruntów 90.000 m^2, powierzchnia zabudowana 5.100 m^2. Program produkcji : maszyny rolnicze, odlewy, różne urządzenia maszynowe, zbiorniki, roboty naprawcze.

Fabryka jest nieczynna od roku 1933.

5/ Fabryka w Sosnowcu wydzierżawiona od roku 1929 firmie Babcock - Zieleniewski. Powierzchnia gruntów 49.300 m^2, powierzchnia zabudowana 32. 300 m^2.

Program produkcji : kotły parowe wodno-rurowe, ruszty mechaniczne, ekonomizery, przegrzewacze powietrza, aparaty zbiorniki i rurociągi parowe.

6/ Fabryka w Siemianowicach, stanowiąca własność Sp. z ogr. odp. W. Fitzner. Powierzchnia gruntów 50.000 m^2, powierzchnia zabudowana 35.000 m^2. Program produkcji : kotły parowe, zbiorniki żelazne, aparaty chemiczne dla przemysłu węglowego, rury spawane, rurociągi dalekobieżne.

Część III.

11. ROZWAŻANIA OGÓLNE.

Powstanie " Huty Pokój " S.A., jako samodzielnego przedsiębiorstwa, zbiega się z najcięższym okresem gospodarczym w Polsce; w tym czasie całkowite wykorzystanie możliwości produkcyjnych przedsiębiorstwa, wobec nikłego zapotrzebowania na rynkach światowych, a polskim w szczególności, było zupełnie niemożliwe. Bardzo szczupłe zasoby finansowe przedsiębiorstwa stopniały w krótkim czasie i rozpoczął się okres stopniowego upadku " Huty Pokój " S.A. Na przełomie roku 1926/27 nastąpiła jednak niespodziewana hossa w przemyśle hutniczym. Równocześnie wielka rentowność przedsiębiorstw, spowodowana dużem zapotrzebowaniem przy równoczesnych wysokich cenach żelaza, była powodem szczególnego zainteresowania się kapitału hutnictwem. Wynikająca stąd nadmierna łatwość kredytowa spowodowała, że niezbyt może przewidujący zarząd przedsiębiorstwa zaciągnął ogromne zobowiązania. Wyniki były fatalne. Dziesiątki milionów złotych pochłonęły bezplanowe inwestycje i gospodarczo nieusprawiedliwiony rozrost przedsiębiorstwa. " Huta Pokój " S.A. w krótkim, czasie rozrosła się niepomiernie, tworząc ogromny i sztywny koncern. Z powodu niewspółmiernie wielkich zobowiązań, wynika-

jących z tytułu zaciągniętych długów, pierwsze zachwianie koniuktury godzi bezpośrednio w jej byt. Poważne straty, poniesione w tym okresie na własnych i skoncernowanych przedsiębiorstwach, przyśpieszają ruinę.

Przez dłuższy czas przedsiębiorstwo odwlekało ogłoszenie niewypłacalności, ukrywając straty w swych bilansach.

W końcu roku 1931 sytuacja stała się już jednak zupełnie beznadziejna i w grudniu wyznaczono nad przedsiębiorstwem nadzór sądowy.

Nadzór Sądowy po przeprowadzeniu korzystnej umowy z wierzycielami zdołał w krótkim czasie szeregiem energicznych zarządzeń reorganizacyjnych i dzięki wydatnej pomocy Rządu wznowić produkcję i doprowadzić przedsiębiorstwo do stanu rentowności. Należałoby sądzić, że w dziejach przedsiębiorstwa nastaje nowy pomyślny okres, stała bowiem poprawa koniunktury stała się bezsprzeczna i posiada cechy trwałości, niestety jednak posunięcia rządowe, zamierzające drogą obniżania cen ku zwiększeniu krajowego rynku zbytu, nie osiągnęły spodziewanych rezultatów i odbiły się fatalnie na rentowności przedsiębiorstwa.

Konsenkwentna bowiem wiele lat trwająca polityka Rządu obniżania cen, bez udzielania przemysłowi odszkodowania w postaci zezwolenia na obniżenie stawek robocizny, bądź obniżenia świadczeń socjalnych i podatków, lub / częściowego/

uprzywilejowania w dziedzinie taryf kolejowych przy stale wzrastających cenach surowców, doprowadziła krajowy przemysł hutniczy do całkowitego zubożenia, a w konsekwencji do wielkiego wyniszczenia warsztatów przetwórczych.

Zaznaczyć należy, że w tym okresie stawki robotnicze znacznie wzrosły, jak również i świadczenia socjalne, produkcja natomiast wykazywała stale tendencję zniżkową, powodując tem samem wzrost kosztów własnych. Równocześnie ustawa demobilizacyjna uniemożliwiała przemysłowi dostsowanie stanu załogi do swych rzeczywistych potrzeb, obciążając go w 100% kosztowną i nadmiernie kłopotliwą instytucją urlopów turnusowych, mających na celu zwalczania bezrobocia.

Dla zadokumentowania rozmiaru obniżki cen przytoczyć należy poniższe zestawienie :

Dekretowa obniżka cen wynosiła w latach :

1927 r	- 2, 1 %
1931	- 4, 1 %
1932	- 12, 5 %
1933	- 22, 2 %
1934	- 28, 3 %
1935	- 35, 5 %

Należy przytem zaznaczyć, że ceny wytworów hutniczych w r. 1927 nie były wcale wygórowane, zapewniały bowiem jedynie przedsiębiorstwu normalną amortyzację, oprocentowanie kapitału i niezbędne sumy na inwestycje i dalszy rozwój przedsiębiorstwa.

" Huta Pokój " S.A., jak i inne śląskie przedsiębiorstwa hutnicze, które w latach przedwojennych walczyły z ciężką konkurencją przemysłu niemieckiego, a w czasie wojny, mimo intensywnej produkcji również nie posiadały większych możliwości rozwojowych, jest całkowicie wyniszczona zarówno pod względem kapitałowym, jak i technicznym, mimo chwilowej a nawet wyjątkowej koniunktury w latach 1927 - 1929. W dzisiejszych warunkach możliwa jest odbudowa jedynie bardzo powolna. Nie może być też mowy o wykorzystaniu pomyślnej ogólnoświatowej koniunktury hutniczej.

Istotną bowiem przeszkodą dalszego rozwoju " Huty Pokój ", jak i każdego przedsiębiorstwa hutniczego jest jaskrawa dysproporcja cen krajowych z kosztami własnych produkcji.

W chwili obecnej panuje nienotowana w dziejach hutnictwa koniunktura światowa. Światowy przemysł hutniczy rozwija się w kolosalnym tempie, inwestując prawie we wszystkich większych krajach wielo milionowe sumy. Jedynie w Polsce koniunktury w tej gałęzi przemysłu, mimo pewnego ożywienia, narazie nie ma. Rok 1936 wykazał wprawdzie pewną niewątpliwą poprawę w stosunku do roku 1935, ale poprawa ta dotyczy jedynie wzrostu produkcji ; w roku bowiem 1936 zarówno jak i w 1935 przedsiębiorstwo nie zdołało przeprowadzić pełnych odpisów amortyzacyjnych, a poza tym, jak już przytoczono, przyniosło straty.

Dekretowa obniżka cen wprowadzona w grudniu 1935 r. przyniosła przedsiębiorstwu stratę / w przybliżeniu wg.wyliczeń przedsiębiorstwa / w wysokości około 5 milionów złotych.

Dla porównania sytuacji polskiego przemysłu hutniczego z ogólno-europejską sytuacją hutnictwa przytoczyć należy poniższe zestawienie :

Spadek cen na rynkach europejskich w okresie lat 1927-1935 wynosił :

w Polsce	-	35,5%	/ patrz wyżej /
Belgii	-	33,3%	
Anglii	-	17,9%	
Niemczech	-	17,5%	
Francji	-	12,1%	
Czechosłowacji		6,9%	
Austrii		zwyżka	9,8%

Zaznaczyć przytem należy, że polski przemysł hutniczy jako najsłabiej może zorganizowany w porównaniu z hutnictwem innych krajów europejskich, był najmniej przygotowany do przeżycia tak wielkiej obniżki cen swoich wytworów.

Oczywiście, że w tych warunkach przedsiębiorstwo musiało produkować znacznie poniżej kosztów własnej produkcji. Dla przykładu podaje się stwierdzoną analizę kosztów własnych produkcji surówki w roku 1936 i w I-szym kwartale r. 1937.

Analiza kosztów własnych surówki martenowskiej

r. 1936 produkcja 34.530 t.

	zł/t	
Ruda krajowa	12,33	
Ruda zagraniczna	24,57	
Zuzle	5,19	
Złom	10,09	
Dolomit i wapień	3,21	
	55,39	
U z n a n i a	0,54	54,85
Koks własny i obcy	20,46	
uznania za gaz	3,29	17,17
Koszty przerobu		19,88
Koszty hali odlewniczej		4,32
Koszt własny wydz. surówki stałej		96,22
Koszty ogólne, amortyzacja, kredyt		
Koszty sprzedaży i podatki		25,33
Całkowity koszt/własny surówki martenowskiej		121,55 zł/t

Analiza kosztów własnych surówki martenowskiej

w I-szym kwartale 1937 r. Produkcja 27.388 t.

	zł/t	
Ruda krajowa	17,60	
Ruda zagraniczna	27,18	
Zuzle	3,98	
Złom	12,16	
Dolomit i wapień	3,42	
	64,34	
u z n a n i a	0,73	63,61
Koks własny i obcy	22,43	
uznania za gaz	2,85	19,58
Koszt przerobu		19,26
Koszty hali odlewniczej		4,09
Koszt własny wydz. surówki stałej		106,54
Koszty ogólne, amortyzacja, kredyt Koszty sprzedaży i podatki		24,54
Całkowity koszt własny surówki martinowskiej		131,08

Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu o uregulowaniu cen wyrobów hutniczych z dnia 4.XII.1935 r., określa cenę surówki martinowskiej dla hut, nieprodukujących tej surówki na 100 zł. za tonę. Po potrąceniu 3 % skonta cena wypada 97 zł. Jeśli zestawimy powyższą cyfrę z przytoczonymi powyżej kalkulacjami, widzimy, że ceny na rynku krajowym ustalone są znacznie poniżej kosztów własnych. Ponadto wobec stałego wzrostu kosztów, a w szczególności kosztów związanych z podrożeniem rud importowanych i złomu, straty przedsiębiorstwa przy sztywności cen sprzedażnych są coraz większe. Analogiczny stosunek, jak przytoczono w wypadku surówki martinowskiej, istnieje między ceną dekretową, a kosztami produkcji i przy pozostałych gatunkach surówki np. surówka Nr.0, której cena dekretowa wynosi zł.126,50 za tonę, surówki Nr.1 - 122 zł. za tonę i surówki Nr.2-118 zł. za tonę.

W obecnej chwili cena złomu, t.j. surowca bez porównania mniej szlachetnego od surówki, dzięki temu, że ma możność swobodnego kształtowania się, wynosi około 172 zł. za tonę./w I-szym kwartale 1937 r./. Złom jest więc droższy od surówki odlewniczej o około 50 %.

Oczywiście, że w tych warunkach odlewnie krajowe poszukują raczej surówki odlewniczej, pozwalającej tańszym kosztem produkować szlachetniejsze odlewy ; w konsekwencji przy równoczesnej ogólnej poprawie koniunktury w przemyśle metalowym zapotrzebowanie na surówkę na rynku krajowym wzrosło bardzo znacznie. W rezultacie huty krajowe nie są w stanie pokryć potrzeb rynku polskiego, a tem samem tracą bezpowrotnie możliwość wykorzystania wyjątkowej koniunktury eksportowej. W eksporcie bowiem ceny

mają możność swobodnego kształtowania się i są znacznie wyższe od krajowych.W dokonanych przez "Hutę Pokój" drobnych tranzakcjach eksportowych uzyskano ceny około 160 zł. za tonę netto /w marcu 1937 r./.Według oświadczenia Dyrekcji "Huty Pokój" istniałaby w chwili obecnej możliwość wyeksportowania na analogicznych warunkach całkowitej produkcji surówki przedsiębiorstwa.

Tego rodzaju stosunek kosztów własnych do uzyskiwanych cen na rynku krajowym uniemożliwia przedsiębiorstwu opracowywanie jakiegokolwiek planu gospodarczego,mającego realne podstawy.

Ponieważ w obecnej chwili jedynie za wyroby gotowe można osiągnąć cenę pokrywającą koszty własne,nic dziwnego,że przedsiębiorstwo wykazuje od dłuższego czasu wielką dążność w kierunku rozbudowywania warsztatów przetwórczych i nabywania nowych.Jako przykład służyć może nabycie przez "Hutę Pokój"S.A. wielkiego koncernu Fitzner-Gamper i Zieleniewski.

Oczywiście,że w tych warunkach przedsiębiorstwo,będąc zaledwie u progu odrodzenia po kryzysie,nie zdołało się dostatecznie szybko dostosować do zmienionych warunków i ponownie wpadło w trudności.Sytuacja ta nie ulega narazie poprawie i przedsiębiorstwo pracuje w warunkach bardzo nienormalnych, wykazując corocznie straty :

w 1933 r.	strata	336	tysięcy	złotych
w 1934 r.	"	227	"	"
w 1935 r.	"	240	"	"
w 1936 r.	"	254	"	"

Wobec powyższego trudno było myśleć o modernizacji i poważniejszych inwestycjach. Dokonano jedynie najniezbędniejszych koniecznych do utrzymania sprawności oddziałów produkcyjnych.

W latach 1927/28 - 1935 przedsiębiorstwo dokonało inwestycyj nä ogólną sumę 45.915 tys.złotych.

Z przesłanych Komisji zestawień wynika, że z sum wydanych na inwestycje w tym okresie przypada :

1/ Na Hutę Pokój . . . . 25.788 tys.zł.

2/ " Hutę Baildon . . . . 4.428 " "

Hucie Pokój przypada z inwestycyj 11.090 tyś zł. na stalownię, resztę stanowią koszty inwestycji mniejszych urządzeń technicznych. Ile zainwestowano na nowe urządzenia, a ile na ulepszenie, względnie utrzymanie zakładów w stanie zdolnym do produkcji, nie zdołano z zestawień ustalić.

Dość wysoka suma, wydana na inwestycje, z których tylko niewielka część wydana została na nowe instalacje, świadczy o tem, że urządzenia zakładowe są przestarzałe i celem utrzymania ich w stanie zdolnym do produkcji, wymagały bardzo dużych wkładów i ulepszeń.

Nie ulega wątpliwości, że sumy wydatkowane na inwestycje nadwyrężyły finanse przedsiębiorstwa, lecz nie mniej były one, jak to ze sprawozdań rocznych bilansów wynika, dla utrzymania i osiągnięcia produkcji niezbędne.

Mimo jednak dość poważnych sum wydanych na inwestycje, modernizację i remont urządzeń technicznych przedsiębiorstwa, większość instalacyj jest w stanie bardzo średnim, jeżeli nie zupełnie złym. Bez przesady np. można stwierdzić, że instalacje walcowni w Hucie Pokój są w 80 % przestarzałe, bądź zużyte, a

tym samym bardzo nieekonomiczne i wymagające ciągłych i poważnych wkładów. Jako drugi przykład może służyć koksownia na Hucie Pokój, która jest w obecnej chwili w stanie prawie zupełnej ruiny, /30 lat pracy/ zupełnie nieekonomiczna i nie może dostarczyć hucie dostatecznych zapasów koksu. W konsekwencji przedsiębiorstwo musi nabywać koks obcy, który jest znacznie droższy od własnego.

12. ANALIZA BILANSOWA PRZEDSIEBIORSTWA

HUTA "POKÓJ" ŚLĄSKIE ZAKŁADY HUTNICZE SPÓŁKA AKCYJNA

za lata 1932 - 1936

Analiza niniejsza, oparta na przesłankach szczegółowo omówionych w rozdziale VII części ogólnej sprawozdania, została opracowana w tysiącach złotych, na podstawie bilansów Huty "Pokój" Sp.Akc. i specjalnej tablicy statystycznej wypełnionej przez przedsiębiorstwo.

Projekt analizy był przesłany przedsiębiorstwu i nie spotkał się z żadnymi obiekcjami.

Do analizy niniejszej dołącza się analizy bilansowe trzech przedsiębiorstw uzależnionych finansowo od Huty "Pokój" Sp.Akc.: 1/Zjednoczonych Fabryk Maszyn, Kotłów i Wagonów L.Zieleniewski i Fitzner-Gamper, 2/ Huty "Ludwików", Sp.Akc. w Kielcach, 3/ Spółki Akcyjnej "Ferrum" w Katowicach. Ponieważ wyniki finansowe tych trzech przedsiębiorstw są objęte niniejszą analizą Huty "Pokój" Sp.Akc.- ich analizy mają charakter wyłącznie orientacyjny.

Tablica I. Fundusz Amortyzacyjny.

Rozwój Amortyzacji.

	1932	1933	1934	1935	1936	Razem
Amortyzacja normalna	8987 x/	5046	6393	6718	7020	34164
Amortyzacja bilansowa	-	-	5450	2154	4781	12385
Wysokość niedostatecznej amortyzacji	6568	5046	943	4564	2239	21779

x/ Łącznie z pozostałością z lat poprzednich.

Rozwój Funduszu Amortyzacyjnego.

	1932	1933	1934	1935	1936	Razem
Pozostawało na ultimo roku poprzedniego	-	-	-	36713	38141	
Przybyło	-	-	5450 31263	2154	4781	43648
Razem	-	-	36713	38867	42922	
Ubyło: z tyt. odpisu na całkowite zużycie	-	-	-	726	804	1530
Pozostaje w bilansach	-	-	36713	38141	42118	42118

Tablica II. Majątek Stały.

ozwój Majątku Stałego.

	1932	1933	1934	1935	1936	Różnica + -
zostawało na ultimo ku poprzedniego	-	72814	71919	109586	109918	
zybyło w roku rawozdawczym	-	-	37667	332	2261	40260
R a z e m	-	72814	109586	109918	112179	-
yło: z tyt. zupełn. zużycia	-	895	-	-	-	895
zostaje w/g bilansu alitycznego	72814	71919	109586	109918	112179	39365
iej Fundusz Amort.	-	-	36713	38141	42118	-42118
ątek stały netto	72814	71919	72873	71777	70061	- 2753

rtość majątku stałego w roku 1932 wynosiła zł. 72.814 tys.
" 1936 " " 70.061 "
zmniejszyła się więc o sumę zł. 2.753

Tablica III. Majątek Płynny.

zwój Majątku Płynnego.

	1932	1933	1934	1935	1936	Różnica + -
. Udziały	1514	2300	2853	2356	5276	+ 3762
. Różni	25152	30760	29634	33604	37763	+ 12611
artość majątku łynnego.	26666	33060	32487	35960	43039	+ 16373

ak widać z powyższego zestawienia wartość majątku płynnego wzrasta znacz-
ie, gdyż w roku 1932 wynosiła zł. 26.666 tys.
" 1936 " " 43.039 "

Wykazuje więc wzrost zł. 16.373 tys.

Tablica IV. Kapitały Własne.

ozwój Kapitałów Własnych.

	1932	1933	1934	1935	1936	Różnica +	Różnica -
apitały własne.							
/ Skarbu Państwa BGK	26000	26000	26000	26000	26000		-
/ Przedsiębiorstwa	24000	24000	24000	24000	24000		-
Razem	50000	50000	50000	50000	50000		-
/ Różne rezerwy	11000	16196	10722	9725	9486		- 1514
Razem	61000	66196	60722	59725	59486		- 1514
iej straty operac. roku sprawozdawcz.	-	336	227	240	254		- 254
Pozostaje	61000	65860	60495	59485	59232		- 1768

pitały zakładowe przedsiębiorstwa,

tóre w roku 1932 wynosiły zł. 61.000 tys.

roku 1936 wynoszą " 59.232 "

mniejszyły się więc o sumę zł. 1.768 tys.

czym mieszczą się straty poniesione

okresie sprawozdawczym w kwocie zł. 1.057 tys.

Tablica V.

Kapitały Obce.

Rozwój Kapitałów Obcych.

	1932	1933	1934	1935	1936	Różnica + -
a/ Zaliczki i awanse otrzymane od Instytucyj Rządowych	-	-	-	-	20573	-
b/ Różni wierzyciele	-	-	-	-	33295	
R a z e m	38480	39119	44865	48252	33868	+ 15388

Wyżej podana tablica pokazuje wzrost kapitałów obcych o sumę zł. 15.388 tys.

Rozwój Zysków i Strat.

	1932		1933		1934		1935		1936	
	Straty	Zyski	Straty	Zyski	Straty	Zyski	Straty	Zyski	Straty	Zyski
Zyski										
1. Zyski brutto		499		4154		62883		75493		89398
2. Straty przen.na cel sanac.		2319		-		-		-		-
3. Różnice kursowe		-		145		6054		86		-
4. Inne wpływy		-		-		2216		1650		-
		2818		4299		71153		77229		
Straty										
1. Odsetki	2726		2992		3057		2982		1001	
2. Różnice kursowe	92		-		-		-		-	
3. Odpisy amortyzac.	-		1643		6074		2380		4781	
4. Koszty administrac.	-		-		1982		1962		-	
5. " fabrykacji	-		-		55205		59096		-	
6. " sprzedaży	-		-		1841		7493		-	
7. Pod.Państw.i komun.	-		-		1417		1733		2777	
8. Straty na sprzed.domu	-		-		237		-		-	
9. Inne wydatki	-		-		1567		1823		81093	
Straty		-		336		227		240		254
	2818	2818	4635	4635	71380	71380	77469	77469	89652	89652
Wyniki bilansowe	-	-	336	-	227	-	240	-	254	-

VII. WYKAZ

zmian bilansowych, jakie zaszły w ciągu badanego okresu.

AKTYWA	1932	1936	Zmiany + -	PASYWA	1932	1936	Zmiany + -
1. Majątek stały	72814	112179	+ 39365	1. Kapitały własne	61000	59486	- 1514
2. Majątek płynny	26666	43039	+ 16373	2. Kapitały obce	38480	53868	+ 15388
3. Straty	-	254	+ 254	3. Fundusz Amortyz.	-	42118	+ 42118
	99480	155472	55992		99480	155472	55992

Tablica powyższa wykazuje przyrost, względnie ubytek pozycji w Aktywach i Pasywach, a tym samym stanowi sprawdzian prawidłowości zestawień rachunkowych.

REKAPITULACJA

Okres badania 1932 - 1936 W tysiącach złotych.

Na podstawie analizy bilansów przedsiębiorstwa "Huta Pokój" S.A. ustalono następujące wyniki:

I. Fundusze państwowe zaangażowane w przedsiębiorstwie według stanu na dzień 31/XII.1936 r. wynoszą:

UDZIAŁY:	a/ Z tyt. udziału w kap. zakładowym /50000/ 52%	zł.	26.000
	b/ " " proporcjonaln. udziału w rezerwach	"	4.933
	Razem	zł.	30.933
WIERZYTELNOŚĆ:			
	Udzielone przez Skarb Państwa zaliczki i t.p.	"	20.573
	Ogólna suma funduszów państwowych	"	51.506

1. UWAGA:	Fundusz Amortyzacyjny przedsiębiorstwa wynosi	zł. 42.118	
	Niedostateczna amortyzacja	zł. 21.779	zł. 63.897
2. UWAGA:	Proporcjonalna część strat Skarbu Państwa z tytułu niedostatecznej amortyzacji wynosi		zł. 11.325

W ciągu badanego okresu przedsiębiorstwo dało straty w sumie	zł.	1.768
które częściowo zostały pokryte z kapitału rezerwowego	"	1.514
Pozostaje w bilansie, jako niepokryta strata	zł.	254

UWAGA: Proporcjonalna część tej straty, przypadająca na Skarb Państwa wynosi zł. 132

W związku z powyższym, kapitały Skarbu Państwa w sumie	zł.51.506
należy zmniejszyć o proporcjonalną część strat w sumie	" 132
Ogólna suma kapit. Skarbu Państwa ulokowanych w przedsiębiorstwie wynosi	zł.51.374

Wyniki finansowe dla Skarbu Państwa.

Fundusze państwowe netto /łącznie z kredytami/ ulokowane w przedsiębiorstwie wynoszą	zł.51.374
Proporcjonalna część strat wynosi	zł. 132
Inne straty:	
Z tytułu proporcjonaln. zmniejszenia się rezerw	" 787
R a z e m	zł. 919
Koszty Kapitału Skarbu Państwa zaangażowanego w przedsiębiorstwie w postaci Kapitału Zakładowego w latach 1932 - 1936 w wysokości 6 % rocznie wynoszą	zł. 7.800

ANALIZA BILANSOWA
za lata 1927/28 - 1935/36

Przedsiębiorstwa
Spółka Akcyjna "Ferrum" w Katowicach.

Analiza niniejsza, oparta na przesłankach szczegółowo omówionych w rozdziale VII części ogólnej niniejszego sprawozdania, opracowana w tysiącach złotych na podstawie bilansów rocznych przedsiębiorstwa S.A. "Ferrum" i specjalnej tablicy statystycznej, wypełnionej przez przedsiębiorstwo.

UWAGA; S.A."Ferrum" wchodzi w skład przedsiębiorstwa Huta Pokój S.A. które obciążają wyniki gospodarki S.A. "Ferrum" w 40,16%. W związku z tym wykazane wyniki finansowe dla Skarbu Państwa z gospodarki S.A. "Ferrum" mają charakter wyłącznie orientacyjny.

T a b l i c a I. FUNDUSZ AMORTYZACYJNY.

Rozwój Amortyzacji.	1927/8	1928/9	1929/30	1930/1	1931/2	1932/3	1933/4	1934/5	1935/6	+ -
Amortyzacja normalna	480	578	693	720	723	715	667	658	659	5.893
Amortyzacja bilansowa	503	606	528	349	500	1.602	194	87	75	4.444
Wysokość niedostatecznej amortyzacji	23	28	-165	-371	-223	887	-473	-571	-584	+1.449
Rozwój Funduszu Amortyzacyjnego.										
Pozostało na Ultimo roku poprzedniego		520	1.126	1.654	2.003	2.503	4.105	4.299	4.386	
Przybyło		606	528	349	500	1.602	194	87	75	3.941
Razem	520	1.126	1.654	2.003	2.503	4.105	4.299	4.386	4.461	
Ubyło z tyt.odpisu na całkowite zużycie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Pozostaje na bilansach	520	1.126	1.654	2.003	2.503	4.105	4.299	4.386	4.461	3,941

Odpisy na amortyzację przedsiębiorstwo dokonywało w zależności od wyników gospodarczych. Chociaż przedsiębiorstwo w roku 1932/3 dokonało większych odpisów na skutek przeprowadzonej sanacji, tym niemniej wobec ujemnych wyników w latach późniejszych, na koniec okresu badanego niedostateczna amortyzacja wynosi ogółem kwotę zł 1.449.000. Fundusz Amortyzacyjny wzrósł o kwotę zł 3.941.000 i w dniu 30.IX.1936 r. wykazuje sumę zł 4.461.000.-

Tablica II. MAJĄTEK STAŁY.

Rozwój Majątku Stałego.

	1927/28	1928/29	1929/30	1930/31	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35	1935/36	+ -
Pozostało na Ultimo roku poprzedniego		6.151	7.498	9.073	9.349	9.384	9.305	9.317	9.332	
Przybyło w roku sprawozdawczym		1.347	1.575	276	35	-	12	15	15	+ 3.275
Razem	6.151	7.498	9.073	9.349	9.384	9.384	9.317	9.332	9.347	
Ubyło z tyt.zup. zużycia	-	-	-	-	-	79	-	-	-	- 79
Pozostaje p/g bilansu analitycznego	6.151	7.498	9.073	9.349	9.384	9.305	9.317	9.332	9.347	+ 3.196
Mniej Fundusz Amort.	520	1.126	1.654	2.003	2.503	4.105	4.299	4.386	4.461	- 3.941
Majątek Stały Netto p/g bilansu analitycznego	5.631	6.372	7.419	7.346	6.881	5.200	5.018	4.946	4.886	- 745

Majątek Stały wzrósł z sumy zł 6.151.000 do kwoty zł 9.347.000 na koniec okresu. Wzrost inwestycji zaznaczył się w pomyślnych dla przedsiębiorstwa latach 1928/31, po czym Majątek Stały nie wykazuje specjalnych zmian. Wartość Majątku Stałego po potrąceniu amortyzacji wynosi na koniec okresu kwotę zł 4.886.000. W tym zestawieniu Majątek Stały wykazuje ubytek o kwotę zł 745.000.

T a b l i c a III. MAJĄTEK PŁYNNY.

Rozwój Majątku Płynnego:

	1927/8	1928/9	1929/30	1930/31	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35	1935/36	+ -
1. Kasa, banki, weksle, papiery i akcje:	100	188	9.353	9.438	9.365	3.860	3.947	3.962	396	+ 296
2. Zapasy, fabrykaty, półfabrykaty i surowce	1.781	2.070	3.114	1.825	786	564	841	733	664	- 1.117
3. Dłużnicy: Instyt.Rządowe	215	341	102	501	104	88	116	139	146	- 69
Różni	4.301	3.925	7.100	7.831	5.759	1.240	628	1.340	2.290	- 2.011
4. Sumy Przechodnie	-	-	-	-	-	-	69	70	-	
Wartość Majątku Płynnego	6.397	6.524	19.669	19.595	16.014	5.752	5.601	6.244	3.496	- 2.901

Stan Majątku Płynnego w ciągu lat badanych podlegał poważnym wahaniom. Znaczny wzrost majątku nastąpił w roku 1929/30 w pozycjach: kasa, zapasy i dłużnicy różni, co pozostaje w związku z powiększeniem kapitału akcyjnego przedsiębiorstwa o zł 11.000.000 na wykup większości akcyj Suchedniowskiej Fabryki odlewów i Huty Ludwików oraz akcyj Fabryki Zieleniewski I Fitzner-Gamper w Krakowie. W roku 1932/33 w wyniku dokonanej sanacji przedsiębiorstwa Majątek Płynny raptownie zmalał i na koniec okresu wynosi kwotę zł 3.496.000. Ubytek Majątku Płynnego w porównaniu między pierwszym i ostatnim rokiem badania wynosi kwotę zł 2.901.000.

T a b l i c a IV. KAPITAŁY WŁASNE

Rozwój Kapitałów Własnych:

	1927/8	1928/9	1929/30	1930/1	1931/2	1932/3	1933/4	1934/5	1935/6	÷ - Różnica
Kapitały Własne:										
a/ Skarbu Państwa /Huta Pokój/	1.830	2.000	5.000	5.000	5.000	1.807	1.807	1.807	1.807	
b/ Przedsiębiorstwa	1.830	2.000	10.000	10.000	10.000	2.693	2.693	2.693	2.693	
R a z e m	3.660	4.000	15.000	15.000	15.000	4.500	4.500	4.500	4.500	
c/ Różne rezerwy	220	244	465	432	433	132	132	86 :	137	
d/ Fundusz Emerytalny zaliczony od roku 1932/3 jako Fundusz Rezerwowy	200	220	220	220	212	166	124	82 :		
R a z e m	4.080	4.464	15.685	15.652	15.645	4.798	4.756	4.668	4.637	
Mniej straty operac. z lat ubiegłych	-	-	-	-	799	-	-	72	166	
z roku sprawozdawcz.	-	-	-	799	4.097	-	72	94	34	
Pozostaje	4.080	4.464	15.685	14.853	10.749	4.798	4.684	4.502	4.437	
Plus zyski z lat ubiegł.	30	80	80	-	-	-	-	-	-	
" " z roku sprawozd.	147	472	16	-	-	-	-	-	-	
Stan Kapitałów Własnych p/g bilansu	4.257	5.016	15.781	14.853	10.749	4.798	4.684	4.502	4.437	÷ 180

Kapitał Akcyjny znajduje się w posiadaniu Huty Pokój S.A. i prywatnych akcjonariuszów. Udział Huty Pokój wyrażał się w 50% do roku 1928/29, w 33% do roku 1931/32 i w 40% w latach następnych.

Kapitał Akcyjny w ciągu okresu lat badanych podlegał kilkakrotnym powyżnym zmianom, a mianowicie:

1. W roku 1928/29 na skutek uzyskanych zysków podwyższono Kapitał Akcyjny o kwotę zł 340.000, zamiast wypłacenia dywidendy i ustalono tym sposobem wartość każdej akcji na pięćset złotych.
2. Pod koniec roku operacyjnego 1929/30 Kapitał Akcyjny podwyższono o dalszych 11.000.000 zł, celem nabycia większości akcyj Suchedniowskiej Fabryki odlewów i Huty Ludwików, oraz akcyj L.Zieleniewski i Fitzner - Gamper w Krakowie.
3. W roku 1932/33 na skutek bardzo ujemnych wyników gospodarczych przedsiębiorstwa obniżono Kapitał Akcyjny z 15.000.000 zł na 500.000 zł.
4. Kapitał Akcyjny, wynoszący po uchwaleniu obniżki, jak wyżej zaznaczono, 500.000 zł podwyższono następnie o kwotę zł 4.000.000, t.j. do sumy 4.500.000 zł. Nowe akcje uzyskano wzamian skreślenia niektórych wierzytelności w wysokości dotychczasowego długu.

Wobec powyższego ogólny przyrost Kapitału Akcyjnego przedsiębiorstwa z tytułu nowych emisji wyraża się jak następuje:

w roku 1928/29 podwyższenie kapitału o	zł 340.000
" " 1929/30 nowa dodatkowa emisja	"11.000.000
Razem	zł 11.340.000
Mniej subskrybowane a nie wykupione i umorzone w roku 1932/33 akcje, znajdujące się w posiadaniu przedsiębiorstwa	zł 1.075.000
Pozostaje	zł 10.265.000
Dodatkowa emisja po sanacji przedsiębiorstwa w roku 1932/33	zł 4.000.000
Ogółem przyrost Kapitału Akcyjnego	zł 14.265.000

Rezerwy w badanym okresie ulegają następującym zmianom: W roku 1932/33 przy obniżce Kapitału Akcyjnego przede wszystkim spisano na pokrycie strat Saldo rezerw Funduszu Nr.1 w wysokości zł 433.000. Niezależnie od tego ustanowiono z funduszów sanacyjnych przedsiębiorstwa specjalną rezerwę w wysokości zł 132.000 na pokrycie ewentualnych zobowiązań, jakie wyniknąć mogły z tytułu dokonanej sanacji.

Inne rezerwy, figurujące w bilansie na początku badanego okresu pod tytułem:"Fundusz emerytalny", zostały przy sanacji przedsiębiorstwa przemianowane na rezerwy pod tytułem "Fundusz rezerwowy Nr.2." Z Funduszu tego przedsiębiorstwo pokrywało zaległe pobory i odprawy pracowników oraz inne straty. Ubytek rezerw w okresie posanacyjnym z obu Funduszów wynosi ogółem zł 161.000.

Tablica V. KAPITAŁY OBCE.

Rozwój Kapitałów Obcych.

	1927/8	1928/9	1929/30	1930/1	1931/2	1932/3	1933/4	1934/5	1935/6	+ -
Zobowiązania względem Skarbu Państwa	332 : 170 :	496	213	89	302	382	329	291	502	
Różni wierzyciele	7.269	7.384	11.094	11.999	11.844	5.772	5.606	6.397	3.443	3.826
Razem	7.771	7.880	11.307	12.088	12.146	6.935	5.935	6.688	3.945	3.826

W powyższym zestawieniu również uwydatniają się zmiany, jakie zachodziły w przedsiębiorstwie w związku z podwyższeniem i obniżeniem Kapitału Akcyjnego. Wydatny spadek wierzytelności w roku 1932/3 wynika z układu, na mocy którego zobowiązania na sumę zł 4.000.000, zostały zarachowane na Kapitał Akcyjny w równej wartości. Ogólny ubytek Kapitałów Obcych na końcu okresu wynosi kwotę zł 3.826.000. Zobowiązania wobec Skarbu Państwa pozostają bez zmiany i wynoszą kwotę zł 502.000.-

T a b l i c a VI. **STRATY I ZYSKI.**

Rozwój Zysków i strat:	1927/28 Straty	1927/28 Zysk	1928/29 Straty	1928/29 Zysk	1929/30 Straty	1929/30 Zysk	1930/31 Straty	1930/31 Zysk	1931/32 Straty	1931/32 Zysk	1932/33 Straty	1932/33 Zysk	1933/34 Straty	1933/34 Zysk	1934/35 Straty	1934/35 Zysk	1935/36 Straty	1935/36 Zysk
Straty:																		
Koszty ogólne i koszty reprez.	1.855		2.281		2.186		2.013		2.052		965		521		427			
Podatki	688		710		254 :		.1 413		388		118	: :	⁷ 74		85			
Ciężary specjalne	211		286		255 :													
Koszty administrac.	-		-		-		-		-		-		389		455			
Amortyzacja	503		606		528		349		500		-		194		87			
Strata z roku poprzedn.	-		-		-		-		799		-		-		-			
" " " bieżąc.	-		-		-		-		722		-		-		282			
Koszty produkcji	-		-		-		-		-		-		2.986		4.089			
" sprzedaży	-		-		-		-		-		4.896		226		-			
Fundusz Rezerwowy	-						Mniej Fundusz Rezerwiwy				433	Strata z roku poprzedniego			72		166	
Różne odpisy	-		-		-		-		435		1.639		-		-			
Razem Straty	3.257		3.883		3.223		2.775		4.896		7.185		4.390		5.497			
Zyski:																		
Dochód z produkcji		3.744		4.355		3.239		1.880		-		-		4:087		5.136		
Zysk z roku poprzedn.		30		80		80		96		-		-		-		-		
Różne wpływy		-		-		-		-		-		-		231		195		
Razem Zyski		3.774		4.435		3.319		1.976	4.896	-		-	4.390	4.318	5.497	5.331		
∓ Straty lub -Zyski	+ 517		+ 552		+ 96			- 799		-4.896		4.463 : 2.722 :		- 72		- 166		- 34
Suma bilansowa	3.774	3.774	4.435	4.435	3.319	3.319	2.775	2.775	4.896	4.896	7.185	7.185	4.390	4.390	5.497	5.497		
Wynik bilansowy		+ 517		+ 552		+ 96	- 799		-4.896		-7.185		- 72		- 166		34	

W pierwszych dwóch latach badanego okresu przedsiębiorstwo wykazało pokaźne zyski, co posłużyło bodźcem do powiększenia kapitału w roku 1928/29 o zł 340.000, zamiast wypłacenia akcjonariuszom dywidendy i dało możność wypłacenia akcjonariuszom 100% dywidendy za rok następny niezależnie od poczynionych odpisów na powiększenie rezerw. W tym też czasie przedsiębiorstwo przystąpiło do ponownego powiększenia Kapitału Akcyjnego o poważną sumę zł 11.000.000 dla wykupu większości akcyj Suchedniowskiej Fabryki odlewów i Huty Ludwików, oraz akcyj Fabryki L.Zieleniewski i Fitzner-Gamper. Jednak już w roku 1930/31 przedsiębiorstwo wykazało stratę w wysokości zł 799.000 po skompensowaniu pozostałości zysków z lat poprzednich w sumie zł 96.000, pomimo iż w tymże roku przedsiębiorstwo uzyskało na różnych kursach dochód w wysokości zł 551.000. W roku następnym przedsiębiorstwo wykazało dalszą stratę w wysokości zł 4.097.000, zaś w roku 1932/33 straty powiększyły się jeszcze o zł 2.722.000, dając łączną sumę strat złotych 7.618.000. W styczniu 1933 roku fabrykę z braku zamówień unieruchomiono. Wznowienie działalności nastąpiło dopiero w lipcu tegoż roku po uzyskaniu środków obrotowych.

Ten niezwykle ciężki stan smusił przedsiębiorstwo do radykalnych posunięć sanacyjnych. Zdecydowano obniżyć Kapitał Zakładowy z 15.000.000 na 500.000 zł. Obniżkę przeprowadzono w ten sposób, że przede wszystkim spisano z Kapitału Akcyjnego niewykupione akcje na nom, kwotę zł 1.075.000, znajdujące się w posiadaniu przedsiębiorstwa. Resztę sumy Kapitału Akcyjnego przeznaczono na nadzwyczajne odpisy, a mianowicie:

1/ na pokrycie straty bilansowej na dzień 30.IX.1933 r.	zł	7.185.000
2/ na odpisy na nieruchomościach i urządzeniach fabrycznych	"	1.602.000
3/ na odpisy na papierach wartościowych	"	4.389.000
4/ na odpisy na zapasach materiałów i produktów	"	117.000
5/ na utworzenie nowego funduszu rezerwowego, na ewentualne dodatkowe pokrycie mogących powstać zobowiązań w wyniku sanacji przedsiębiorstwa	"	132.000
Razem	zł	13.425.000
Poza odpisami z Kapitału Akcyjnego odpisano z rezerw	zł	433.000
Ogółem odpisano	zł	13.858.000

Niezależnie od poczynienia wyżej wymienionych odpisów, oraz pomimo dokonywania w latach następnych niepełnych odpisów na amortyzację, przedsiębiorstwo w dalszym ciągu wykazuje straty, wskutek czego zmalały rezerwy w porównaniu z rokiem 1932/33 o kwotę zł 161.000, oraz pozostaje w bilansie na dz.30.IX.1936 r. niepokryta strata w wysokości zł 200.000.

VII. W Y K A Z

zmian bilansowych, jakie zaszły w badanym okresie. /Służy jedynie jako sprawdzian prawidłowości zestawień rachunkowych/.

AKTYWA	1927/28	1935/36	+ - Zmiany	PASYWA	1927/28	1935/36	+ - Zmiany
1. Majątek Stały	6.151	9.347	+ 3.196	1. Kapitały Własne	4.080	4.637	+ 380
				Zyski	177		
2. Majątek Płynny	6.397	3.496	- 2.901	2. Kapitały Obce	7.771	3.945	- 3.826
3. Straty	-	200	+ 200	3. Fundusz Amortyzacyjny	520	4.461	+ 3.941
	12.548	13.043	+ 495		12.548	13.043	+ 495

VIII. REKAPITILACJA.

Okres badania 1927/28 - 1935/36 W tysiącach zł.

Na podstawie powyższej analizy bilansów przedsiębiorstwa Spółka Akcyjna "Ferrum", Katowice II ustalono następujące wyniki:

I. Fundusze państwowe zaangażowane w przedsiębiorstwie według stanu na dzień 30.IX.1936 wynoszą:

UDZIAŁY:

a/ Z tyt.udziału w Kapitale Zakładowym /4500/ 40%		zł 1.807
b/ " " proporc.udziału w rezerwach		" 65
	Razem	zł 1.872

WIERZYTELNOŚĆ

Udzielone przez Skar Państwa pożyczki	zł 502
Ogólna suma Funduszów Państwowych	zł 2.374

1.UWAGA:	Fundusz Amortyzacyjny przedsiębiorstwa wynosi	4.461	
	Niedostateczna amortyzacja	1.449	zł 5.910
2.UWAGA:	Proporcjonalna część strat Skarbu Państwa z tytułu niedostatecznej amortyzacji wynosi		zł 580

II. Wyniki finansowe przedsiębiorstwa.

1. W ciągu badanego okresu przedsiębiorstwo dało zyski w sumie zł 1.332

które zużyto jak niżej:

a/ Wypłacono tyt.dywidendy:

1.Skarbowi Państwa	200		
2.Inni akcjonariusze	200	400	
b/ Na powiększenie Kapitału Zakładowego zamiast dywidendy:			
Skarbowi Państwa	170		
Inni akcjonariusze	170	340	
c/ Na pokrycie strat		592	1.332

2. W ciągu badanego okresu przedsiębiorstwo dało straty w sumie zł 14.217

które częściowo zostały pokryte w sposób następujący:

a/ Odpisano z Kapitału Zakładowego	13.425	
b/ Pokryto z zysków	592	14.017

Pozostaje w bilansie jako niepokryta strata zł 200

UWAGA: Proporcjonalna część tej straty przypadająca na Skarb Państwa wynosi 80

UWAGA: W związku z powyższym Kap.Sk.Państw. w sumie 2.374
należy zmniejszyć o prop.część strat w sumie 80
Ogólna suma Kap.Sk.Państw.ulokowanych w przesiębiorstwie wynosi zł 2.294

Wyniki finansowe dla Skarbu Państwa.

Fundusze Państwowe Netto /łącznie z kredytami ulokowane w przedsiębiorstwie wynoszą	zł	2.204
Proporcjonalna część strat w obliczeniu przybliżonym /40% od 14.217/ wynosi	zł	5.687
Mniej		
Efektywne wpłaty do Skarbu Państwa	zł	200
Rzeczywiste straty Skarbu Państwa	zł	5.487
Koszty Kapitału Skarbu Państwa zaangażowanego w przedsiębiorstwie w postaci Kapitału Zakładowego w latach 1927/28 - 1935/36 w wysokości 6% p.a. wynoszą	zł	1.562

ANALIZA BILANSOWA
za lata 1927/8-1936
Przedsiębiorstwa
HUTA LUDWIKÓW Spółka Akcyjna Kielce.

Analiza niniejsza oparta na przesłankach szczegółowo omówionych w rozdziale VII części ogólnej niniejszego sprawozdania, została opracowana w tysiącach złotych na podstawie bilansów rocznych przedsiębiorstwa Huty Ludwików S.A. w Kielcach i specjalnej tablicy statystycznej, wypełnionej przez przedsiębiorstwo.

UWAGA: Przedsiębiorstwo Huta Ludwików S.A. w Kielcach należy do S.A. Huta "Pokój" w Katowicach, wskutek czego wyniki badanego przedsiębiorstwa obciążają Hutę Pokój.
Wykazane w niniejszej analizie wyniki finasowe dla Skarbu Państwa mają charakter wyłącznie orientacyjny.

Tablica I

Fundusz Amortyzacyjny

Rozwój Amortyzacji.	1927/8	1928/9	1929/30	1930/31	1931/2	do 31/3 1932/3	od 1/4 1933	1934	1935	1936	Razem
Amortyzacja normalna	241	429	454	455	450	450	420	435	435	409	4178
Amortyzacja bilansowa	349	265	159	455	-	-	395	382	107	409	2521
Wysokość niedostatecznej amortyzacji	+ 108	164	295	-	450	450	25	53	328	-	1657
Fundusz amortazacyjny p/g bilansów przedsięb.	433	1076	1235	1690	1684	-	-	6424	6520	6739	÷ 6306
Rozwój Funduszu Amortyzacyjnego											
Pozostawało na Ultimo roku poprzedniego	-	4768	5033	5192	5647	5647	5647	6042	6424	6520	
Przybyło	-	265	159	455	-	-	395	382	107	409	÷ 2172
R a z e m	4768	5033	5192	5647	5647	5647	6042	6424	6531	6929	
Ubyło z tyt. odpisu na całkowite zużycie	-	-	-	-	-	-	-	-	11	190	- 201
Fundusz Amortyzacyjny p/g bilansu analitycz.	4768	5033	5192	5647	5647	5647	6042	6424	6520	6739	÷ 1971

Amortyzację przedsiębiorstwo dokonywało na początku okresu za pomocą odpisów od Majątku Stałego. Amortyzację metodą pasywną przeprowadzono w bilansie za rok 1934, przy czym zrestytuowano do wartości pierwotnej Majątek Stały, wprowadzając równocześnie do stanu biernego przeprowadzone dotychczas bezpośrednio z Majątku Stałego amortyzacje, jako Fundusz Amortyzacyjny.

Na podstawie danych z tablicy i rachunku strat i zysków ustalono, że niedostateczna amortyzacja na koniec okresu badania wynosi zł. 1657 tys.

Przyrost Funduszu Amortyzacyjnego w porównaniu między pierwszym i ostatnim rokiem badania, p/g bilansów przedsiębiorstwa wynosi zł. 6306 tys.

Jednocześnie w powyższym zestawieniu przedstawiono rozwój Funduszu Amortyzacyjnego metodą pasywną za cały okres badania, dla orientacji. Z rozwoju tego wynika, że Fundusz Amortyzacyjny w roku 1927/28 powinienby wyrażać się w kwocie zł. 4768 tys. W porównaniu z tą sumę przyrost Funduszu na koniec okresu wynosi zł. 1971 tys.

Tablica II

Majątek Stały

Rozwój Majątku Stałego.

	1927/8	1928/9	1929/30	1930/1	1931/2	do 31/3 1932/3	od 1/4 1933	1934	1935	1936	÷ - Różnica
Pozostawało na Ultimo roku poprzedniego		4972	9013	9850	9982	9923	3521	3238	9357	9605	
Przybyło w roku sprawozdawczym		4041	837	132	-	23	-	6119	263	134	11526
Razem	4972	9013	9850	9982	9982	9946	3521	9357	9620	9739	
Ubyło z tyt.zupełn. zużycia	-	-	-	-	59	6425	283	-	15	-	6759
Pozostaje p/g bilan.anal.	4972	9013	9850	9982	9923	3521	3238	9357	9605	9739	÷ 4767
Mniej bilansowy Fundusz Amortyzacyjny	433	1076	1235	1690	1684	-	-	6424	6520	6739	÷ 6506
Majątek Stały Netto p/g bilansu analitycznego	4539	7937	8615	8292	8239	3521	3238	2933	3085	3000	- 1539

Z powyższego rozwoju wynika przede wszystkim, że Majątek Stały wzrósł w roku 1928/29 o kwotę zł.4041 tys. Ponieważ w tymże roku wzrosły rezerwy w Kapitałach Własnych o sumę zł.2287 tys.,oraz zostały pokryte straty z roku ubiegłego w wysokości zł. 491 tys.,należy przypuszczać, że znaczny przyrost Majątku Stałego w tym roku nastąpił wskutek przeszacowania. W roku 1932/3 obserwujemy znaczny ubytek majątku w wysokości zł.6425 tysięcy. Nastąpiło to na skutek dokonanej sanacji przedsiębiorstwa, przy czym dokonano poważnego zmniejszenia Kapitałów Własnych i przewartościowania majątku in minus. W roku 1934 przy sporządzaniu bilansu przedsiębiorstwa według nowego schematu, stosownie do postanowień Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27/X-1933 r.,utworzono Fundusz Amortyzacyjny metodą pasywną, przy czym zrestytuowano Majątek Stały,jak o tym zaznaczono w rozwoju Amortyzacji. Przyrost Majątku Stałego w porównaniu między pierwszym i ostatnim rokiem badania wynosi zł. 4767 tys.

Tablica III.

Majątek Płynny

Rozwój Majątku Płynnego.

	1927/8	1928/9	1929/30	1930/1	1931/2	do 31/3 1932/3	od 1/4 1933	1934	1935	1936	+ - Różnica
1. Kasa, banki, weksle, papiery i akcje	5	5	77	46	161	149	249	161	178	257	+ 252
2. Zapasy, fabrykaty, półfabrykaty i surowce	3796	5208	3191	2441	1255	987	1481	1839	1706	2415	- 1381
3. Dłużnicy: Instyt. Państw.	B r a k d a n y c h									184	+ 184
Różni	2190	3602	3892	4033	3676	1353	667	666	966	720	- 1470
Wartość Majątku Płynnego	5991	8815	10160	6520	5092	2489	2397	2666	2850	3576	- 2415

Znaczny przyrost Majątku nastąpił w latach 1928/9, 1929/30 po czym z każdym rokiem wartość Majątku maleje. Przeszacowanie Majątku w roku 1932/3 w związku z dokonaną sanacją zaznacza się poważnym ubytkiem w porównaniu z rokiem poprzednim. Ogólnie ubytek Majątku na koniec okresu wynosi kwotę zł. 2415 tys.

Tablica IV.

Kapitały Własne

Rozwój Kapitałów Własnych.

	1927/8	1928/9	1929/30	1930/1	1931/2	do 31/3 1932/3	od 1/4 1933	1934	1935	1936	÷ - Różnica
Kapitały Własne	2625	2625	5250	5250	5250	1750	1750	1750	1750	1750	- 875
Różne rezerwy	-	2287	2287	1000	1000	2000	1800	1721	1660	1660	÷ 1660
Razem	2625	4912	7537	6250	6250	3750	3550	3471	3410	3410	÷ 785
Mniej straty operac. z lat ubiegłych	368	-	27	519	1246	-	-	-	-	-	÷ 368
Mniej straty z roku sprawoz.	123	27	492	727	2038	-	x/	x/	x/	36	÷ 87
Pozostaje	2134	4885	7018	5004	2966	3750	3550	3471	3410	3374	÷ 1240
Plus zyski	-	-	-	-	-	37	-	-	-	-	
Stan Kapitałów Własnych p/g bilansu analitycznego	2134	4885	7018	5004	2966	3787	3550	3471	3410	3374	÷ 1240

x/ Straty w latach 1934 - 1936 w sumie zł. 340 tys. pokryto z rezerw przed bilansem.

Głównym akcjonariuszem przedsiębiorstwa jest Huta Pokój S.A. Czy i w jakiej wysokości partycypują prywatni akcjonariusze w Kapitałach Własnych z braku danych nie udało się ustalić. W roku 1928/9 obserwujemy przyrost rezerw w sumie zł. 2287 tys. Ponieważ w roku poprzednim przedsiębiorstwo wykazało straty w wysokości zł. 491 tys., które w roku 1928/29 zniknęły, należy przypuszczać, że przyrost rezerw w tym roku nastąpił wskutek przeszacowania Majątku Stałego in plus, o czym zaznaczono w rozwoju tego Majątku. W roku następnym ujawnił się przyrost Kapitałów Własnych. Z jakich środków i powodów nastąpiło powiększenie kapitału akcyjnego o 100%, z braku danych również nie można było ustalić. Od tego roku przedsiębiorstwo wykazuje coraz większe straty, które w roku 1931/2 osiągnęły kwotę zł. 3284 tys., pomimo wysokiej niedostatecznej amortyzacji i wyceny majątku, nieodpowiadającego zmienionym warunkom ekonomicznym. W tym stanie rzeczy przedsiębiorstwu udzielono dnia 23 lutego 1932 r. odroczenia wpłat i wyznaczono nadzór Sądowy. Na mocy przeprowadzonego następnie układu sądowego ograniczono zobowiązania przedsiębiorstwa wobec nieuprzywilejowanych wierzycieli do 40 %. Huta Pokój i Dresdner Bank, jako najpoważniejsi wierzyciele, zgodzili się zredukować swoje pretensje, do w.700 tys. pierwsza i 360 tys. drugi, t.j. do 10 % pierwotnej

sumy. W jakiej sumie ogółem wyraziły się bonifikaty z posiadanych materiałów nie można było ustalić. Po zawarciu pomyślnego układu, Nadzór Sądowy w dniu 8 maja 1933 r. został uchylony. W wyniku dokonanej sanacji przedsiębiorstwa kosztem wierzycieli nastąpiły zmiany w Majątku i Kapitałacj:

I.	
a/ spisano po stronie pasywów Fundusz Amortyzacyjny w wysokości	zł. 1684 tys.
b/ odpisano z Majątku Stałego sumę	" 4741 "
R a z e m	zł. 6425 tys.
II.	
c/ Zredukowano Kapitał Akcyjny do sumy zł. 1750 tys. drogą złożenia i anulowania akcyj w stosunku 3:1, różnica	zł. 3500 tys.
d/ odpisano resztę funduszu rezerwowego w wysokości	" 1000 "
e/ stwowrzono fundusze nowe:	
1/ Fundusz Zapasowy zł. 1000 tys. 2/ " Rezerwowy " 1000 "	" 2000 "
R a z e m	zł. 6500 tys.

W roku tym przedsiębiorstwo wykazało zysków w wysokości zł. 37 tys. W latach następnych utworzone rezerwy zmniejszyły się, na skutek pokrycia strat, o zł. 340 tys. W bilansie na dzień 31/XII-1936 r. pozostaje poza tym niepokrtyta strata w wysokości zł. 36 tys.

Tablica V.

Kapitały Obce.

Rozwój Kapitałów Obcych.

	1927/8	1928/9	1929/30	1930/1	1931/2	do 31/3 1932/3	od 1/4 1933	1934	1935	1936	+ - Różnica
1. Zobowiązania względem Skarbu Państwa.											
a/ Długoterminowe pożyczki											
b/ Zaliczki i awanse otrzymane od Instyt. Rządow.	881	652	237	664	739	336	580	641	brak danych	1165	+ 284
c/ Różni wierzyciele	7515	11215	11520	9144	9626	1887	1505	1487	-	2037	- 5478
Razem	8396	11867	11757	9808	10365	2223	2085	2128	2525	3202	- 5194

Kapitały Obce w roku sanacyjnym w porównaniu z rokiem poprzednim zmalały /10365 - 2223 / o zł. 8.142 tys., z czego należało by wnioskować, że w tych granicach przedsiębiorstwo uzyskało bonifikaty od wierzycieli. Kapitały w porównaniu między pierwszym i ostatnim rokiem badania wykazują ubytek ogółem o kwotę zł. 5.194 tys. Wierzytelność instytucyj Rządowych wzrosła o zł. 284 tys. i wykazuje się w sumie zł. 1.165 tys. na koniec okresu.

"LUDWIKÓW"

Tablica VI.

Rachunek Zysków i Strat	1927/8 Straty	1927/8 Zysk	1928/9 Straty	1928/9 Zysk	1929/30 Starty	1929/30 Zysk	1930/1 Straty	1930/1 Zysk	1931/2 Straty	1931/2 Zysk	do 31/3 1932/3 Straty	do 31/3 1932/3 Zysk	od 1/4 1933 Straty	od 1/4 1933 Zysk	1934 Straty	1934 Zysk	1935 Straty	1935 Zysk	1936 Straty	1936 Zysk
Straty																				
Koszty	795		270		2933		2736		1627		424		466		3774		4172		-	
Bonifikaty	-		-		264		128		222		-		103		-		-		-	
Odpisy	-		-		-		-		811		-		-		-		-		-	
Straty na produkcji	-		--		-		-		31		-		-		-		-		-	
Różnica na inwentarzu	-		-		-		-		-		24		93		-		-		-	
Amortyzacja	349		265		159		455		-		-		395		382		107		409	
Zyski																				
Dochód brutto		1021		508		2864		1306		-		485		820		4077		4218		
Zaczerpnięto z rezerwy		-		-		-		1287		-		-		-		-		-		
Różnice kursowe		-		-		-		-		607		-		-		-		-		
Odszkodowanie z syndyk.		-		-		-		-		45		-		-		-		-		
Zyski roku ubiegłego		-		-		-		-		-		-		37		-		-		
Razem	1144	1021	535	508	3356	2864	3319	2593	2691	652	448	485	1057	857	4156	4077	4279	4218		
Straty z roku ubiegłego	368		-		27		519		1245		-		-		-		-		-	
Ogółem	1512	1021	535	508	3383	2864	3838	2593	3936	652	448	485	1057	857	4156	4077	4279	4218		
+ Zysk - Srata		-491		-27		-519		-1245		-3284	+ 37			-200		-79		61		36
Suma bilansowa	1512	1512	535	535	3383	3383	3838	3838	3936	3936	485	485	1057	1057	4156	4156	4279	4279		

Zyski przedsiębiorstwa wyrażają się:

1. W utworzeniu z przeszacowania majątku stałego rezerw w sumie — zł. 2287 tys.
2. W pokryciu strat z powyższego źródła w sumie — " 491 "
3. W utworzeniu nowych funduszów rezerwowych z nadwyżek sanacyjnych w łącznej sumie — " 2000 "
4. W wykazanych zyskach bilansowych w roku 1932/3 w sumie — " 37 "

Razem ZYSKI — zł. 4815 tys.

Powiększenie Kapitału Akcyjnego o kwotę — zł. 2625 tys.

Straty przedsiębiorstwa stanowią:

1. Zmniejszenie Kapitału Akcyjnego o — zł. 3500 tys.
2. Straty z tytułu skompensowania zysków :
   - zyski jak wyżej — zł. 4815 tys.
   - saldo rezerw na dz. 31/12 1936 — " 1660 "
   - — " 3155 "

Razem STRATY pokryte — zł. 6655 tys.

3. Niepokryta strata wykazana w bilansie na dz. 31/12 1936r. — " 36 "

Ogółem STRATY — zł. 6691 tys.

VI.

W Y K A Z

zmian bilansowych w badanym okresie. /Służy jedynie jako sprawdzian prawidłowości zestawień rachunkowych/.

A K T Y W A	Na pocz. okr. bad.	Na końcu okr. bad.	Zmiany ÷ -	P A S Y W A	Na pocz. okr.bad.	Na końcu okr. bad.	Zmiany ÷ -
1. Majątek Stały	4972	9739	÷4767	1.Kapitały Własne	2625	3410	÷ 785
2. Majątek Płynny	5991	3576	-2415	2.Kapitały Obce	8396	3202	- 5194
3. Straty	491	36	- 455	3.Fundusz Amortyzacyjny	433	6739	÷ 6306
	11454	13351	÷1897		11454	13351	÷1897

VIII. REKAPITULACJA.

Okres badania 1927/8-1936 W tysiącach złotych

Na podstawie powyższej analizy bilansów przedsiębiorstwa Huty Ludwików Sp. Akc. Kielce ustalono następujące wyniki:

I. Fundusze państwowe zaangażowane w przedsiębiorstwie według stanu na dzień 31/XII-1936 wynoszą:

UDZIAŁY:

a/ z tyt. udziału w Kapitale Zakładowym /1750/ 100%	zł. 1750
b/ z tyt. proporcjonalnego udziału w rezerwach	" 1660
R a z e m	zł. 3410

WIERZYTELNOŚĆ:

a/ Udzielone przez Skarb Państwa pożyczki długoterminowe b/ Udzielone przez Skarb Państwa zaliczki i t.p.	" 1165
Ogólna suma Funduszów Państwowych	zł. 4575

1. UWAGA: Fundusz Amortyzacyjny przedsiębiorstwa wynosi 6739
Niedostateczna amortyzacja 1657 zł. 8396

2. UWAGA: Proporcjonalna część strat Skarbu Państwa z tytułu niedostatecznej amortyzacji wynosi zł. 1657

II. Wyniki finasowe przedsiębiorstwa.

1. W ciągu badanego okresu przedsiębiorstwo dało zyski w sumie zł. 4815
/ w tym z przeszacowania majątków 2778/,
które użyto jak niżej:

a/ przeniesiono na Fundusz Rezerwowy 1660

b/ na pokrycie strat 3155 4815 " 4815

2. W ciągu badanego okresu przedsiębiorstwo dało straty w sumie zł. 6691

które częściowo zostały pokryte w sposób następujący:

a/ odpisano z Kapitału Zakładowego 3500

b/ pokryto z zysków 3155 " 6655

Pozostaje w bilansie jako niepokryta strata zł. 36

1.UWAGA: Proporcjonalna część tej straty przypadająca na Skarb Państwa wynosi zł. 36

2. UWAGA: W związku z powyższym, Kapitały Skarbu Państwa w sumie zł. 4575

należy zmniejszyć o proporcjonalną część strat w sumie " 36

Ogólna suma Kapitałów Skarbu Państwa ulokowanych w przedsiębiorstwie wynosi zł. 4539

III. Wyniki finansowe dla Skarbu Państwa.

Fundusze Państwowe Netto /łącznie z kredytami/ ulokowane w przedsiębiorstwie wynoszą	zł. 4539
Proporcjonalna część strat wynosi	zł. 1876
Strata z tyt. umorzonych zobowiązań Huty Pokój	" 6300
Rzeczywiste straty Skarbu Państwa	zł. 8176

Koszty Kapitału Skarbu Państwa zaangażowane w przedsiębiorstwie w postaci Kapitału Zakładowego w latach 1927/28 - 1936 w wysokości 6 % p. a. wynoszą zł. 1681

ANALIZA BILANSOWA

za lata 1928/29 - 1935/36

Przedsiębiorstwa

ZJEDNOCZONE FABRYKI MASZYN, KOTŁÓW I WAGONÓW

L. Zieleniewski i Fitzner-Gamper

S.A. Kraków.

Analiza niniejsza oparta na przesłankach szczegółowo omówionych w rozdziale VII części ogólnej niniejszego sprawozdania, opracowana została w tysiącach złotych, na podstawie bilansów i specjalnej tablicy statystycznej, wypełnionej przez przedsiębiorstwo.

Uwaga: Przedsiębiorstwo L.Zieleniewski i Fitzner-Gamper S.A. Kraków, należy w 50,1% do przedsiębiorstwa Śląskie Zakłady Górnicze Huta Pokój S.A. W związku z tym wykazane wyniki finansowe dla Skarbu Państwa z gospodarki Fabryk L.Zieleniewski i Fitzner-Gamper mają charakter wyłącznie orientacyjny.

Tablica I. Fundusz Amortyzacyjny.

Rozwój Amortyzacji.	1928/9	1929/30	1930/1	1931/2	1932/3	1933/4	1934/5	1935/6	Razem
Amortyzacja normalna	1990	1770	1785	1680	1575	1432	1318	982	12532
Amortyzacja bilansowa	1990	1770	825	-	2344	534	808	1805	10076
Wysokość niedostatecznej amortyzacji	-	-	960	1680	÷ 769	898	510	÷823	-2456

Rozwój Funduszu Amortyzacyjnego.	1928/9	1929/30	1930/1	1931/2	1932/3	1933/4	1934/5	1935/6	Razem
Pozostawało na Ultimo roku poprzedniego	-	17977	19747	20572	20572	22916	23450	24059	
Przybyło	-	1770	825	-	2344	534	808	1805	8086
Razem	17977	19747	20572	20572	22916	23450	24258	25864	
Ubyło z tyt.odpisu na całkowite zużycie	-	-	-	-	-	-	199	835	-1034
Pozostaje w bilansach	17977	19747	20572	20572	22916	23450	24059	25029	7052

Jak wynika z powyższego przedsiębiorstwo dokonywało odpisy na amortyzację w zależności od wyników gospodarczych. Pomimo iż przedsiębiorstwo w niektórych latach odpisywało następnie większe sumy na amortyzację, aby wyrównać zaległości, tym niemniej niedostateczna amortyzacja na koniec okresu wynosi kwotę zł. 2456 tys. Fundusz Amortyzacyjny wzrósł ogółem o kwotę zł.7052 tys.

Tablica II. **Majątek Stały.**

Rozwój Majątku Stałego	1928/9	1929/30	1930/1	1931/2	1932/3	1933/4	1934/5	1935/6	
Pozostawało na Ultimo roku poprzedniego	-	35959	37923	37830	38012	38760	39541	39667	
Przybyło w roku sprawozdawczym	-	1964	-	182	748	781	325	1035	5035
R a z e m	35959	37923	37923	38012	38760	39541	39866	40702	
Ubyło z tyt. zup. zużycia									
" " " przekaz. S.P.	-	-	93	-	-	-	199	835	1127
Pozostaje p/g bilan. anal.	35959	37923	37830	38012	38760	39541	39667	39867	3908
Mniej Fundusz Amortyzac.	17977	19747	20572	20572	22916	23450	24059	25029	7052
Majątek Stały Netto p/g bilansu analitycznego	17982	18176	17258	17440	15844	16091	15608	14838	-3144

Majątek Stały wzrósł na koniec okresu o kwotę zł. 3903 i wynosił w dniu 30/9-36 r. sumę zł. 39867 tys. Większy przyrost majątku ujawnił się w roku 1929/30 wskutek wykonania inwestycji zaprojektowanych w roku poprzednim. Jeżeli od wartości majątku Stałego potrącimy bilansową amortyzację, to okaże się że Majątek Stały na koniec okresu zmalał w swojej wartości o kwotę zł. 3144 tys.

Tablica III. Majątek Płynny.

Rozwój Majątku Płynnego.

	1928/9	1929/30	1930/31	1931/2	1932/3	1933/4	1934/5	1935/6	+ - Różnica
1. Kasa, banki, weksle, papiery i akcje	4033	4234	7391	6290	5348	6548	5400	4323	+ 290
2. Zapasy, fabrykaty, półfabrykaty i surowce	20978	17136	8843	4839	2703	2948	3094	4564	- 16 414
3. Dłużnicy: Inst. Państw.	2783	2782	1457	1329	2012	1049	1293	3406	+ 623
Różni	19995	14602	10853	9399	4865	3810	3073	3717	- 16 278
Wartość Majątku Płynnego	47789	38754	28544	21857	14928	14355	12860	16010	- 31 779

Trudności przedsiębiorstwa, wyrażające się w zmniejszeniu zamówień, zawieszeniu działalności fabryki we Lwowie oraz znacznym ograniczeniu w produkcji w fabrykach w Sanoku, Siemianowicach i w Krakowie, dobitnie wykazuje rozwój Majątku Płynnego za okres lat badanych. Wzrosły jedynie zadłużenie Skarbu Państwa o kwotę zł. 623 tys. oraz kasa, banki i t.p. o zł. 290 tys., pozostałe natomiast składniki znacznie zmalały. Łącznie Majątek Płynny wykazuje ubytek o kwotę zł. 31779 tys.

Tablica IV.

Rozwój Kapitałów Własnych.

	1928/9	1929/30	1930/1	1931/2	1932/3	1933/4	1934/5	1935/6	÷ - Różnica
Kapitały Skarbu	7515	7515	7515	7515	7515	7515	7515	7515	
Przedsiębiorstwa Skarbu Państwa	7485	7485	7485	7485	7485	7485	7485	7485	
R a z e m	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	
Różne rezerwy	6109	6137	6137	6137	3678	3946	4049	4166	÷ 1943
R a z e m	21109	21137	21137	21137	18678	18946	19049	19166	- 1943
Mniej straty operac. z lat ub.	-	-	-	514	2706	3137	3224	3556	- 3556
" " " " roku sprawoz.	-	-	673	2192	431	87	332	-	
P o z o s t a j e	21109	21137	20464	18431	15941	15722	15493	15610	- 5499
Plus zyski z lat ubiegł.	-	108	-	-	-	-	-	-	
" " z roku spraw.	166	51	-	-	-	-	-	-51	- 115
Stan Kapitałów Własnych p/g bilansu analitycznego	21275	21296	20464	18431	15941	15722	15493	15661	- 5614

Kapitał akcyjny przedsiębiorstwa w wysokości zł.15000 tys. pozostał w ciągu badanego okresu bez zmian. Rezerwy wynoszące w roku 1928/29 wraz z pozostałością zysków kwotę zł.6275 tys., na koniec okresu zmniejszyły się o sumę zł.1943 tys.

Tablica V.

Kapitały Obce.

Rozwój Kapitałów Obcych.

	1928/9	1929/30	1930/1	1931/2	1932/3	1933/4	1934/5	1935/6	+ - Różnica
a/ Zobowiązania względem Skarbu Państwa									
Zaliczki i awanse otrzymane od Instyt. Rządow.	5378	4581	3165	146	285	58	189	1248	- 4130
b/ Różni wierzyciele:									
1/pożyczki długoterminowe	10502	10402	10447	12006	10650	10726	10212	13939	-24579
2/pożyczki krótkoterminowe	28616	20651	11567	8714	4296	3940	2571		
Razem	44496	35634	25179	20866	15231	14724	12972	15187	-29309

Kapitały Obce, jak to wynika z porównania z rozwojem Majątku Płynnego, znajdują całkowite pokrycie w tym ostatnim i równolegle z Majątkiem Płynnym podlegały forsownej redukcji. Ogólny ubytek Kapitałów Obcych na koniec okresu wyraża się w kwocie zł.29309 tys., przy czym w szczególności awanse i zaliczki instytucji rządowych zmniejszyły się o kwotę zł.4130 tys. Należy zauważyć, że zadłużenie Skarbu Państwa wobec przedsiębiorstwa wynosi w dniu 30/9-1936 r. kwotę zł.3406 tys., zaś wierzytelności przedsiębiorstwa względem Skarbu Państwa z tytułu zaliczek i awansów wykazują się w sumie zł.1248 tys.

widziało się zmuszonym poczynić nadzwyczajne odpisy, a mianowicie:

na papierach wartościowych	zł.	1000 tys.
" " dłużnikach	zł.	1182 tys.
" zapasach	zł.	277 tys.
Razem	zł.	2459 tys.

które pokryto z Funduszu Rezerwowego. Mimo tych odpisów przedsiębiorstwo wykazuje w bilansie na dz. 30 września 1936 r. niepokrytych strat w wysokości zł. 3505 tys. Podkreśla się, że na spadku dolara przedsiębiorstwo uzyskało nadzwyczajny zysk w sumie zł. 2512 tys. w roku 1932/33. W roku następnym zysk na różnicach kursowych wyniósł kwotę zł. 735 tys. Gdyby więc nie te nadzwyczajne dochody, straty bilansowe przedsiębiorstwa bybyły niewątpliwie dużo większe.

"FITZNER I GAMPER"

Tablica VI. Straty i Zyski.

Rozwój Zysków i Strat.

	1928/29 Straty	1928/29 Zysk	1929/30 Straty	1929/30 Zysk	1930/31 Straty	1930/31 Zysk	1931/32 Straty	1931/32 Zysk	1932/33 Straty	1932/33 Zysk	1933/34 Straty	1933/34 Zysk	1934/35 Straty	1934/35 Zysk	1935/6 Straty	1935/6 Zysk
STRATY.																
Koszty	6092		4878		3159		2113		1758		5763		7321			
Różne odpisy odbiorcom	89		218		986		402		19		77		87			
Różnice kursowe	–		–		227		208		–		–		16			
Amortyzacja	1990		1770		825		–		2088		534		808		1805	
Zyski r.ubiegłego	766		159		–		–		–		–		–		–	
Straty z r.ubiegłego	–		–		–		–		–		3137		3224		3556	
" z r.bieżąc.	–		–		–		514		2706		–		–		–	
Odpisy z Fund.Rezerw.	–		–		–		–		2459		–		–		–	
Razem	8937		7025		5197		3237		9030		9511		11456		brak danych	
ZYSKI.																
Zysk z roku ubiegł.		201		108		159		–		–		–		–		–
Zysk z roku sprawozd.		–		–		–		–		–		–		–		51
Dochód z produkcji		8703		6899		4524		531		922		6182		7900		–
Zysk na różnic.kursowych		–		–		–		–		2512		735		–		–
Dochód z udziałów		33		18		–		–		–		–		–		–
Użyto z Fundusz.Rezerw.		–		–		–		–		2459		–		–		–
Straty z r.ubiegł.		–		–		–		514		2706		3137		3224		–
Straty z r.sprawozd.		–		–		514		2192		431		87		332		–
Razem	8937	8937	7025	7025	5197	5197	3237	3237	9036	9030	9511	9511	11456	11456	brak danych	

W roku 1928/9 przedsiębiorstwo wykazało Zysków bilansowych w wysokości zł.565 tys.,do której to sumy dołączono Zyski z roku ubiegłego w kwocie zł.201 tys. Z Zysków tych wypłacono tytułem dywidendy zł.600 tys. dopisano do rezerw zł. 28 tys. na inne cele przeznaczono zł.30 tys.,a zł.108 tys.przeniesiono na rok następny. Jest to jedyny rok z pośród lat badanych,w którym przedsiębiorstwo zadysponowało zyskami,bowiem zysk z roku 1929/30 w kwocie zł.159 tys.,jak również i zysk z roku 1935/36 w sumie zł.51 tys.pochłaniają straty. Normalnie dokonywane odpisy na dłużnikach i zapasach w związku z dalszym pogłębianiem się kryzysu stały się niedostateczne i z tego powodu w roku 1932/3 przedsiębiorstwo

IV. ZESTAWIENIE

zmian bilansowych zaszłych w badanym okresie.

/Służy jedynie jako sprawdzian prawidłowości zestawień rachunkowych/.

AKTYWA	Na począt. okresu	Na końcu okresu	Zmiany + -	PASYWA	Na począt. okresu	Na końcu okresu	Zmiany + -
Majątek Stały	35959	39867	+ 3908	Kapitały Własne	21109	19166	- 1943
Majątek Płynny	47789	16010	-31779	Zyski	166	-	- 166
				Kapitały Obce	44496	15187	- 29309
Straty	-	3505	+ 3505	Fundusz Amortyzac.	17977	25029	+ 7052
Razem	83748	59382	-24366	Razem	83748	59382	-24366

VIII. REKAPITULACJA.

Okres badania 1928/9 - 1935/6 W tysiącach złotych.

Na podstawie analizy bilansów przedsiębiorstwa ZJEDNOCZONE FABRYKI MASZYN, KOTŁÓW i WAGONÓW L. Zieleniewski i Fitzner-Gamper S.A. Kraków ustalono następujące wyniki:

I. Fundusze państwowe zaangażowane w przedsiębiorstwie według stanu na dzień 30.9.1936 r. wynoszą:

UDZIAŁY: a/ Z tyt. udziału w Kap. Zakład. /15000 tys./zł. 50.1= 7515

b/ " " proporcjonal. udziału w rezerwach zł. 2087

Razem zł. 9602

WIERZYTELNOŚĆ:

Udzielone przez Skarb Państwa zaliczki i t.p. zł. 1248

Ogólna suma Funduszów Państwowych zł. 10850

I. UWAGA: Fundusz Amortyzacyjny przedsiębiorstwa wynosi 25029

Niedostateczna Amortyzacja 2456 zł. 27485

2. UWAGA: Proporcjonalna część strat Skarbu Państwa z tytułu niedostatecznej Amortyzacji wynosi zł. 1230

II. Wyniki finansowe przedsiębiorstwa.

1. W ciągu badanego okresu przedsiębiorstwo dało zyski w sumie zł. 868

które zużyto jak niżej:

a/ Wypłacono tytułem dywidendy:

Skarbowi Państwa 600

b/ Na pokrycie strat 268 " 868

2. W ciągu badanego okresu przedsiębiorstwo dało straty w sumie zł. 5716
które częściowo zostały pokryte w sposób następujący:

a/ Odpisano z Kapitału Rezerwowego	1943	
b/ Pokryto z zysków	268	zł. 2211
Pozostaje w bilansie, jako niepokryta strata		zł. 3505

UWAGA: Proporcjonalna część tej straty, przypadająca na Skarb Państwa wynosi zł. 1756

W związku z powyższym, Kapitały Skarbu Państwa w sumie zł.	zł. 10850
należy zmniejszyć o proporcjonalną część strat w sumie	" 1756
Ogólna suma Kapit. Skarbu Państwa, ulokowanych w przedsiębiorstwie wynosi	zł. 9094

Wyniki Finansowe dla Skarbu Państwa.

Fundusze Państwowe Netto/łącznie z kredytami/ ulokowane w przedsiębiorstwie wynoszą	zł. 9094
Proporcjonalna część strat wynosi	zł. 2729
Mniej	
Efektywne wpłaty do Skarbu Państwa	" 600
Rzeczywiste straty Skarbu Państwa	zł. 2129
Koszty Kapitału Skarbu Państwa zaangażowanego w przedsiębiorstwie w postaci Kapitału Zakładowego w latach 1928/9 - 1935/6 w wysokości 6% p.a. wynoszą	zł. 3607

STWIERDZENIA i WNIOSKI KOMISJI.

Na podstawie sprawozdań Podkomisji, badającej działalność przedsiębiorstwa " Huta Pokój " Śląskie Zakłady Górniczo-Hutnicze, Spółka Akcyjna, sprawozdań i bilansów tegoż przedsiębiorstwa, sprawozdań Kontroli Państwa, konferencyj Prezydium Komisji z udziałem delegatów Ministerstwa Przemysłu i Handlu oraz Banku Gospodarstwa Krajowego, przedstawicieli badanego przedsiębiorstwa,rzeczoznawców oraz przedstawicieli konkurencyjnych przedsiębiorstw prywatnych, - Komisja stwierdza, co następuje :

1/ Powody, które skłoniły Rząd do nabycia za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego większościowego portfelu akcyj przedsiębiorstwa " Huta Pokój " S.A. wypływały jedynie z ogólnej polityki gospodarczej Rządu, mającej na celu zdobycie jak najszerszych możliwości ingerencyjnych, wobec przemysłu prywatnego.

Objęcie w posiadanie jednego z największych w kraju zakładów przemysłowych i to leżącego u podstaw produkcji, pozwalało oczywiście osiągnąć ten cel w całej pełni.

Wysuwane jako przyczyny tej transakcji: potrzeba spolszczenia przedsiębiorstwa, zabezpieczenia tajemnicy produkcji specjalnej przez dobór odpowiedniego personelu i dążenie uratowania wielkiego warsztatu pracy w okresie kryzysu gospodarcze-

go bynajmniej jej nie usprawiedliwiają, w istocie bowiem cele te mogły być i były osiągnięte na innej drodze.

2/ Pomimo, że większość udziałów " Huty Pokój " S.A. jest w posiadaniu Banku Gospodarstwa Krajowego, przedsiębiorstwo w całokształcie swej działalności gospodarczej posiada wszystkie cechy przedsiębiorstwa prywatnego i nie korzysta z żadnych specjalnych przywilei, poza przywilejami, wynikającymi z samego faktu, iż właścicielem większości akcyj jest Państwo.

3/ Wymienione przedsiębiorstwo po dłuższym okresie bezplanowej gospodarki jest, od chwili nadzoru sądowego począwszy, kierowane bardzo sprężyście zarówno w dziedzinie techniczno-administracyjnej, jak i organizacji handlowej.

4/ Pod względem jakości metod produkcji przedsiębiorstwo osiągnęło w latach ostatnich bardzo poważne rezultaty, zwłaszcza w dziedzinie produkcji wysokowartościowych stali, produkcji specjalnej dla celów wojskowych i opracowania metod spożytkowania na skalę przemysłową niskoprocentowych / darniowych / rud krajowych.

5/ Wyposażenie techniczne przedsiębiorstwa jest w ogólności niezadawalające, większość bowiem urządzeń wymaga ciągłych i kosztownych remontów, lub jest przestarzała i mało wydajna Dotyczy to specjalnie koksowni, znajdującej się w stanie prawie że katastrofalnym, jak również walcowni, przestarzałej prawie w 80 %.

6/ Przeprowadzona dokładna analiza kosztów własnych wykazała, że przy dzisiejszych cenach surowców i stawkach robocizny z jednej strony, a obowiązujących cenach dekretowych żelaza z drugiej strony, produkcja stali, bądź surówki nie jest i nie może być rentowna. Należy zdać sobie sprawę, że tego rodzaju polityka doprowadziła do wyniszczenia zakładów " Huty Pokój" S.A. Nierentowność głównej produkcji przedsiębiorstwa stała się jednym z zasadniczych powodów dążenia do nadmiernej rozbudowy zakładów przetwórczych.

W badanym okresie " Huta Pokój " S.A. zainwestowała bardzo poważne kapitały na rozbudowę własnych warsztatów przetwórczych oraz wykupienie i fuzję innych przedsiębiorstw metalowych.-

Wydatki te poczynione były z niewątpliwym uszczerbkiem dla głównych działów produkcji, a przedewszystkiem samych hut i walcowni.

7. Wyniki finansowe, obliczone według zasad, podanych w ogólnej części sprawozdania i oparte na wynikach szczegółowej analizy finansowej za okres 1932 - 1936 , zawartej w sprawozdaniu szczegółowym, przedstawiają się jak następuje :

A. Wyniki finansowe dla Skarbu Państwa / w tys. złot./

I.Fundusze państwowe / łącznie z kredytami/,zaangażowane w przedsiębiorstwie	51.374
2.Efektywne wpłaty do Skarbu Państwa tytułem udziału w zyskach	-
3.Rzeczywiste straty Skarbu Państwa	919
x/ 4.Koszty kaptitału Skarbu Państwa, zaangażowanego w przedsiębiorstwie w postaci kapitału zakładowego w latach 1932/ 1936 w wysokości 6 % p.a.	7.800

B. Wyniki finansowe przedsiębiorstwa / w tys. zł./

1.Nadwyżka strat bilansowych	1.768
2.Wysokość niedostatecznej amaortyzacji na zasadzie cyfr, podanych przez przedsiębiorstwo	21.779

---

x/ Ponieważ środki na działalność Państwa, jako przedsiębiorcy, były czerpane pośrednio lub bezpośrednio z państwowych operacyj kredytowych,których koszt przekraczał z reguły 8 % p.a.,Komisja stwierdza, że inwestycje te powinny były wykazać rentowność, zbliżoną do kosztów obsługi długów Państwowych, pokrywanych w części budżetu "Długi państwowe" z ogólnych dochodów Skarbu.Komisja przyjęła jednak tylko 6 % p.a.,jako oprocentowanie zaangażowanych w przedsiębiorstwie pieniędzy skarbowych.

Na podstawie powyższych stwierdzeń Komisja przedkłada Rządowi następujące :

W N I O S K I :

1. Przedsiębiorstwo "Huta Pokój", Śląskie Zakłady Górniczo - Hutnicze, Spółka Akcyjna, jakkolwiek posiada doniosłość ogólnopaństwową w dziedzinie specjalnej produkcji wojskowej mogłoby być zasadniczo oddane w całości inicjatywie prywatnej. W obecnych jednak warunkach politycznych i gospodar-czych powinno ono pozostać w rękach Państwa, jednakże z tym tylko zakresem działania, jaki jest uzasadniony względami doniosłości ogólno-państwowej. W stosunku do stanu obecnego wymaga to następujących ograniczeń: wydzielenia, bądź rozwiązania stosunku koncernowego z następującymi przedsiębiorstwami :

1/ "Hutą Ludwików" S.A. Kielce

2/ L.Zieleniewski,Fitzner i Gamper S.A.Kraków

3/ S.A. " Ferrum ", Katowice II

2. Przedsiębiorstwo " Huta Ludwików " w Kielcach, jakkolwiek posiada doniosłość ogólno-państwową w dziedzinie specjalnej produkcji wojskowej, mogłoby być zasadniczo oddane inicjatywie prywatnej, w obecnych jednak warunkach politycznych i gospodarczych powinno pozostać w rękach Państwa, co nie przeszkadza na przyszłość możliwości objęcia przedsiębiorstw przez inicjatywę prywatną, dającą gwarancję lojalności politycznej i fachowości.

3. Niema dostatecznie ważnych przyczyn o doniosłości ogólno-państwowej, któreby uzasadniały pozostawienie przedsiębiorstwa " Zjednoczone Fabryki Maszyn, Kotłów i Wagonów L. Zieleniewski i Fitzner i Gamper Sp.Akc." w rękach Państwa.- Ze względu jednak na doniosłość tego działu produkcji- zbycie powinno nastąpić tylko w ręce, dające gwarancję lojalności politycznej i fachowości.

4. Przedsiębiorstwo S.A. " Ferrum", jako niemające doniosłości ogólno-państwowej, powinno być zbyte lub wydzierżawione.

5. Najbardziej jednak naglącą sprawą jest umożliwienie przemysłowi hutniczemu rentownej produkcji w działach podstawowych t.j. stali i surówki, przez odpowiednią rewizję polityki cen, bądź premiowanie wytwórczości. - Jest to niezbędnym warunkiem nie tylko rozwoju, ale zapobieżenia dalszemu upadkowi nie tylko "Huty Pokój " S.A., ale i całego polskiego przemysłu hutniczego.

